

II-209

धर्मरत्न बज्राचार्य सुरत श्री महाबिहार

ॐ नमः श्रीधर्मराजाय ॥

॥ नत्वा गुरुं त्रिरत्नञ्च कथयामि समासतः ॥

॥ १ ॥

॥ सर्वसत्त्वानुकम्पाय धर्मजैरास्यसत्कथाम् ॥ १ ॥ अथ धीमान्महासत्त्वो जिनश्रीराज
जन्मात्मवित् ॥ जयश्रीयद्वन्तिनात्वा साञ्जलिरेवमब्रवीत् ॥ २ ॥ भदन्तश्रोतुमिच्छामि
संवरत्नस्य सन्मतेः ॥ श्रीमतोलोकनाथस्य माहात्म्यं गुणमुत्तमम् ॥ ३ ॥ तच्छ्रीम
द्वोविस्तृत्य त्रैलोक्याधिपतेः प्रभोः ॥ गुणमाहात्म्यमाख्यातुं महर्षिसत्त्वञ्जगद्धिते ॥
४ ॥ इतिसम्प्राथ्यमानासौ जयश्रीमतिमान्यतिः ॥ जिनश्रीराजमालोक्य तयति मे
वमब्रवीत् ॥ ५ ॥ साधुश्रुणु महाभाग यथामेगुरुणोदितं ॥ तथाहन्ते समासेन प्रवक्ष्या
मिजगद्धिते ॥ ६ ॥ तयथासौ महाराजो भूयो शोकोनराधिपः ॥ विहारे कुकुटारामे धर्म
मार्तुसमचरेत् ॥ ७ ॥ तत्र स समुपाविश्य समन्त्रजनपौरिकाः ॥ उपगुप्तं तमहन्तं

॥ गुरुः ॥

॥ १ ॥

पुणत्वासमुपाश्रयत् ॥ ८ ॥ तत्रैतस्मिन्पुण्यगत्य तमर्हन्तं वतिमुदा ॥ अभ्यर्च्यसाञ्ज
लित्वा पुनर्यदेवमादरात् ॥ ९ ॥ भदन्तश्रोतुमिच्छामि लोकेशस्यजगत्प्रभो ॥ सच्च
र्मगुणमाहात्म्यं तत्समादिष्टुमर्हति ॥ १० ॥ एवं तेनमहीन्द्रेण प्रार्थ्यमानससन्मतिः ॥ उ
पगुप्तोमहोपालन्तमालोक्यैवमादिशत् ॥ ११ ॥ साधुशृणुमहाराज यथाश्रुतंमयागु
रो ॥ तथाहन्तेप्रवक्ष्यामिमाहात्म्यं त्रिजगत्प्रभो ॥ १२ ॥ तद्यथासौमहाबुद्धः शाक्य
मुनिर्जगद्गुरुः ॥ धर्मराजोमहाभिज्ञः सर्वज्ञोऽहं नमोऽश्वरः ॥ १३ ॥ भगवाञ्छ्री
घनः शास्ता तथागतोविनायकः ॥ मारजिः सुगतोनाथ स्त्रैधातुकोधिपोजिनः ॥ १४
श्रीमतोऽनाथनाथस्य गृहस्थस्यमहात्मनः ॥ विहारेजेतकोद्याने विजहारससाधिकः
॥ १५ ॥ तदातत्रमहासत्त्वो बोधिसत्त्वोजिनात्मजः ॥ मैत्रेयपुत्रोऽस्मिन्सर्वेसहस्रंश्रोतु

॥ अ० ॥

॥ १ ॥

नागताः ॥ १६ ॥ तत्र तं श्रीघनं दृष्ट्वा सुप्रसन्नाशायामुदा ॥ तत्पादाब्जे पुणत्वात् तत्सभा
यां समीपाश्रयेत् ॥ १७ ॥ सर्वे प्रत्येकबुद्धाश्च चर्हन्तः समुपागताः ॥ भगवन्तं तमा
नम्य तत्रैकान्ते समीपाश्रयेन् ॥ १८ ॥ श्रावकाभिक्षवश्चापि यतयो ब्रह्मचारिणः ॥ श्या
स्तारं तम्पुणत्वात् तत्सभायां समुपाश्रयेत् ॥ १९ ॥ ऋषयोऽपि महासत्त्वाः सर्वे सहस्रमूर्त्ति
जिह्वनः ॥ दूरान्तं श्रीघनं दृष्ट्वा पुणम्य समुपागताः ॥ २० ॥ ब्रह्मादयो महाभिच्छा भगवन्तः
समन्ततः ॥ दूरान्तं सुगतं दृष्ट्वा पुणमन्तः समागताः ॥ २१ ॥ इन्द्रादयः सुसः स
र्वे सहस्रमूर्त्तिमूतलालसाः ॥ पश्यन्तो दुरतीवत्वा श्यास्तारं तं समागताः ॥ २२ ॥ तथाग्नि
पमुराः सर्वे लोकपालाः प्रमोदिताः ॥ भगवन्तं तं मालां कथं दूरान्निवा समागताः ॥ २३
॥ तथा सर्वे च गंधर्वा धूसराश्चादयोऽपि ते ॥ सुदूरान्निवा निरीक्षन्तो नमन्तः सहस्रागताः

॥ रुग् ॥

॥ २ ॥

॥ २५ ॥ विरूढकादयः सर्वे कुभाण्डश्च प्रमोदिता ॥ तेषि सदूरतो दृष्ट्वा नमंतः सह
समागताः ॥ २६ ॥ विरूपाक्षादयश्चापि सर्वे नागाधिपास्तथा ॥ तेषि दृष्ट्वा सुदूरान्तं
जितं नत्वा समागताः ॥ २७ ॥ वैश्रवणादयश्चापि यक्षा सर्वे प्रमोदिताः ॥ पश्यतो दू-
रतो नत्वा तं मुनिं समुपागताम् ॥ २८ ॥ एवं सूर्यादयः सर्वे गृहाधिपा समागताः ॥
सर्वास्तारागणाश्चापि सर्वविद्याधरा अपि ॥ २९ ॥ सिद्धाः साध्याश्च रुद्राश्च वायव-
श्च महेश्वराः ॥ कामधात्रीश्वरा सर्वे श्रीपतिप्रमुखा अपि ॥ ३० ॥ गरुदेन्द्राश्च सर्वेपि
किन्नरेन्द्राद्रुमादयः ॥ वेमचित्रादयस्सर्वे दैत्येन्द्रा राक्षसा अपि ॥ ३१ ॥ महोरगाश्च ना-
गाश्च सर्वेपि जलवासिनः ॥ सर्वेपि देवपुत्राश्च सर्वेपि चाप्सरागणाः ॥ ३२ ॥ सर्वा गं-
धर्वकन्याश्च सर्वाः किन्नरकन्यकाः ॥ नागकन्याश्च दिव्यांगा रक्षाकन्याश्च भद्रिकाः

॥ अ० व ॥

॥ ३३ ॥

॥ ३३ ॥ यक्षकन्या असंख्येया तथा च दैत्यकन्यकाः ॥ असंख्ययास्तथा विद्या धरकन्या
मनोहरा ॥ ३४ ॥ सिद्धकन्यास्तथा साध्य कन्याश्चापि मनोहराः ॥ देवकन्यादयश्चा
न्य कन्याः सर्वा प्रमोदिताः ॥ ३५ ॥ दूरान्तं त्रिजगन्नाथं पूजत्वा समुपागताः ॥ समी
क्ष्य संप्रभासन्त मुपतस्थुः सभान्तिके ॥ ३६ ॥ तथा च वृक्षचारिण्यो भिक्षुण्यश्चैलका
अपि ॥ वृत्तिननुपाशकाश्चापि तथा चोपासिका अपि ॥ ३७ ॥ ऋषिकन्यास्तथाश्वा
न्यासहस्रं श्रोतुमागताः ॥ तीर्थ्याञ्च ब्राह्मणा विज्ञा स्तीर्थिकाश्च तपश्विनः ॥ ३८ ॥
राजानश्च त्रियश्चापि सर्वे राजकुमारकाः ॥ अमात्या मंत्रिणश्चापि श्रेष्ठिनश्च महाजना
ः ॥ ३९ ॥ सैन्या योधूणाश्चापि भृत्या परिजना अपि ॥ गृहस्था धनिनः सार्थं वाहादयो
वणिग्गणाः ॥ ४० ॥ शिल्पिनः कृषिणश्चापि सर्वे कुटुम्बिनोऽपि च ॥ सर्वे वैश्याश्च रत्ना

॥ गुरुः ॥

॥ ३ ॥

श्च तथान्ये सर्वजातिकाः ॥ ४१ ॥ नागराजाः पौरिकाश्चापि जानपदाश्च नैर्गमाः ॥
गुप्त्याः प्रत्यन्तदेशस्था कार्पाटिकाश्च पार्वताः ॥ ४२ ॥ एवं सर्वे पिलोकाश्च सम्बुद्ध
भक्तिमानसाः ॥ त्रिरत्नगुणमाहात्म्यं पियूषपातुमागताः ॥ ४३ ॥ तत्र सर्वे पितेलोका
ब्रह्मादयश्च उपागताः ॥ तं मुनीन्द्रं समालोक्य पूणमन्तःपुरौ गताः ॥ ४४ ॥ यथाविधिस
माभ्यर्च्य पूणत्वा च यथाक्रमं ॥ त्रितः प्रदक्षिणीकृत्य कृतांजलिपुटीमुदा ॥ ४५ ॥ त
त्सद्वर्त्ममृतं पातुं परिवृत्य समन्ततः ॥ पुरस्कृत्य समाधाय पश्यन्तः समुपाश्रयन् ॥ ४
६ ॥ ॥ हूतिश्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुत कुलदीप धर्मराजकथायां दु
ष्टसत्त्वशासनानुशंसाप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ अथानन्दो महाभिज्ञो भगवन्तमवोच
तत् ॥ भगवन् श्रोतुमिच्छामि शुभा शुभफलं नृणाम् ॥ १ ॥ एवं मुक्तेऽथ भगवान् उवा

॥ अधः ॥

॥ ४ ॥

चभिर्भुसन्तमम् ॥ षट्सुगतिषु मग्नानां तच्छृणुष्व शुभाशुभम् ॥ २ ॥ श्रुतं पूर्वमयानन्द
सदसवेति जीविनाम् ॥ चतुर्योनिषु संजाताः पृथक् कर्मगता सदा ॥ ३ ॥ अण्डजाः स्वे
दजाश्चैव पादुकाश्च जरायुजाः ॥ खगाद्या अण्डजाः प्रोक्ता मानवाद्या जरायुजाः ॥ ४ ॥
स्वेदजाः कृमिकीटाद्या देवाद्याश्चैव पादुकाः ॥ दृश्यन्ते कर्मणाश्चैतत् वृत्तशौलेन धीम
ताः ॥ ५ ॥ तेषां दोषविशेषेण जायन्ते प्राणिनस्तथा ॥ चतुर्द्वीपे महत्साहे पूर्वजन्मवि
पाकजाः ॥ ६ ॥ षट्गतोऽसंभवाभूता अधमोत्तममध्यमाः ॥ स्वस्वकर्मविपाकेन ग
तिस्तेषां पृथक् पृथक् ॥ ७ ॥ तपेन जायते देवं धर्मेण जायते नरः ॥ क्रोधेन जायते दैत्यं मू
ढेन जायते पशुः ॥ ८ ॥ दानेन जायते राजा पापेन जायते कृमिः ॥ तस्मात्कारणा देवध
म्मदानं पशुस्यते ॥ ९ ॥ शुभाशुभमिदं कर्म कायवाचि च तजन्ततः ॥ फलभुक्ते जनस्त

॥ गुरुः ॥

॥ ४ ॥

लोकोन्तरेचलौकिके ॥ १० ॥ अथाहपुनरानन्दो भगवंतं जगद्गुरुम् ॥ पापानां मूल
लोकानां व्यक्तयं सम्प्रदर्शयः ॥ ११ ॥ कायवाक्मनसाकर्मः कानिकानिकृतानि च ॥ य
सर्वं तद्विशेषं च वदमेवादिराटविभो ॥ १२ ॥ भगवानाह ॥ शुभाशुभफलं नृणां यच्छृणु
स्फुटंततः ॥ धर्मेण प्राप्स्यते मोद ममोद मशुभो भवम् ॥ १३ ॥ पुनश्च विस्तरेण ॥
कायदुश्चरितं कर्म त्रिधाभिन्नं प्रकाशितम् ॥ अदन्तप्राणातिपातः काममिथ्यातथैव च
१४ ॥ वाक्दुश्चरितं कर्म चतुर्विधं प्रकाशितम् ॥ मृषापिशुनपारुष्यं सभिन्नेत्याह धीम
ताः ॥ १५ ॥ मनोदुश्चरितं कर्म त्रिधाभिन्नं विदुर्बुधैः ॥ अभिद्याश्चैव व्यापाद मि
थ्यादृष्टिस्त्रयोविधाः ॥ १६ ॥ यो दयां सत्यजेद्द्रोहि परप्राणवधादिना ॥ तादनं हिंसक
मिदि प्राणिपातस्तदुच्यते ॥ १७ ॥ अनेन परहिंसेन आयुश्छिन्नं भवेत्सदा ॥ तस्माच्च

कारणानन्दं परहिंसत्यजेत्सदा ॥ १८ ॥ परविषयेचलोभेन अन्यायेनबलेनच ॥ चौ
यासत्यअधमेण अदन्तगृहणंविदुः ॥ १९ ॥ अनेनचअदन्तेन दरिद्रंसर्वदाभवेत् ॥
तस्माच्चकारणानन्दं अदन्तंनैवकारयेत् ॥ २० ॥ वृत्तिनीधम्मचारिण्या शुचिवेश्यापर
स्त्रियः ॥ सम्बन्धिनीपुसंगादि काममिथ्यातदुच्यते ॥ २१ ॥ अनेनकाममिथ्येनचाप
त्यंनैवसर्वदा ॥ तस्माच्चकारणान्नन्दं काममिथ्यात्यजेत्सदा ॥ २२ ॥ विषयेषुचलोभे
षु स्नेहेषुचभयेषुच ॥ असत्येनप्रबोधाय मृषावादस्तदुच्यते ॥ २३ ॥ अनेनमृषावा
देन निन्दितंसर्वदाभवेत् ॥ तस्माच्चकारणान्नन्दं मृषावादंपरित्यजेत् ॥ २४ ॥ स्वदो
षंगुप्तयेत्पेन परदोषंप्रकाशयते ॥ शापयेत्सर्मादिश्चैतः पारुष्यवचनंविदुः ॥ २५ ॥
अनेनचपारुष्येन माननाशंभवेत्सदा ॥ तस्माच्चकारणान्नन्दं पारुष्यवचनंत्यजेत् ॥ २६ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ५ ॥

६ ॥ दुर्वृत्तिव्यवहारेण बंधुमित्रम्विरुध्यते ॥ स्वेनगुणश्चललब्धाय पैशुन्यांविदधामतः
॥ २७ ॥ अनेनचपैशुन्येन निंदनीयंसदाभवेत् ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द पैशुन्यंसर्व
दात्यजेत् ॥ २८ ॥ यस्याग्रेभिन्नवादेन परचिन्तमपर्ययन् ॥ परस्परविद्वे षस्यात्सभि
न्नविदधामतः ॥ २९ ॥ अनेनचसंभन्नेन कर्त्तिनाकत्तये सदा ॥ तस्माच्चकारणानं
द संभिन्नसम्परित्यजेत् ॥ ३० ॥ परद्रव्यादिसम्यति लोभचित्तेनतर्कयेन् ॥ तद्वि
द्यामितिज्ञेय दुर्जनैःपरिसेव्यते ॥ ३१ ॥ अनेनचअविद्येन उन्मत्तंसर्वदाभवेत् ॥
तस्माच्चकारणानन्द अविद्यासम्परित्यजेत् ॥ ३२ ॥ परदेहादिसम्पत्तीकुचि तेनसशाप
यत् ॥ अमंगलभवत्विति व्यापादोयंस उच्येत ॥ ३३ ॥ अनेनचव्यापादेन अहतास
दाभवेत् ॥ तस्माच्चकारणानन्द व्यापादंसम्परित्यजेत् ॥ ३४ ॥ परत्रेपापपुण्येन सु

॥ ६ ॥

खदुःखं न विद्यते ॥ दुःखं धशास्त्रं श्रुत्वा च मिथ्यादृष्टिः स नास्ति के ॥ ३५ ॥ अनेन मिथ्या
दृष्टीना चक्षुहीनं भवेत्सदा ॥ तस्माच्च कारणानन्द मिथ्यादृष्टिं त्यजेत्सदा ॥ ३६ ॥ ए
वं दशाकुशलैः पापैर्नैव स चारिणः ॥ परत्रेयमदूतेन नीयते परितः पति ॥ ३७ ॥ तस्मा
च्चोक्तं मयानन्द देहवृक्षफलोदयम् ॥ येन येन कृतं कर्म तेन तेन प्रभुं जते ॥ ३८ ॥ जन्म
नाशजरावीचौ निमग्नाः प्राणिनो हृदे ॥ तस्माद्दीयामहाभोमे भुजंगे भीतिमानिव ॥
३९ ॥ देवासुरमनुष्याश्च तिर्यक्प्रेतश्च नारकाः ॥ षट्गताश्च सजायन्ते शुभाशुभेन क
र्मणा ॥ ४० ॥ इति श्रुत्वा अथानन्द लोकार्थमनुशोचयन् ॥ भीतसंसारदुर्वारसंहर्षित
स्तनुरुहः ॥ ४१ ॥ अथ भगवानाह ॥ दानेन हरते पापं दानेन धनवर्द्धते ॥ दानेन ज्ञानसा
ध्यते दानेन कामसिध्यते ॥ ४२ ॥ कामसिद्धेन मोक्षं च प्राप्नोते नात्र संशयः ॥ अनेन दा

॥ गुरुः ॥
॥ ६ ॥

नमोर्गेणमुच्यतेयमशासनम् ॥ ४३ ॥ योमातृपितृनपकारपापं हंतुं स्वमूर्तिंगुरवेपदधा
त ॥ अनेनस्वात्मदानेन मातृद्रोहंसदाहरेत् ॥ ४४ ॥ तस्माच्चकारणान्नन्दं मातृद्रोहत्यजे
त्सदा ॥ योभिक्षुद्रव्यं भूषितंप्रभुक्तं पापंप्रहर्तुं सदान्नदद्यात् ॥ ४५ ॥ अनेनअन्नदाने
न भिक्षोन्नंमुषितंहरेत् ॥ तस्माच्चकारणान्नन्दं भिक्षोन्नंमुषितंप्रजेत् ॥ ४६ ॥ यः सेतु
नद्यां पतिच्छिन्नपापं हंतुं प्रकल्पेत्पुलिनंप्रशोभम् ॥ अनेनसेतुकल्पेनसेतुच्छिन्नंहरेत्सदा
॥ ४७ ॥ तस्माच्चकारणान्नन्दं सेतुच्छिन्नत्यजेत्सदा ॥ यः पापहन्तुंगुरवेचकुत्सां स्वदे
हदानंपददत्तपसन्नम् ॥ ४८ ॥ अनेनदेहदानेन गुरवेकुत्सांहरेत्सदा ॥ तस्माच्चकारणा
न्नन्दं गुरवेकुत्सांत्यजेत्सदा ॥ ४९ ॥ यास्वामिद्रोहिंप्रहर्तुंचपापं सदैवस्वामिंचभक्ति
प्रकुर्यात् ॥ अनेनस्वामिभक्तेन स्वामिद्रोहंहरेत्सदा ॥ ५० ॥ तस्माच्चकारणान्नन्दं

अ०ध०॥

७॥

स्वामिद्रीहंत्यजेत्सदा ॥ योरण्यदाहंपृहर्तुचपापं अमरस्यचाप्रेहोमम्प्रकुर्यात् ॥ ५१ ॥
अनेनहोमकारेण वनदाहंहरेत्सदा ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द वनदाहंत्यजेत्सदा ॥ ५२ ॥
विश्वासघातंप्रकृतञ्चपापं हंतुम्प्रकुर्यात्त्रिदशस्यसेवाम् ॥ अनेनसुरसेवेन विश्वासघा-
तकंहरेत् ॥ ५३ ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द विश्वासघातंनकारयेत् ॥ स्वस्वामिवर्ज्यापर-
पुंसरक्तां हन्तुञ्चपापंपृददेत्स्वदेहम् ॥ ५४ ॥ अनेनस्वात्मदानेन परपुंसगमनंहरेत्
तस्माच्चकारणान्नन्द परपुंसगमनंत्यजेत् ॥ ५५ ॥ द्रुत्यादिष्टुंमुनिद्वेणश्रुत्वानन्दप्रबोधि-
तः ॥ भिन्नवोपितदासर्वे संत्रसितास्तनूरुहाः ॥ ५६ ॥ ॥ द्रुतिश्रीविक्रमानन्द
विरचितायांअद्भुतकुलदीपधर्मराजकथायां दानधर्मानुशासाद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥
॥ ॐ नमःश्रीधर्मराजाय ॥ अथश्रीभगवान्शास्ता शावयसिंहोमुनीश्वरः ॥ पर्वट्ग

॥ गुरुः ॥

॥ ७ ॥

षांसमालोक्य हसन्तुष्णीमभूत्तदा ॥ १ ॥ अथानंदो महाभिज्ञो लोकार्थमनुशोचयन्
आसनात्सहसोत्थाय भगवन्तमुवाच सः ॥ २ ॥ भगवन्पातुमिच्छामि त्वमुखाम्भोज
तिर्गतम् ॥ वाक्पीयूषतृषातोंपि गिरिजं कमिवादितः ॥ ३ ॥ कश्चित्महाधनो लोके वि
द्वान्भोगी च भाग्यवान् ॥ दरिद्रो व्याधितो दुःखी शिल्पिवन्तोऽपि चारिणः ॥ ४ ॥ सु
रलोके गतः कश्चिन् निरये चातिदारुणे ॥ केन कर्मविपाकेन तादृक् स्यात् भगवन्कथं ॥
५ ॥ तत्सर्वं ब्रूहि वादिन्द्र सर्वलोकहिताय च ॥ मयि चानुगृहं कृत्वा भवाम्भोनिधिम
ग्नके ॥ ६ ॥ एवमुक्तेऽथ भगवानुवाच भिक्षु सन्तमम् ॥ सर्वलोकहितार्थाय स्वप्नं भव
म्प्रदर्शयेत् ॥ ७ ॥ तस्मिन्काले पुरुहतस्त्रयत्रिंशत्समागमत् ॥ भगवन्तंसमालोक्य
साञ्जलिरेवमब्रवीत् ॥ ८ ॥ भगवन्निमलमणिप्रभो नाम सप्ताहं मरणो भवत् कुतो

१०४ ॥

८ ॥

मत् कुतोजन्म सज्जातोऽहं महाविभो ॥ ९ ॥ एवमुक्ते पुरुषं तं मुनिन्द्रेण समवर्षीत् ॥
देवेन्द्रविमलमणि पद्मोत्तमदेवपुत्रो निर्योगतः ॥ १० ॥ द्रव्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा दे-
वेन्द्रो दितः ॥ भगवन् कृतेन पापेन देवपुत्र निर्योगतः ॥ ११ ॥ अथ भगवानाह ॥ दशा-
कुशलपापेन अवीच्या नरके गतः ॥ षोडशवर्षसहस्राणि निमग्नोऽवीचि नारके ॥ १२ ॥
द्रव्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रोऽवोचत् ॥ भगवन् कृतेन दानेन अवीच्याः मुच्यते भवम् ॥
॥ १३ ॥ तद्दत्तं ब्रह्मादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ भगवानाह ॥ अवीच्या वेदनांशां-
तं चन्द्रविम्बन्दे ह धौः ॥ १४ ॥ अनेन दानधर्मेण अवीच्याः मुच्यते भवम् ॥ तस्माच्च-
कारणाच्छुक्ल चन्द्रविम्बं पृथग्यते ॥ १५ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽन्ये रौरवे पाये नीय-
ते यमकिंकरैः ॥ पञ्चदशसहस्राणि कृष्णाणि रौरवे स्थितः ॥ १६ ॥ द्रव्यादिष्टं मुनीन्द्रे

॥ गुरुः ॥

॥ ८ ॥

ण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ १७ ॥ द्रुपुक्त्वास
सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भगवन् केन दानेन रौरवमुच्यते भुवम् ॥ १८ ॥ तदानम्ब्र
हिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ रौरवं वेदनाशान्तं सूर्यविम्बं ददेद्बुधै
ः ॥ १९ ॥ अनेन दानधर्मेण रौरवं मुच्यते भुवम् ॥ तस्माच्च कारणाच्छक सूर्यविम्बं पृथगस्य
ते ॥ २० ॥ अथ भगवानाह ॥ ततो न्येनीयते तीर्यक्पेतेषु नरके सुरः ॥ चतुर्दशसहस्रा
णिकृष्णानि नारके स्थितः ॥ २१ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुः
खसमुद्भूतः देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ २२ ॥ द्रुपुक्त्वास सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भ
गवन् केन दानेन तीर्यक्पेतां पमुच्यते ॥ २३ ॥ तदानम्ब्रहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे
अथ भगवानाह ॥ तीर्यक्पेतादितं शांतं जलदानं ददेद्बुधैः ॥ २४ ॥ अनेन दानधर्मेण

॥ अ० ॥

॥ ९ ॥

तीर्थं कर्तुं तस्मिन् च्यते ॥ तस्माच्च कारणाच्छक् जलदा तस्मिन् शस्यते ॥ २५ ॥ अथ भगवान्नाह ॥ ततः पुन्यं तस्मिन् लेखे स देवपुत्र जायते ॥ त्रयोदश सहस्राणि दुःखानि स्थित नारके ॥ २६ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःख समुत्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ २७ ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भगवन् केन दानेन श्लेष्म गतिं तस्मिन् च्यते ॥ २८ ॥ तदानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवान्नाह ॥ श्लेष्म गतिं तस्मिन् च्येत पिण्डपात्रं ददद्दुधैः ॥ २९ ॥ अनेन दानधर्मेण श्लेष्म गतिं तस्मिन् च्यते ॥ तस्माच्च कारणाच्छक् पिण्डपात्रं तस्मिन् शस्यते ॥ ३० ॥ अथ भगवान्नाह ॥ ततोऽतिसारके रक्ते स देवपुत्र भुञ्जते ॥ द्वादश वर्षं सहस्राणि मलमूत्राणि वेष्टितः ॥ ३१ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःख समुत्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ३२ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ९ ॥

दूतपुक्त्वाससुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भगवन्केनदानेन अतिसारम्पमुच्यते ॥ ३३ ॥
॥ तदानं ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ अतिसारम्पमुञ्चेत्
दानं सन्माज्जनन्ददेत् ॥ ३४ ॥ अनेन दानधर्मेण अतिसारम्पमुच्यते ॥ तस्माच्चकार
णाच्छक् दानं सन्माज्जनन्विदुः ॥ ३५ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोपापे कुष्ठरोगे सोत्प
न्ने जननिन्दिके ॥ एकादशसहस्राणि पूयशोणितपसुतः ॥ ३६ ॥ इत्यादिष्ठं मुनीन्द्रे
ण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ आहो हुः खसमुटभूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ३७ ॥ दूतपुक्त्वास
सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भगवन्केनदानेन कुष्ठरोगम्पमुच्यते ॥ ३८ ॥ तदानं ब्रु
हिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ कुष्ठरोगं पमुञ्चेत् आत्मदानं ददे
दुर्धः ॥ ३९ ॥ अनेन दानधर्मेण कुष्ठरोगं पमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाच्छक् आत्मदा

॥ अ० ८ ॥

॥ १० ॥

नन्पुत्रास्यते ॥ ४० ॥ अथ भगवानाह ॥ ततो हीनकुले पाये देवपुत्रः स जायते ॥ दश
वर्षसहस्राणि दुःखानि परिवर्तते ॥ ४१ ॥ इत्यादिष्टमुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥
अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ४२ ॥ इत्पुक्त्वाससुरेन्द्रेण भगवन्तमवोच
त ॥ भगवन्केन दानेन हीनकुलात्पुमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानां मीक्षहेतवे ॥
४३ ॥ अथ भगवानाह ॥ हीनकुलात्पुमुञ्चेत् गृहदानं ददेद्दुधै ॥ अनेन दानधर्मेण ही
नकुलात्पुमुच्यते ॥ ४४ ॥ तस्माच्च कारणाच्छक्नु गृहदानं पुत्रास्यते ॥ अथ भगवानाह
॥ ततो न्येदुःखातिदुःखे नरके जायते पुनः ॥ ४५ ॥ नववर्षसहस्राणि दुःखानि परिवर्त
ते ॥ इत्यादिष्टमुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ ४६ ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः
कथं स्थितः ॥ इत्पुक्त्वाससुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत् ॥ ४७ ॥ भगवन्केन दानेन दुः

॥ गुरुः ॥

॥ १० ॥

खातिदुःखमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ ४८ ॥ अथ भगवाना
ह ॥ दुःखातिदुःखमुञ्चेत् पिण्डदानं ददेद्दुर्धे ॥ अनेन दानधर्मेण दुःखातिदुःखमुच्य
ते ॥ ४९ ॥ तस्माच्च कारणाच्छक् पिण्डदानं पशस्यते ॥ तिसृषु पुष्टं ददेत्पिण्डं पुत्रपौत्रे
ण निश्चितम् ॥ ५० ॥ मातृपितृपरं लोके नैव कश्चित्सुरेश्वर ॥ अथ भगवानाह ॥ तत
श्चाधोमुखे पाये सङ्घर्मनिन्दिते तथा ॥ ५१ ॥ अष्टवर्षसहस्राणि अधोमुखे प्रतिष्ठितः
द्वयादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा वेदिन्द्रो दितः ॥ ५२ ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं
स्थितः ॥ इत्पुक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवन्तमवीचत् ॥ ५३ ॥ भगवन्केन दानेन अधोमु
खं प्रमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ ५४ ॥ अधो
मुखात्प्रमुञ्चेत् बुद्धसेवां प्रकुर्वते ॥ अनेन धर्मकर्मण अधोमुखात्प्रमुच्यते ॥ ५५ ॥ त

॥ अ० ४ ॥

॥ ११ ॥

चकारणाच्छक धर्मकर्मपुशस्यते ॥ पुनर्भगवानाह ॥ दशानाम्यातकेनरके देवपुत्रः
समाश्रितः ॥ ५६ ॥ सप्तवर्षसहस्राणिकृच्छ्रेणदुःखभोगितः ॥ द्रुत्यादिष्टमुनीन्द्रेण
श्रुत्वादेवेन्द्ररोदितः ॥ ५७ ॥ अहोदुःखसमुद्भूतो देवपुत्रः कथंस्थितः ॥ द्रुपुक्त्वास
सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत् ॥ ५८ ॥ भगवन्केनदानेनदशपातम्पमुच्यते ॥ तदानंब्रहि
वादिन्द्रलोकानां मोक्षहेतवे ॥ ५९ ॥ अथभगवानाह ॥ दशपाप्ममुच्येत दशदानम्पुक्
ल्पयेत् ॥ गोभतिलहिरण्याज्य वासोधान्यगुदानिच ॥ ६० ॥ रुप्यलवणमित्याहुर्द
शदानैः प्रकीर्तिताः ॥ अनेनदानधर्मेण दशपातंपमुच्यते ॥ ६१ ॥ तस्माच्चकारणाच्छ
क दशदानंपुशस्यते ॥ अथभगवानाह ॥ कृमिकीटोत्पन्ननरके देवपुत्रः सजायते ॥ ६
२ ॥ षष्ठिवर्षसहस्राणि कृच्छ्रेणदुःखभोगितः ॥ द्रुत्यादिष्टमुनीन्द्रेण श्रुत्वादेवेन्द्ररोदि

॥ गुरुः ॥

॥ ११ ॥

तः ॥ ६३ ॥ अहोदुःखसमुद्भूतो देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवन्तं
मवाचत ॥ ६४ ॥ भगवन्केन दानेन कृमिकोटात्पमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहि वादिन्द्र लोका
नां मोक्षहेतवे ॥ ६५ ॥ अथ भगवानाह ॥ कृमिकोटात्पमुञ्चेत्त गन्धद्रव्यं ददेद्दुधैः ॥ अ
नेन दानधर्मेण कृमिकोटात्पमुच्यते ॥ ६६ ॥ तस्माच्च कारणाच्छक्नु गन्धद्रव्यं पशस्य
ते ॥ कारण्डव्यूहे उक्तं वै कथयामि सुरेश्वरः ॥ ६७ ॥ ततः सम्प्रस्थितश्चासौ लोकेश्व
रो विलोकयन् ॥ वाराणस्यां स सुहृत् सत्त्वान्समभिगच्छति ॥ ६८ ॥ दृष्ट्वा स पाणि
नीनेका न संख्येयां सुदुःखितान् ॥ स विष्णुमुत्र मृदालम्ना स्तिष्ठत्येवं विचिन्तयन् ॥
॥ ६९ ॥ हा पापं कथमेतानि स विष्णुमुत्राश्रितान्यहं ॥ कृम्यसंख्य सहस्राणि पौद्धरे
यं प्रबोधयन् ॥ ७० ॥ तत्र स चिन्तयन् सत्त्वाकृपया सन् विलोकयन् ॥ भूमरूपमाधाय

॥ अ० ध ॥

॥ १२ ॥

भूमतेतदुपाचरन् ॥ ७१ ॥ नमोबुद्धाय धर्माय संधायैतिपूणामितं ॥ मधुरशब्दमुच्चा
र्य भूमतेसवियच्चरन् ॥ ७२ ॥ तंखेभूमन्तमालोक्य सर्वेतेप्राणकाअपि ॥ तत्कला
रावमाकण्य चिन्तयन्तेवमुत्सुका ॥ ७३ ॥ अहोयंसुखवान्पक्षी भूमतेखेयथेछया कि
मनेनकृतंपुण्यं येनैवचरतेसुखं ॥ ७४ ॥ किमस्माभिःकृतंपापं येनामध्याश्रितावयं ॥
इतिविचिंत्यतेसर्वे कृमयस्तत्सुखेछिताः ॥ ७५ ॥ तद्विरावमनुश्रुत्वासंतिष्ठतेतदुन्मु
खाः ॥ यथातेकृमयःसर्वे तन्नामरसृतिभाविता ॥ ७६ ॥ तत्त्रिरत्ननमस्कार धृत्वातिष्ठं
तिचेतसा ॥ तथाचैवंसमुच्चार्यत्रिरत्ननामचेतसा ॥ ७७ ॥ स्मृत्वाकृत्वानमस्कारं
तिष्ठतित्रिमलेमुदा ॥ एतत्पुण्यविलिप्तास्ते सर्वे संजातपक्षकाः ॥ ७८ ॥ ततउ
ड्डीयगंगा यानिपतंतस्त्यजंत्यसुन् ॥ ततस्तेविमलात्मानः सम्पूयाताः सुखावतीम् ॥

॥ गुरुः ॥

॥ १२ ॥

॥ ७९ ॥ सर्वे सुगंधमुखानाम बोधिसत्वा भवंत्यपि ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽन्धका
रे नरके नोयते यमकिंकरैः ॥ ८० ॥ पञ्चवर्षसहस्राणि देवपुत्रः समाश्रितः ॥ इत्या
दिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ ८१ ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥
इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवंतमवोचत् ॥ ८२ ॥ भगवन् केन दानेन अन्धकारात् प्रमुच्यते
तदानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानामोक्षहेतवे ॥ ८३ ॥ अथ भगवानाह ॥ अन्धकारात् प्रमुञ्चेत्
दीपमालासुरागृतः ॥ अनेन दीपदानेन अन्धकारात् प्रमुच्यते ॥ ८४ ॥ तस्माच्च कार
णाच्छुक्त्वा दीपदानं पशस्यते ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽन्ये क्षुरधारारब्धे नोयते यमकिं
करैः ॥ ८५ ॥ चतुर्वर्षसहस्राणि क्षुरधारे पदकृतम् ॥ हा देवेति रुदित्वा च देवपुत्रः कथं
स्थितः ॥ ८६ ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवंतमवोचत् ॥ भगवन् केन दानेन क्षुरधारात् प्र

॥ अ० ध ॥

॥ १३ ॥

मुच्यते ॥ ८७ ॥ तदानब्रुवादिन्द्रलोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ क्षुरधा
रात्पुमुञ्चेत् ग्रामे मार्गं कल्पयेत् ॥ ८८ ॥ अनेन मार्गकल्पेन क्षुरधारात्पुमुच्यते ॥
तस्माच्चकारणाच्छक मार्गकल्पं पशस्यते ॥ ८९ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽसिपत्रेण
हने नीयते यमकिंकरैः ॥ तृशृषसहस्राणि देवपुत्रवने स्थितः ॥ ९० ॥ इत्यादिष्टं मुनि
न्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ असिपत्रविदार्येण देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ९१ ॥ इत्युक्त्वा
ससुरेन्द्रेण भगवंतमवोचत् ॥ भगवन् केन दानेन असिपत्रात्पुमुच्यते ॥ ९२ ॥ तदानं
ब्रुवादिन्द्रलोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ असिपत्रात्पुमुञ्चेत् छत्रदण्डादि
कंदं देत् ॥ ९३ ॥ अनेन दानधर्मेण असिपत्रात्पुमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाच्छक छत्रद
ण्डं पशस्यते ॥ ९४ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽग्निघटेन रके नीयते यमकिंकरैः ॥ द्वि

॥ गुरुः ॥

॥ १३ ॥

सहस्रवर्षाणि देवपुत्रः सतिष्ठति ॥ ९५ ॥ द्रुत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः
अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ द्रुत्युक्त्वा ससुरेन्द्रेण भगवंतमवोचत् ॥ ९
६ ॥ भगवन् केन दानेन अग्निघटात् प्रमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे
॥ ९७ ॥ अथ भगवानाह ॥ अग्निघटात् प्रमुञ्चेत् देवाग्ने होमकारयेत् ॥ अनेन होम
कारेण अग्निघटात् प्रमुच्यते ॥ ९८ ॥ तस्माच्च कारणाच्छुक् होमकर्म प्रशस्यते ॥ अथ
भगवानाह ॥ ततो न्वेपेत्त नद्यां नीयते यमकिंकरैः ॥ ९९ ॥ एकवर्षं सहस्राणि देवपुत्रः
सतिष्ठति ॥ द्रुत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ १०० ॥ अहो दुःखसमुद्भूत दे
वपुत्रः कथं स्थितः ॥ द्रुत्युक्त्वा ससुरेन्द्रेण भगवंतमवोचत् ॥ १ ॥ भगवन् केन दानेन पेत
नद्यां स्तरिष्यति ॥ तदानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ २ ॥ अथ भगवानाह

॥ अ० ध ॥

गो १४ ॥

पूतनयाः प्रमुञ्चेत् गोदानं सम्पूजयेत् ॥ अनेन दानधर्मे गपूतनयास्तरैर्तु प्रवम ॥
॥ ३ ॥ तस्माच्च कारणाच्छुक् गोदानं सम्पूजयेत् ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा शाकपुत्री
धितः ॥ ४ ॥ पुनः शाक्यमुनीन्द्रेण पुरुहु तं समवृवीत् ॥ इदं षोडशदानं यः करोति स्वर्ग
गामिनी ॥ ५ ॥ न करोति सहस्राक्ष सप्तधा को लजायते ॥ सोऽपि जन्मावतरेऽपि मलं
श्चैव प्रभक्षयेत् ॥ ६ ॥ तस्माच्च कारणाच्छुक् दानधर्मे पशस्यते ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण
श्रुत्वा देवेन्द्रशोचितः ॥ ७ ॥ अथ शाक्यमुत्थाय शीघ्रं नतं मुनीश्वरं ॥ कृतांजलिपुटो
नत्वा प्रार्थये देवमादरात् ॥ ८ ॥ भगवन् केन दानेभ्यो नरकेभ्यः समुत्थितः ॥ कथं पा
पविनिमुक्तः सद्गतिं समवाप्नुयात् ॥ ९ ॥ तदुपायं जगन्नाथ कृपया से समादिशः ॥
येनासौ पातकान्मुक्तः सद्गतिं समवाप्स्यति ॥ १० ॥ त्राहितं भगवन् शास्त्रतः पश्यंतं कृपा

॥ गुरुः ॥

॥ १४ ॥

यादृशा ॥ नरकेभ्यः समुद्धृत्य सद्गतौ सर्वधैरये ॥ ११ ॥ इतिसम्प्रार्थिते तेन शक्रेन
समुनिश्वरः ॥ तं सुरेन्द्रसभांश्चापि समालोकयैवमादिशत् ॥ १२ ॥ शृणु शकृत्पुत्रं
मिसर्वबुद्धेः प्रभाषिताम् ॥ धारणिं परमांस्त्रिधा सर्वदुर्गतिशोधनम् ॥ १३ ॥ मण्डलं
श्चापि संलिलय दर्शयिष्ये सुशोभितम् ॥ हृत्युक्त्वा धारणींस्त्रिधा मण्डलंश्चापि द
र्शयेत् ॥ १४ ॥ तदा सर्वे भिक्षुगणाः सुरेन्द्रोऽपि प्रमोदिताः ॥ स्वासनात्सहसोत्थाय
पूजयन्तं मुनीश्वरम् ॥ १५ ॥ ततो दिव्यापहारैश्च दिव्यालंकारभूषणैः ॥ सर्वोपकरणै
श्चापि श्रीघनं तं समर्चयेत् ॥ १६ ॥ ततः प्रदक्षिणिकृत्पुनश्चाऽष्टौ गौः प्रमोदितः ॥ त
दा सर्वे भिक्षवोऽपि धारणीन्तां प्रभाषिताम् ॥ १७ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन नरकान्निःसृ
तो भवत् ॥ ततो विमलप्रभो नाम देवपुत्र दिव्यययौ ॥ १८ ॥ भूत्वा सुगन्धमुखो नाम देव

॥ अ० ॥

॥ १५ ॥

पुत्रः पुचेरिरे ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रिणश्रुत्वा शकुदिवं ययौ ॥ १९ ॥ भिक्षुर्वापितदासवे सं
हर्षितास्तनुरुहाः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपधम्मरा
जकथायां षोडशानरकोद्धारदानधर्मानुशंसातृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॐ नमो धम्मराजाय ॥
अथावोचत् जगच्छास्ता सर्वविह्लोकजिज्जिनः ॥ आनन्दन्तं समालोक्य पुनरेवै स मा
दिशत् ॥ १ ॥ यत्र वनात्तरन्तत्र वारिणा परिवर्तिता ॥ अनेकजलजंतुभिर्वासितं क्री
डितं सदा ॥ २ ॥ तन्न दिगन्तुकामानं प्राणीनं भोक्तुमिच्छन्ति ॥ तदासवे महात्रस्ता
लंघितुन कदाचनः ॥ ३ ॥ पापिनः प्राणिभोक्तु सदा त्रैवपुतिष्ठितः ॥ केचित्मांसं प्रभु
जितः केचिन्नेत्रं प्रभुजितः ॥ ४ ॥ केचिच्छ्रोत्रं प्रभुं जितः केचित् घ्राणं प्रभुं जितः ॥ के
चित्मज्जां प्रभुं जितः केचिद्रक्तं प्रभुं जितः ॥ ५ ॥ केचित्पादं प्रभुजितः केचित् हस्तं प्रभु

॥ गुरुः ॥

॥ १५ ॥

जितः ॥ तस्माद्वियामहानद्या लंघितुं न पशुः शक्नुयात् ॥ ६ ॥ द्रुत्यादिष्ठं मुनीन्द्रेण श्रु
त्वानन्दः समवब्रवीत् ॥ भगवन्तरितोपायं तन्नद्याः सहसा वद ॥ ७ ॥ द्रुतिविज्ञापितं श्रु
त्वामुनीन्द्रेण समवब्रवीत् ॥ तन्नद्याः स्तरितोपायं वक्ष्ये हं लोकहेतवे ॥ ८ ॥ तद्यथा यज्ज
गच्छेत् त्रिगुणं भद्रकारकम् ॥ तं स्मृत्वा सरणं गत्वा भजेच्च सर्वदा दरात् ॥ ९ ॥ ये तेषां स
रणं गत्वा न ते खाद्यन्ति जंतुना ॥ तन्नद्या स्तरितुं कामाजलदानं ददेत् मुदा ॥ १० ॥ एतत्पु
ण्यानुभावेन तन्नद्याः पारगं भवेत् ॥ श्रोतोऽपि न पृभुजितः घ्राणश्चापि न खादति ॥ ११
॥ पादश्चापि न भुजितः हस्तश्चापि न खादति ॥ मज्जाश्चापि न भुजितः रक्तश्चापि न
पिबति ॥ १२ ॥ मांसश्चापि न भुजितः नेत्रश्चापि न खादति ॥ जंतोरपि परित्रस्ता पला
यन्ति द्रुतस्ततः ॥ १३ ॥ तस्मादन्तमानवेन जलदानं महोत्तमम् ॥ अनेन जलदानेन न

॥ अ० ॥

॥ १६ ॥

वास्तरतिविस्तरम् ॥ १४ ॥ तदा सर्वे जनास्तत्र नद्याः सन्तरितो गमन् ॥ ह्युत्थादिष्टं
नीद्रेण श्रुत्वा नन्दं समव्रवीत् ॥ १५ ॥ भगवन् कर्मै पृदातव्यं माञ्जापयितुमर्हति ॥
इति विज्ञापितं श्रुत्वा आनन्दाय समव्रवीत् ॥ १६ ॥ श्रूयता जलदानस्य विधिश्चापि
समासतः ॥ स्वर्णभाण्डे रूपभाण्डे ताम्रभाण्डे तथैव च ॥ १७ ॥ पूर्वजन्मकृतं कर्म पा
पं सर्वं हरेदिति ॥ ह्युक्त्वा भिक्षवे गुरवे ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ १८ ॥ येन चान्ते ज
लदानं न प्रकुर्वन्ति मानवाः ॥ ते सर्वे सुचिमुखो नाम प्रेतयोनि भवन्ति हि ॥ १९ ॥ तस्मा
च्च कारणानन्द जलदानं प्रशस्यते ॥ कारण्डव्यूहे उक्तं वै प्रेतयोनिशृणुकथाम् ॥ २० ॥
असौ श्रीमान् महासत्त्वो लोकेश्वरस्ततश्चरन् ॥ प्रेतलोकान्समालोक्य प्रेतालयेभिर्गच्छ
ति ॥ २१ ॥ तत्र प्रेतालये गत्वा प्रेतान्यश्नन् सदूरतः ॥ शीतरश्मि समुत्सृज्य प्रविवेश प्र

गुरुः ॥

॥ १६ ॥

भासयन् ॥ २२ ॥ तद्रश्मिसम्पभासंति समवभास्यसर्वतः ॥ तत्प्रेतभुवनंसर्वं करोति
शीततान्वितं ॥ २३ ॥ तदातेप्रेतिकाः सर्वे शीतरश्मिसमान्विता ॥ किमेतदितिसंचि
न्त्य तिष्ठंति विस्मयान्विताः ॥ २४ ॥ यदा तत्र प्रविष्टो सौ लोकेश्वरप्रभासयन् ॥ तदा व
ज्राशानिभूमि उपशांता समंततः ॥ २५ ॥ तदद्भुतं समालोक्य द्वारपालः स विस्मितः
किमेतदितिसंचिन्त्य लोहिताक्षो विलोकयन् ॥ २६ ॥ उत्थाय सहसा दाय कालकूटम
हाविषम् ॥ भिण्डपालं धनुर्बाणं धृत्वा संभ्रमते रुषा ॥ २७ ॥ तत्र तं रत्नपद्मस्थं शीतर
श्मिप्रभास्वरम् ॥ विलोक्य सौ महारौद्रचित्तोऽपि विस्मयान्वितः ॥ २८ ॥ तद्रश्मि
सम्परिस्पृष्टः कारुण्यचित्तभाप्तवान् ॥ स्वपापसाधनं कर्म संभाव्यैवं विचिन्तते ॥ २९ ॥
धिग्माय दौर्दृशोपापसाधने दुष्टकर्मणि ॥ संरक्तो द्वारपालोऽत्र भूत्वा करोमि पापकान् ॥

॥ अ० ध ॥

॥ १७ ॥

॥ ३० ॥ नैवमेव शक्यं कर्म पालयतः शुभं भवेत् ॥ नूनमेतत् महत्याप फलं भुज्यां भवे
त्सदा ॥ ३१ ॥ किमोदककर्मसाधनं केवलदुःखसाधनं ॥ तदहं नात्र तिष्ठेयं त्यक्त्वा
गेहं वृजान्यपि ॥ ३२ ॥ इति विचिन्त्य स द्वारपालो तिकरुणान्वित ॥ पुरतस्तं महास
त्वं पूजत्वा चरते ततः ॥ ३३ ॥ तत्र तं समुपायातं शुद्धांशुसंप्रभासितम् ॥ समीक्ष्य प्रेति
काः सर्वे धावन्ति पुरतो द्रुतम् ॥ ३४ ॥ तस्य ते पुर आगत्य क्षुत्पिपासाग्नितापिताः ॥ पा
नीयमभियाचन्त स्तिष्ठन्ति परिवृत्य वै ॥ ३५ ॥ तान् दृष्ट्वा समहासत्वं शूचीमुखानगोद
रात् ॥ दग्धस्फुणाश्रयानस्थि यंत्रवदतिमूर्छितान् ॥ ३६ ॥ स्वकेशरीमसंछन्न कृशां
गान् विकृताननाम् ॥ क्षुत्पिपासाग्निसंदग्धान् विण्मूत्रश्रेण्मभोजिनः ॥ ३७ ॥ इह
शान्यापिनो दुष्टान् प्रेतान्सर्वान्विलोकयन् ॥ तेभ्यो तिकरुणा तर्त्ता ददात्यब्जोद्भवं ज

॥ गुरुः ॥

॥ १७ ॥

लम् ॥ ३८ ॥ तदद्भुतेनिशीयापि पातुमिच्छन्ततत्पुरः ॥ तानतृप्तान्सञ्चालोक्य लो
केशोतिदयाकुलः ॥ ३९ ॥ दशभ्यःस्वांगुलीभ्योपि निश्चारयतिनिगमाः ॥ तच्छ्रव
न्तिःसमालोक्य सर्वे तेप्रेतिका मुदा ॥ ४० ॥ यथेष्टासम्पिबन्तोपिनैवतृप्तिं समागताः
भूयोपि पातुमिच्छन्तसर्वे ते समुपाश्रिताः ॥ ४१ ॥ तमेव समुपालोक्य विभ्रमं ते तृषातु
राः ॥ भ्रमन्तस्तान्विलोक्योसौ लोकेशोतिदयान्वितः ॥ ४२ ॥ दशपादांगुलीभ्योपि
निश्चारयतिचापगाः ॥ ताश्च महानदीदृष्ट्वाप्येता सर्वे पिते मुदा ॥ ४३ ॥ समुपेय
पिबन्तोपि नैव तृप्तिं समागताः ॥ तानतृप्तान्विलोक्योसौ लोकेशोतिकृपान्वितः ॥
॥ ४४ ॥ सर्वेभ्योरोमकूपेभ्यो निश्चारयतिचापगाः ॥ ताश्चापितेसमालोके सर्वेप्रे
तास्तृषादिताः ॥ ४५ ॥ सहसा समुपाश्रित्य प्रपिबन्ते यथेप्सितं ॥ यदा तेप्रेतिकाः सर्वे

॥ अ०ध ॥

॥ १८ ॥

तदुदकं सुधानिभम् ॥ ४६ ॥ अष्टांगगुणसम्पन्नं पिवन्त्या स्वाद्यमोदिताः ॥ तदा स
र्वे पिते पूर्णगात्रा विपुलकण्डकाः ॥ ४७ ॥ परिपुष्टेन्द्रियास्तृप्ता भवन्ति सम्पुमोदि
ताः ॥ ततश्चासौ महासत्त्वो दृष्ट्वा साञ्जलतोषितान् ॥ ४८ ॥ भूयोपि करुणात्मनैः
स्तोषयितुं समीहते ॥ तत्र सकरुणा सिन्धुमेघानुत्थाप्य सर्वतः ॥ ४९ ॥ पूर्णीतसुर
साहारा सम्पुवर्षयते निशम ॥ तान् दिव्यसुरसाहारान् पुवर्षितान् समन्ततः ॥ ५० ॥
दृष्ट्वा ते प्रेतिकाः सर्वे सविस्मयपुमोदिताः ॥ समीक्ष्य स्वेच्छयादाय यथाकामं पुभजते
॥ ५१ ॥ ततः सर्वे पिते सत्त्वास्तदाहाराहितोषिताः ॥ ततस्ते सर्वे आहारैः पानैश्चा
प्यमृतोपमैः ॥ ५२ ॥ सन्तर्पिता महानन्दसुखोत्साहसमन्विताः ॥ तदा ते सुखिताः
सन्तः सद्बर्मगुणभाषिणः ॥ ५३ ॥ नमो बुद्धाय धर्माय संघाय च नमो नमः ॥ इति त्रि

॥ गुरुः ॥

॥ १८ ॥

भ्यो नमस्कारं कृत्वा चरतः सर्वतः ॥ ५४ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन सर्वत्रापिशुभं भवेत् ॥
द्वत्येवंसमहासत्त्वो लोकेश्वरो जिनात्मजः ॥ ५५ ॥ सर्वान्प्रेतान्समुद्धृत्य प्रेषयति सु
खावतीम् ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दप्रमोदितः ॥ ५६ ॥ पुनरपि भगवानाह ॥
शृण्वानन्दप्रवक्ष्यामि प्रेतयोनिं प्रमुञ्चयेत् ॥ वापीपनारीनिर्मित्वा जलदानं ददेत् सदा
॥ ५७ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन नैव भवति प्रेतिकाः ॥ तस्माच्च कारणानन्द जलदानं महो
त्तमम् ॥ ५८ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दः समव्रवीत् ॥ भगवन् श्रोतुमिच्छा
मि अन्येयमपुरिं कथाम् ॥ ५९ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा शक्यसिंहोतिहर्षितः ॥ अ
थ शक्यमुनिर्भगवन् आनन्दन्तं समव्रवीत् ॥ ६० ॥ तन्नद्यान्नेतरं वह्निं प्राकारं परिव
र्तितम् ॥ अग्निज्वाला समाकुला नैव गन्तुं प्रशक्नुयात् ॥ ६१ ॥ कस्मिन्कालेश

॥ अ० धा ॥
॥ १९ ॥

मोभतं करि मन्काले महो ज्वलम् ॥ तस्माच्च कारणानन्दलंघितुं नैव शक्नुयात् ॥ ६२ ॥
पापिनैः प्राणिनो दृष्टं हुकारं शब्दनादितम् ॥ धर्मिणः प्राणिनो दृष्टं सूक्ष्मनादं प्रकीर्तित
म् ॥ ६३ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दः सविस्मितः ॥ तस्मिन्काले समायाता सु
शीलानामब्राह्मणि ॥ ६४ ॥ भर्तुः शोकेन रोदित्वा भगवन्तमवोचत् ॥ भगवन् भर्तु
मेमृत्युभुतं कुत्र गमिष्यति ॥ ६५ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा ब्राह्मणीतां समववोचत् ॥ ब्रा
ह्मणीत्वत् भर्तु नानित्यं महिषं चैव विक्रियम् ॥ ६६ ॥ एकस्मिन् समये रात्रौ क्षेत्रे व्या
घ्रेण वेहतः ॥ यमदूतैर्महाघोरे अनले पातित रुषा ॥ ६७ ॥ षष्ठीवर्षसहस्राणि भुक्त्वा
नारकयातनाम् ॥ ततः कर्मवशात् ब्राह्मि विडालत्वं ततो गतः ॥ ६८ ॥ पुनः कुकुटयोनि
वै शृगालत्वं ततो भवत् ॥ पुनर्मानुषयो निश्चमध्यदेशे समुद्भवः ॥ ६९ ॥ ततो बहुगतेका

॥ गुरुः ॥
॥ १९ ॥

नाः ॥ ५ ॥ सहस्रासमुपागत्य दृष्ट्वा तं शीघ्रं नमुदा ॥ नत्वा प्रदक्षिणिकृत्य पुरतः समुपा-
गता ॥ ६ ॥ यथा कुमं समभ्यर्च्य नत्वा कान्ते उपश्रयन् ॥ तदा बोधत जगच्छास्ता आ-
नन्दन्तं विलोकयन् ॥ ७ ॥ यमपुयां राजधान्यां दाराणां च विशेषणम् ॥ निश्चितं ते
पूर्वक्ष्यामिशृण्वानन्दसमाहितः ॥ ८ ॥ पूर्वे रूपमयं द्वारं दक्षिणे अयमयं तथा ॥
पश्चिमे ताम्रं नयं द्वारं उत्तरे स्वर्णमयं तथा ॥ ९ ॥ तत्र द्वारे समासिनं द्वारपालातिभि-
षणम् ॥ अस्मिन् धनुः पाशं गृह्णित्वा नित्यं संस्थिताः ॥ १० ॥ एकैकद्वारे दूतानि प-
ञ्च पञ्चशतानि च ॥ केचित्काकमुखा दूता केचित्गृध्रमुखास्तथा ॥ ११ ॥ केचित्श्व-
नमुखा दूता केचित्ब्याधमुखास्तथा ॥ केचित्सिंहमुखा दूताः केचित्कोलमुखास्तथा ॥
॥ १२ ॥ पूर्वद्वारे स्थिता दूता स्थूलाङ्गाः पीतवर्णिकाः ॥ दक्षिणद्वारे स्थिता दूताः क्रोधाः

॥ अ० ध० ॥

॥ २० ॥

ब्राह्मण्यपि दिव्ययो ॥ तस्माच्च कारणान्नन्द श्रेष्ठं पतिवृत्तौ वृषम् ॥ ७८ ॥ इत्यादि
हं नु नन्देण श्रुत्वा नन्दादिभिस्तवः ॥ सर्वे च सम्पूहर्षित्वा सम्बुद्धसरणे गताः ॥ ७९ ॥
॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपधर्मराजकथायाञ्जल
दान अग्निदानानुसंज्ञाचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ अथ स भगवान्बुद्धः शाक्यसिंहो विना
यकः ॥ सर्वज्ञः सुगतः शास्ता धर्मराजस्तथागतः ॥ १ ॥ भिक्षुभिः श्रावकैः साध्वैः चैल
कैश्चिद्भक्तैः ॥ भिक्षुणिभिसुशीलाभिर्बोधि सत्त्वो गणैरपि ॥ २ ॥ विहृत्य पर्वते पृष्ठे
द्वन्द्वमालागुहांतके ॥ आदिमध्यांतकल्याणं दिदेश धर्ममुत्तमं ॥ ३ ॥ तत्सहस्रं देश
नाश्रोतुं सर्वे लोका समागताः ॥ देवादेत्याश्च गंधर्वा सिद्धा यक्षाश्च किन्नराः ॥ ४ ॥
साध्या विद्याधराश्चापि राक्षसा ग रुडा अपि ॥ एवमन्येऽपि लोकाश्च सहस्रं धर्मां हि नो ज

॥ गुरुः ॥

॥ २० ॥

नाः ॥ ५ ॥ सहसा समुपागत्य दृष्ट्वा तं श्रीघनमुदा ॥ नत्वा प्रदक्षिणिकृत्य पुरतः समुपा
गता ॥ ६ ॥ यथा कर्म समभ्यर्च्य नत्वा कान्ते उपाश्रयन् ॥ तदा वोचत जगच्छास्ता आ
नन्दन्तं विलोकयन् ॥ ७ ॥ यमपुयां राजधान्यां द्वाराणां च विशेषणम् ॥ निश्चितं ते
प्रवक्ष्यामि शृण्वानन्दसमाहितः ॥ ८ ॥ पूर्वे रूपमयं द्वारं दक्षिणे अयोमयं स्तथा ॥
पश्चिमे ताम्रमयं द्वारं उत्तरे स्वर्णमयं स्तथा ॥ ९ ॥ तत्र द्वारे समासिनं द्वारपालातिभि
षणम् ॥ असिबाणधनुःपाशंगृहित्वानित्यसंस्थिताः ॥ १० ॥ एकैकद्वारे दूतानि प
ञ्च पञ्चशतानि च ॥ केचित्काकमुखा दूता केचिद्गृध्रमुखा स्तथा ॥ ११ ॥ केचित्श्वा
नमुखा दूता केचित्ब्याघ्रमुखा स्तथा ॥ केचित्सिंहमुखा दूताः केचित्कोलमुखा स्तथा ॥
॥ १२ ॥ पूर्वद्वारे स्थिता दूताः स्थूलाङ्गाः पीतवर्णिकाः ॥ दक्षिणद्वारे स्थिता दूताः क्रोधाः

॥ अ० धा ॥

॥ २१ ॥

कृष्णवर्णिकाः ॥ १३ ॥ पश्चिमद्वारे स्थिता दूताः कृशारक्तवर्णिकाः ॥ उत्तरद्वारे स्थिता दूताः शांतासीतवर्णिकाः ॥ १४ ॥ एतानि सर्वं दूतानि नित्यंश्चैव समाश्रिताः ॥ भूमंतः सर्वतो नित्यं यमराजस्य चाक्षया ॥ १५ ॥ हस्तिदानिकामनुजाः नियन्ते हस्तिमा रुहं ॥ अश्वदानिकामनुजाः नियन्ते अश्वमा रुहम् ॥ १६ ॥ रथदानिकामनुजाः नियन्ते रथमा रुहं ॥ शैयादानिकामनुजाः नियन्ते शैयामा रुहं ॥ १७ ॥ धर्मिणः पूर्वद्वारा च नियन्ते यमकिंकरैः ॥ दानिनश्चोत्तरद्वारा च नियन्ते यमकिंकरैः ॥ १८ ॥ पापिनः कालपाशेन बद्ध्वा दण्डेन ताडितम् ॥ नियते क्षुरधारेण मार्गेण यमकिंकरैः ॥ १९ ॥ धर्मिणः प्राणिनो दृष्ट्वा नानावाद्यपूवादिताः ॥ सुष्ठुः सुगतिमार्गेण नियते यमकिंकरैः ॥ २० ॥ दूत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दः समवबोधत ॥ शास्तयामाक्षया कस्मै नि

॥ गुरुः ॥

॥ २१ ॥

यन्तेयमकिंकरैः ॥ २१ ॥ इतिविज्ञापितंश्रुत्वा आनंदायसमव्रवीत् ॥ देवासुरमनु
ष्यादीन्निनयन्तेयमराट्क्षया ॥ २२ ॥ इत्यादिष्ठंमुनीन्द्रेण श्रुत्वानन्दसविस्मितः ॥ तदा
दूतान्समाहूय पितृपतिःसमव्रवीत् ॥ २३ ॥ दूताममाज्ञयास्वर्गे शकृस्यभवनेचरः ॥
इतिविज्ञापितंश्रुत्वा दूताःसर्वे दिव्यययुः ॥ २४ ॥ तदादूतगणाःसर्वे भूमंतस्त्रिदशा
लये ॥ सुरन्द्रस्यतदास्वप्ने ददर्शयमकिंकरैः ॥ २५ ॥ सप्तहस्तप्रमाणांगाक्रीधाति
भीषणाननाः ॥ उर्ध्वकेशास्थूलनेत्रा दण्डपाशकराधराः ॥ २६ ॥ एतादूतगणाःस्व
प्नेदर्शित्वात्रशितास्थितः ॥ विदुष्यतेसुरेन्द्रस्य शोकातिविरमयान्वितः ॥ २७ ॥
इन्द्रासनेसमारुह्य परिदेवोविषादितः ॥ तस्मिन्कालेसुरेन्द्रस्य सिंहासनप्रकंपि
तः ॥ २८ ॥ सुवर्णरत्ननिर्माल्यकिरीटोपिपृषातितः ॥ एतच्च्युतिनिमित्तानि दृष्ट्वा

॥ अ० ध ॥

॥ २२ ॥

सत्रिदशाधिपः ॥ २९ ॥ हास्वर्गात्यतितोस्मीति ध्यात्वैवंचव्यचिन्तयेत् ॥ हाहामे
जायतेकष्टं पुण्यञ्चक्षीयतेधुना ॥ ३० ॥ तदत्रकिंकरिष्यामि यत्रोपायैर्नशक्यते ॥
यस्मादेहं दिवश्च्युत्वा परेयनरकेध्रुवम् ॥ ३१ ॥ साम्प्रतंकोत्ररक्षेमां यास्यामिसरणं
कुहः ॥ सर्वैरपिमुनीन्द्रैश्च मृत्युर्जेतुं नशक्यते ॥ ३२ ॥ तन्मयाविस्मयांधेन केनो
पायेनशक्यते ॥ हाहाकृतुशतैर्लब्धं स्वर्गराज्यंमयाचिरात् ॥ ३३ ॥ स्वप्नानुभूत
वत्सर्वं यत्सौख्यंभूज्यतेधुना ॥ सर्वमेवंपरित्यज्य गंतव्यंनरकेमया ॥ ३४ ॥ ज्ञात्वा
पिभाव्यतेनैव साम्प्रतंकिंकरिष्यते ॥ पूर्वार्जितंहियत्पुण्यं तत्सर्वं क्षीयतेधुना ॥ ३५
तत्कोमांनरकेरक्षेत हाहतोस्मिस्वकर्मणा ॥ पुनरक्षितालोकाःपुण्येनचिरजीविनः
॥ ३६ ॥ पुण्येनसुखभोक्तास्सर्वविद्याधिपा अपि ॥ यावत्पुण्यंसुखंभुक्त्वा चरन्ति

॥ गुरुः ॥

॥ २२ ॥

सर्वजंतवः ॥ ३७ ॥ निहीने पुण्यचिन्ते तु पतित दुःखसागरे ॥ अहमपि तथा यावत्
पुण्यदिव्यसुखं मुदा ॥ ३८ ॥ भुक्त्वाप्सरोगणैः साहचर्यमायि वारयं जगत ॥ सान्प्र
तं पुण्यरत्नेन विहीना तो दिवच्युतः ॥ ३९ ॥ पतित्वानरके भुज्या दुःखानि सर्वदा भूमन्
तदत्र किं करिष्यामि कोमे त्रातुं पशुं नु यात् ॥ ४० ॥ पुन्यमेवं पशुं कनोति पुन्यं न विद्यते
धुना ॥ तत्कस्य सरणं यास्ये कोमे त्राता भवेदिह ॥ ४१ ॥ सर्वथा हं विनष्टोऽस्मि जमो
स्तु देव कर्मणैः ॥ यद्वा वितद्देवे देवं अभाविन च तद्देवत् ॥ ४२ ॥ अवश्यं भाविनो भोग्य
तद्देवोक्तं सर्वजंतुभिः ॥ दूतिध्यात्वा विपन्यासः स देवाधिपतिस्तदा ॥ ४३ ॥ शोका
गारे निरुत्साहस्तस्थौ मुहुर्विनिश्चसन् ॥ एवं चिन्ता विषद्भ्रान्ता शकृतस्वामिर्न शची
॥ ४४ ॥ दृष्ट्वा च पुतिनिमित्तन्तु समा लोकपैतदव्रवीत् ॥ स्वामिन्मात्रविषीदत्वं धर्मा

॥ अ० ध ॥
॥ २३ ॥

लब्धस्वपश्यताम् ॥ ४५ ॥ किमेवं तिष्ठसे देव किं विषादेन सेस्यते ॥ विषदागमत्रा
सन्न चिन्त्यतामवमस्वनम् ॥ ४६ ॥ पुरुषार्थैर्यमालब्ध तरंति विपदं बुधिः ॥ अलं
ध्यं नास्ति लोकेषु विपदामिति निश्चयः ॥ ४७ ॥ तद्विपत्तिं समुत्तरतु मुपायं परिचिंत
यः ॥ तवापि जगतां पन्तु यदि माः कलेशनाशयः ॥ ४८ ॥ तद्देषां लब्धं नोपायं चिंतय
स्व जगत्प्रभो ॥ सर्वथा खलु वै मुखा दन्विष्यान्विष्य यत्नतः ॥ ४९ ॥ महद्भिः स्वर्गमिच्छ
न्ति गुणलब्धा दूवावद ॥ यद्यस्ति ते महावीर विपत्तिः शमनमतिः ॥ ५० ॥ तदत्र स
हसोपायं कर्तुं महर्तिसर्वथा ॥ पराक्रमैव शक्यं यत्तत्रोपायेन शक्यते ॥ ५१ ॥ तस्माद
त्र प्रतीकारं कर्तव्यं सहसा प्रभो ॥ यद्यस्तातु प्रतीकार किमेवं ते विषादिता ॥ ५२ ॥ यदि
नास्ति प्रतीकारस्ते नापि किं विषादिताः ॥ इति शच्योदितं श्रुत्वा सशक्रः कुम्भिताश

॥ गुरुः ॥
॥ २३ ॥

यः ॥ ५३ ॥ मृत्युशंकाभिसंतप्ता दृष्ट्वा शचीमुवाच तां ॥ प्रियेत्रकिं करिष्यामि यत्रोपा
यं न शक्यते ॥ ५४ ॥ सर्वयातो दिवश्च्युत्वा पतेये नरके भुवम् ॥ अवर्यं भाविनो भा
वा भवन्ति भवचारिणाम् ॥ ५५ ॥ सर्वत्र पुरतो मृत्युः सर्वेषामपि जन्मनाम् ॥ मृत्युर्हि
वलवान् शीरत्रैधातुभुवनेऽपि ॥ ५६ ॥ सर्वलोकेऽप्यत्नैर्वा विजेतुं नैव शक्यते ॥ सर्वेऽपि
त्रिदशेन्द्राश्च महावीरामहर्द्धिकाः ॥ ५७ ॥ तेऽपि सर्वेऽप्यत्नैर्वा मृत्युजेतुं न शक्नुयात् ॥
बृहसेन्द्राश्च महाभिज्ञाः शापातुमुगृकारिणः ॥ ५८ ॥ तेऽपि शायोऽग्निभिसर्वं मृत्युदग्धुं
न शक्नुयुः ॥ बृहद्योऽपि महोज्वालाः सर्वलोकाभिदाहिनः ॥ ५९ ॥ तेऽपि सर्वे तथा दग्धुं
मृत्युमेकं न शक्नुयुः ॥ राक्षसेन्द्रा महावीराः सर्वदुष्टभयंकराः ॥ ६० ॥ तेऽपि सर्वे तथामृ
त्युं संजितुं न शक्नुयुः ॥ वायवश्च महावेगा जगत्पृथ्वीभचारिणः ॥ ६१ ॥ तेऽपि स

॥ अ० ॥

॥ २४ ॥

वे तथा मृत्युं क्षीभयितुं न शक्नुयुः ॥ यक्षेन्द्राश्च महावीराः सर्वदुष्टनिवारयः ॥ ६२ ॥
तेपि सर्वे तथा मृत्युं निषेद्धं नैव शक्नुयुः ॥ दृशानाश्चामहाभिज्ञा भूतेशाप्समथाधिपाः
॥ ६३ ॥ तेपि सर्वे तथा मृत्युं मर्दयितुं न शक्नुयुः ॥ गृहाश्च सर्वलोकानां सुखदुःखप्रदाय
काः ॥ ६४ ॥ तेपि हि समये मृत्यो वरं दातुं न शक्नुयुः ॥ सर्वाश्च मातृकादेव्या यथेप्सित
वरप्रदाः ॥ ६५ ॥ ता अपि समये मृत्युर्वरदानपराङ्मुखाः ॥ गणेशो विघ्नदन्तारः सर्वसि
द्धिप्रदायिनः ॥ ६६ ॥ तेपि च समये मृत्योः किञ्चित्कतुं न शक्नुयुः ॥ महाकालमहावी
रा दुष्टसंहारकारकाः ॥ ६७ ॥ तेपि च समये मृत्योः किञ्चित्कतुं न शक्नुयुः ॥ भैरवा
श्च महावीराः सर्वलोकाश्च साधकाः ॥ ६८ ॥ तेपि च समये मृत्योः पार्थनार्थपराङ्मु
खाः ॥ कुमारश्च महावीराः सर्वकर्मानुसाधिनः ॥ ६९ ॥ तेपि च समये मृत्यो भवेयुर्वि

॥ गुरुः ॥

॥ २४ ॥

मुखाच्चपि ॥ विद्याधरामहाविद्याः सर्वविद्याकराविदः ॥ ७० ॥ तेपिचमृत्पुनाघाते
जडवत् विकलाशयाः ॥ सिद्धाश्चापिमहावीराः सिद्धिमन्तो महर्द्धिकाः ॥ ७१ ॥ स्तेपिम
त्पुसमाक्रान्तो निर्विवृतां परिमोहिताः ॥ साध्याश्चापिमहावीराः यथेच्छा कर्मसाधि
काः ॥ ७२ ॥ तेपिमृत्योर्वराक्रान्तो मूकाश्च विमोहिताः ॥ नागेन्द्राश्च महाभीमाः द
ष्टीश्चासादिदंशिनः ॥ ७३ ॥ तेपिमृत्पुपरिपृष्ठे निर्विषाकृमिकीटवत् ॥ गरुडाश्च म
हाभीमा महावेगामहर्द्धिकाः ॥ ७४ ॥ स्तेपिमृत्पुमुखं दृष्ट्वा क्वचित् गंतुं न शक्नुयुः ॥ दे
त्येन्द्राश्च महावीर्यः सर्वशत्रुजितारयः ॥ ७५ ॥ तेपिमृत्पुं तथा जेतुं शक्नुवन्ति न केच
नः ॥ गंधर्वाश्च महावीराः संगीतिमोहकारकाः ॥ ७६ ॥ तेपिमृत्पुमुखं दृष्ट्वा स्वयमे
वाभिमोहिताः ॥ किनरेन्द्राः खगताश्च सर्वलोकविमर्द्धिकाः ॥ तेपिमृत्पुमुखं प्राप्य निश्च

॥ अ० ध ॥

॥ २५ ॥

लापरिमोहिताः ॥ भूताश्चापिमहोदामा जगदन्मादकारकाः ॥ ७८ ॥ तेपिमृत्पुमुंखं
पाप्म निरुद्धान्ताशमंगताः ॥ पिशाचाश्चमहोन्मन्ता जगदोजोपहारिणः ॥ ७९ ॥
तेपिमृत्पुदलंष्ट्रद्वानिर्मदाविलयंगताः ॥ क्षेत्रियाश्चमहासूराः निर्जितसर्वशत्रवाः ॥ ८० ॥
तेपिमृत्पुजगच्छत्र मयितोपिभ्रमंतिनः ॥ ब्राह्मणाः वेदविज्ञाश्च सर्वस्वस्त्ययनं
कराः ॥ ८१ ॥ तेपिमृत्पुपरिघ्राते किंचित्कतुंक्षमंतिनः ॥ ऋषयोपिमहाभिज्ञाः स
र्वलोकशुभंकराः ॥ ८२ ॥ तेपिचसमयेमृत्योः किंचिद्वक्तुंक्षमंतिनः ॥ यतयोपिमहा
भिज्ञा निर्जितविषयन्द्रियः ॥ ८३ ॥ तेपिचसमयेमृत्योः निश्चेताविकलेन्द्रियाः ॥
योगिनोपिमहासिद्धा योगध्यानसमाहिताः ॥ ८४ ॥ तेपिचसमयेमृत्यो मोहितानै
वशक्नुयात् ॥ साधकामन्त्रिणः सिद्धाः सर्वकर्माभिसाधकाः ॥ ८५ ॥ तेपिचसमयेमृ

॥ गुरुः ॥

॥ २५ ॥

त्यो नसिद्धाः शुभसाधनः ॥ डाकिन्योपिमहासिद्धाः सर्वकार्यार्थसाधकाः ॥ ८६ ॥
ताश्चापिसमये मृत्योः किञ्चित्कृतुन्नशक्नुयुः ॥ धन्वंतरिर्महाभिज्ञाः सर्वरोगाहिनाः
तकृत ॥ ८७ ॥ सोऽपिचसमये मृत्योः प्रमोहिमपप्रस्थितः ॥ औषधोपिमहावीर्यः
पथ्यापहारकासदाः ॥ ८९ ॥ अपितामृत्पुनाघाते ह्यपथ्यासविषादूवा ॥ चिन्तामणि
महारत्नो वाञ्छितार्थसुसिद्धिहः ॥ ९० ॥ सोऽपिहिमृत्पुनापृष्टे निर्वलोगुणवर्जितः ॥
एवमन्येपयोगाश्च रक्षायत्नादिधारणाः ॥ ९१ ॥ तेपिसर्वे वृथाह्येवमृत्पुनाशमपस्थि
तः ॥ सर्वलोकाः सुरादेत्या यक्षगंधर्वकिन्नराः ॥ ९२ ॥ राक्षसागरुडानागाः सिद्धवि
द्याधरादयः ॥ मन्वाद्येनराः सर्वे सिंहादिपशुजातयः ॥ ९३ ॥ पटंगाकृमिकीटाश्च
सर्वमृत्पुवसे स्थिताः ॥ कस्यनास्ति भवेत्पु स्त्रिधातुभुवनेऽपि ॥ ९४ ॥ सर्वेषामपि

॥ अ० ध ॥

॥ २६ ॥

जंतुनां सर्वत्र मरणं भ्रुवम् ॥ तदत्र किङ्करिष्यामि यत्रोपायेन शक्यते ॥ ९५ ॥ तत्कस्य
सरणं यास्ये कोपित्रातुं न शक्नुयात् ॥ पुण्यमेव तदा त्राता तत्सर्वं क्षीयते मम ॥ ९६ ॥
तत्कोत्रान्या भवेत् त्राता दृश्यते न मया धुना ॥ सर्वथा हं दिवश्च्युत्वा पतितो नरके भ्रुमन् ॥
॥ ९७ ॥ कियत्कालं वसेयाह मिति चापि न मन्यते ॥ दूत्युक्त्वा समस्तं मन्त्रां मृ
त्युमेव विचिन्तयेत् ॥ ९८ ॥ निराशया विषस्मास्य स्तस्थौ पश्य मुहुः प्रियां ॥ एवं शो
कविदग्धास्य तं दृष्ट्वा च किताशची ॥ ९९ ॥ सा विपच्छमनोपायं कारयित्वान्यवेद
यत् ॥ स्वामिनत्रापि मा एव विषादं कर्तुं महर्हसि ॥ १०० ॥ विपत्तिश्च मनोपायं कथ्यते त
च्छृणु प्रभो ॥ अवतीर्य स्वयं ताव ज्जम्बूद्वीपं त्वया धुना ॥ १ ॥ विपत्तिश्च मनोपायं पृच्छ
तां श्रमणः प्रभो ॥ प्रभावविपुलोत्कर्षाः श्रूयंतः श्रवणा किलः ॥ २ ॥ युज्यन्ते कुशलैरेव

॥ गुरुः ॥

॥ २६ ॥

येषां कुशलगामिनः ॥ तथा त्वं कुशलं स्तेषां युज्यमनो भवत्कृताम् ॥ ३ ॥ एतत्पुण्या
नुभावेन तेषां युतं भवेत्प्रभो ॥ द्वाविंशत्वास्वयंगत्वा जम्बूद्वीपे त्वया धुना ॥ ४ ॥ मृश्यतां
श्रमणः कश्चिद्व्यसने चक्षणक्षमः ॥ द्वाविंशत्पियोदितं श्रुत्वा तथेति समरुत्यन्ति ॥ ५ ॥
पुतिञ्चायस्वयं स्वर्गाज्जम्बूद्वीपमवातरत् ॥ अवतार्यस्वयतत्र जम्बूद्वीपे समंततः ॥
॥ ६ ॥ अन्विष्य श्रमणान् दृष्ट्वा समेत्यैवातदभाषत् ॥ भवन्तं श्रमणा विज्ञा सर्वलो
कार्थसाधकाः ॥ ७ ॥ तममापिमहत्कार्यं साधयितुं समर्हथ ॥ यस्वर्गाच्च पुतिर्नैमि
त्वं जायते मम सांप्रत ॥ ८ ॥ तद्विपच्छमनीयायं दृष्ट्वा तु समुपागतान् ॥ दृष्ट्वा स सुररा
जोऽपि तदन्तिकं दयासरन् ॥ ९ ॥ ते कुपुर्मे कथं रक्षं मामेव पुणमंतिये ॥ द्वाविंशत्वा
स देवेन्द्रो भगनास्वपदैवयौ ॥ १० ॥ तत्र शोकालये स्थित्वा च्युतिमेवं विचिंतयेत् ॥

॥ अ० ५ ॥

॥ २७ ॥

सस्वर्गं विषयं ध्यात्वा तस्थौ क्लेशाग्नितापितः ॥ ११ ॥ एवं लीनं च तं शक्रं दृष्ट्वा सा च
किताशची ॥ उपेत्य स्वामिनस्तस्य पुरः स्थित्वाभ्यपूजत ॥ १२ ॥ किमेवं तिष्ठ मे स्वा
मिन्माविषीद जगत्पूभो ॥ जम्बूद्वीपे भवानेकं श्रमणं किन्नपश्यति ॥ १३ ॥ दूतिश
च्या समं पृष्ठे सशक्रं त्रिदशाधिपः ॥ निश्चयस्तस्यं प्रियं भार्या समालोक्यैतदब्रवीत् ॥ १४ ॥
किमत्राहं पृचक्षेते सर्वथास्मिदिवच्युतः ॥ एकोपि श्रमणी नैव शक्नुयाद्भक्षितुं मम ॥
॥ १५ ॥ जम्बूद्वीपे स्वयंगत्वा श्रमणानन्विष्य सर्वतः ॥ दृष्ट्वापि पृष्ठमोपायं परिपृष्ट
मुपाचरेत् ॥ ॥ १६ ॥ तत्र मे श्रमणाः सर्वे दृष्ट्वा मां समुपागत ॥ सहसा समुपागत्य प
णन्तुं समुपागताः ॥ १७ ॥ ते मे कुयुः कथं रक्षां मामेव पूजयन्ति यः ॥ तदत्र व्यसने त्रा
ता ममेकापि न विद्यते ॥ १८ ॥ तेनैव विषयं स्मृत्वा च्युतिशंका विपन्नधा ॥ किंचिद्ध

॥ गुरुः ॥

॥ २७ ॥

यं समालम्ब्य शम्नोपि स्थानं पत्रनः ॥ १९ ॥ तदत्र किं करिष्यामि यास्यामि सरणं कु
ह ॥ सर्वथा हं दिवश्च्युत्वा पतयेन रकेधुना ॥ २० ॥ इति भक्तो दितं श्रुत्वा साक्षची क
रुणादिताः ॥ स्वामिनं देवराजं तं बोधयितुं समवृवीत् ॥ २१ ॥ स्वामिनत्र विषादत्व
मा कृथाशोकतां मनः ॥ अवश्यं भाविनी भावा भवन्ति सर्वदेहिनाम् ॥ २२ ॥ तथापि
धैर्यमालम्ब्य परित्यज्य विषादिताम् ॥ विपन्तिशमनीपायं कर्तव्यं सहसा प्रभो ॥ २३
॥ २४ ॥ भवान्किन्न विजानीते यदृशौ भगवान्जिनः ॥ सर्वलोकाधिपः शास्ता स
र्वलोकहितकरः ॥ २५ ॥ सर्वमारविजेता च सर्वसत्त्वानुकंपकः ॥ जम्बूद्वीपे धुनोत्य
न्न सत्त्वानां हितकारणे ॥ २६ ॥ तत्र तस्य मुनीन्द्रस्य श्रीधनस्य जगद्गुरो ॥ उपेत्य स
रणं गत्वा पार्ययस्व यथेप्सितम् ॥ २७ ॥ सम्बुद्धो हि महासत्त्वो षडभिज्ञो विनायकः

॥ अथ ॥
॥ २८ ॥

जगच्छास्ताजगन्नाथः सम्बोधिज्ञानदेशकः ॥ २८ ॥ सर्वमारविजेता च सर्वसत्त्व
हितार्थदः ॥ महावीर्यो जगद्गता सत्यवादिजगत्पूजः ॥ २९ ॥ सर्वज्ञः सुगतो वीरो
धर्मराजस्तथागतः ॥ भद्ररूपी विशुद्धांभो मुनीन्द्रो भगवान्सुधीः ॥ ३० ॥ एवम्वि
ज्ञायदेवेन्द्र तम्बुद्धं सरणं वुज ॥ बुद्धादन्यत्रिलोकेऽपि शुभकारिनकश्चनः ॥ ३१ ॥ त
स्मादेनं जगन्नाथं समभ्यर्च्य समादरात् ॥ विपतिं शमनोपायं प्रार्थयस्व स्वयं पूजो ॥
॥ ३३ ॥ एतद्विपरमोपायमिहामुत्र शुभाप्तये ॥ यदि देवादिपन्तिः स्याच्छुभंतु प्रा
प्स्यते ध्रुवम् ॥ ३४ ॥ शुभेन जेष्यते पापं निष्यापो हि भवेच्छुधीः ॥ ततो बोधिमतिं प्रा
प्य चरेल्लोकाहिते सदा ॥ ३५ ॥ ततः क्लेशान् विनिर्जित्य परिशुध्यन्निमण्डलः ॥ कु
मात्यारमितापूर्य सम्बोधिपदमाप्स्यसि ॥ ३६ ॥ एतदेवं महारत्नं सर्वसत्त्व हितार्थदं

॥ गुरुः ॥
॥ २८ ॥

वेधिसत्त्वमहासत्त्वै प्राप्तं प्रोढुं गम्यत भवम् ॥ ३७ ॥ एवमत्र भगवान् समारभ्य समा
प्तये ॥ सम्बुद्ध भजनं कृत्वा चरतां सर्वदा प्रभो ॥ ३८ ॥ एभजंति सदा बुद्धं न ते गच्छन्ति
दुर्गतिम् ॥ सर्वदा सत्सुखं भुक्त्वा प्रान्ते यान्ति जिनालयम् ॥ ३९ ॥ येषां भवन्ति सदा
धम्मं न ते गच्छन्ति दुर्गतिम् ॥ विहाय पापकान्कायान् धम्मकायानुपाशते ॥ ४० ॥ ये
भजन्ति सदा संघं न ते गच्छन्ति दुर्गतिम् ॥ परिशुद्धाशया सौख्यं भुक्त्वा यान्ति सुखा
वतीम् ॥ ४१ ॥ दूतिमत्त्वासुरेन्द्रत्वं त्रिरत्नसर्वदा भज ॥ तथा ते मंगलं नित्यं सर्वत्र सर्वदा
भवेत् ॥ ४२ ॥ दूतिभार्योदितं श्रुत्वा बुद्धस्तं मुनिश्वरम् ॥ प्रत्यासन्नो विपत्काले परि
त्रास समन्यते ॥ ४३ ॥ ततः सतापिया दृष्ट्वा तथे पुक्त्वा समुत्थितः ॥ सहसा क्षिति
मासाद्य जिनाश्रममुप्राययी ॥ ४४ ॥ बुद्धमालागुहागर्भे स्थितस्तं सुगतं मुनिं ॥

॥ अ० ॥
॥ २९ ॥

तेजोधातुसमापन्नं द्रष्टुं ययौ समानुगः ॥ ४५ ॥ गुहांतिकमथासाय ससहायशची
पतिः ॥ उच्चपञ्चशिखं नाम गंधर्वसुतमादरात् ॥ ४६ ॥ तेजोधातुसमापन्नं
भगवंतं मुखे शुना ॥ सकलाकौशलेन त्वं प्रबोधयतुमर्हसि ॥ ४७ ॥ उपसर्पत्य काले
यं प्रविसत्य निवेदितः ॥ सतां मनाशयज्ञः सपेधमानस्वभाजनं ॥ ४८ ॥ द्रुपुक्त्वे तेन श
क्रेण सोऽपि गंधर्वदारकः ॥ व्यधावैदुर्यदण्डानां विसस्वरसारणां ॥ ४९ ॥ स्वभावमधु
रोदार रम्याभिस्तुतिगीतिभिः ॥ सविबोध्यै जिनं चक्रे दर्शनावसनं हरेत् ॥ ५० ॥ त
तः प्रविश्य देवेन्द्रः सह देवैः प्रमोदितः ॥ संददर्श मुनीन्द्रं तं वर्षन्तं प्रशवीमृतम् ॥ ५१ ॥
स शृणामानतः शास्तु नखदं पणमार्जनं ॥ चकार मौलिमंदार मकरंदेन पादयोः ॥ ५२ ॥
ततः प्रदक्षिणिकृत्वा ससहायसतम्मुनिम् ॥ अभ्यर्च्य साञ्जलिर्नत्वा धर्मश्रोतुमुपा

॥ गुरुः ॥
॥ २९ ॥

श्रयत् ॥ ५३ ॥ ततस्तस्यसुरेन्द्रस्यभगवान्समुनीश्वरः ॥ ज्ञात्वाशयविशुद्ध
त्वं दिदेशधर्ममार्यकम् ॥ ५४ ॥ ततःसद्धर्मसमाकर्ण्य सदेवाधिपतिमुदा ॥ दृष्टः स
त्यप्रसन्ननात्मा धर्मचक्षुवभूतदा ॥ ३५ ॥ ततःपुण्यविशुद्धात्मा सदेवाधिपतिमुदा
भगवन्तंसमानम्य साञ्जलिरेतदब्रवीत् ॥ ३६ ॥ भगवन्नाथसर्वज्ञ विजानीयाद्भवा
नपि ॥ यत्मेच्युतिनिमित्तानि जायतेममसाम्पत्तम् ॥ ३७ ॥ तदहंस्वर्गतश्च्युःवा
पतेयनरकेष्वपि ॥ तद्विपन्तिशमनोपायंपदातुमेसमर्हति ॥ ३८ ॥ एतदर्थमहामिच्छाम
वतांसरणंवृजे ॥ तद्भवांनृकृपयादृष्ट्या पश्यमांत्रांतुमर्हति ॥ ५९ ॥ नान्योस्मिन्व्यस
नंशास्त विद्यतेरक्षकोमम ॥ भवान्नेवजगत्रापि तथामांत्रांतुमर्हति ॥ ६० ॥ अद्याग्ने
णसदाशास्ता भवतांसरणेगतः ॥ त्रिरत्नसेवकश्चाहं भविष्यामिसमाहितः ॥ ६१ ॥

॥ अ० ध ॥

॥ ३० ॥

यथापुत्रपुतिज्ञानं भवतात्रतथामम ॥ विपन्तिशमनोपायं पदत्वापरिपूर्यता ॥ ६२ ॥
इतितेनसुरेन्द्रेण पार्थितेनमुनीश्वरः ॥ कृपादृष्टासुरेन्द्रन्तं समालोक्यैवमवव्रीत् ॥
६३ ॥ देशकृतसमाधाय शृणुवक्ष्यामितेहितम् ॥ सर्वबुद्धेर्मुनीन्द्रैर्यः समाख्यातं मया श्रु-
तम् ॥ ६४ ॥ यदिलोकहितार्थेन चिरंजीवितुमिच्छसि ॥ अमितायुपदांविद्यां गृ-
हाणपठधारयः ॥ ६४ ॥ ततस्तेसर्वपापानि निशेषंक्षिणुयुद्रतम् ॥ पुण्यानिवद्ध-
येयुञ्च मङ्गलं सर्वदा भवेत् ॥ ६६ ॥ ततस्सर्वे पिमाराश्च यास्यन्ति विलयं द्रुतम् ॥
ततः आयुपुवृद्धिस्तस्यात्सस्यते सर्वमीहितं ॥ ६७ ॥ ततो लोकहितार्थेन बोधिचर्याचर-
त्कृतिः ॥ यावदीच्छा भवेत्थातुं तावद्भुक्त्वासुखं चर ॥ ६८ ॥ ततः क्लेशान्विनिर्जित्य
परिशुष्य त्रिमण्डलाः ॥ कृमात्यारमिताः पूर्य संबोधिसमवाप्नुयाः ॥ ६९ ॥ एवं विज्ञा

॥ गुरुः ॥

॥ ३० ॥

यदेवेन्द्र त्रिरत्नसरणं गतः ॥ एतां सिद्धा महाविद्यां धारणिगृह्यसम्पठ ॥ ७० ॥ इत्पु
क्त्वासजगच्छस्ता भगवान्समुनिश्वरः ॥ अमितायुः प्रदा विद्या म्पठित्वेद्राय संददौ ॥
॥ ७१ ॥ तां गृहित्वासदेवेन्द्रः पुनत्वा साञ्जलिमुदा ॥ भगवंतं तमभ्यर्च्य पुनरेवं सम
वृवीत् ॥ ७२ ॥ भगवन्नाथ सर्वज्ञ त्रिरत्नं सरणं गतः ॥ सर्वदे मां महाविद्या मद्यारभ्य
सदा दधे ॥ ७३ ॥ इत्युक्त्वा मरुत भन्ता तां विद्या श्रद्धया गृहीत् ॥ यथादिष्टं मुनीन्द्रे
ण तथा पठेत्समाहिताः ॥ ७४ ॥ ततस्तत्पठितो यन्नैः पुण्यैस्तस्य मरुत्यते ॥ सर्व
च्युतिनिमित्तान्त त्पुशां तिसृषां यथा ॥ ७५ ॥ ततस्तच्छांतमालोक्य सशकृत्सम्पुमी
दितः ॥ पुनस्तं श्रीघनं त्वा साञ्जलिं दीरेवमवृवीत् ॥ ७६ ॥ भगवन्नाथ लोकेश भवत्कृ
पा प्रसादतः ॥ यच्च्युतिनिमित्तं मे तत्सर्वं नाप्स्यते धुना ॥ ७७ ॥ तच्चिचरं जीवितोस्मी

॥ अ० ॥
॥ ३३ ॥

ति मन्यत सुगताधिपः ॥ तत्कलेशाब्धेः समुत्तोर्य लभामि स्वसनपुनः ॥ ७८ ॥ तदत्र
श्रद्धयानित्यं यावज्जीवं शुभे चरन् ॥ तिरुनभजनं कृत्वा चरेयं सम्पूजितः ॥ ७९
दूतपुङ्गवा समहेन्द्रस्तं भगवन्तं कृतं जलिः ॥ पुणत्वाससहायश्च त्रिदिवे स्वालयं ययौ
८० ॥ तत्र सस्वासने स्थित्वा शच्या सहपूजितः ॥ सर्वानूदेन समामृत्ये पुनरेव मभा
षत् ॥ ८१ ॥ भवन्तो ब्रविजानीध्वं यच्च युति लक्षणं मम ॥ तत्सर्वं प्रशमयान्ति तस्मिन्नी
न्द्रपूसादतः ॥ ८२ ॥ पापंचक्षीयते शेषं पुण्यं च मे पूर्ववर्द्धितम् ॥ नचापि दुर्गतिं यायां सु
खावती समाप्नुयाम् ॥ ८३ ॥ एतत्सर्वमुनीन्द्रस्य कृपादृष्टिः पूसादतः ॥ सिध्यते मे भ
वद्विस्तु ज्ञातव्या नान्यथा खलु ॥ ८४ ॥ एवं मत्वा भवन्तोऽपि सम्बुद्धसरणे गता ॥ त्रि
त्नसरणं गत्वा भजध्वं नित्यमादरात् ॥ ८५ ॥ ततो वो मङ्गलं नित्यं सर्वत्रापि भवेद्भुवम्

॥ गुरुः ॥
॥ ३३ ॥

कृमात्यारमितापर्यवृद्धत्वं च समाप्नुयात् ॥ ८६ ॥ इत्यादिष्ठं सुरेन्द्रेण श्रुत्वा सर्वे पिते म
राः ॥ तथा हीति प्रतिज्ञाय त्रिरत्नं सम्पुर्णं भोजिरे ॥ ८७ ॥ तदारभ्य सदा तत्र स्वर्गलोके स
मंततः ॥ सुमंगलं महोत्साहं सदा भू निरुपद्रवं ॥ ८८ ॥ तदा शक्रः सुरेन्द्रस तस्मै पञ्च
शिखाय च ॥ ललितां भद्रिकां कन्यां तुम्बुरुतनयां ददौ ॥ ९ ॥ ऋणवत्कुरुते चिन्ता
मुपकारकणः सताम् ॥ कदापि सक्षीयते नैव संचयक्षीयते भ्रवम् ॥ ९० ॥ अथ शक्रः सुभो
द्धनं दृष्ट्वा तेभिर्भगवस्तदा सर्वे ते विस्मितान्त्वा पृच्छस्तं मुनीश्वरम् ॥ ९१ ॥ भगव
न्कनपुण्येन शक्रेण सुकृतं कृतम् ॥ येन च्युतोऽपि भूयोऽपि स्वासनं प्राप्तवानसौ ॥ ९२
इति तेभिर्भुभिः सर्वैः सम्पृष्टः मुनीश्वरः ॥ सर्वे स्तान्सांघिकांश्चापि समालोक्यैव
मादिशत् ॥ ९३ ॥ शृणुध्वं भिभवः सर्वे यच्छक्रेण पुरा कृतम् ॥ तद्वदिचन्त प्रबोधार्थकं

॥ अ० ध ॥

॥ ३२ ॥

थयाम्यत्र साम्प्रतम् ॥ ९४ ॥ पुराभूतं भगवान्बुद्धं ककुब्जन्दोभिर्धेजिनः ॥ सर्वज्ञः सुग-
तः शास्ता धर्मराजस्तथागतः ॥ सर्वसत्त्वोहितार्थेन शोभावत्यां पुरोवहि ॥ ९५ ॥
उद्याने सांघिकैसाह्वं व्यवहारधम्ममादिशत् ॥ अथ स भगवान्स्तत्र बोधिचर्या प्रकाशय-
न् ॥ ९६ ॥ समाप्य सौगतः कार्यं निवृत्तिपदमाययौ ॥ तत्र सोभाभिधो राजा तस्य शास्तुः
यथाविधिः ॥ ९७ ॥ तं सरत्नमयं स्तूपं प्रतिष्ठाप्य यथाविधिः ॥ महश्चापि प्रतिष्ठाप्य
महोत्साहमकारयत् ॥ तत्र स नृपतिशोभः प्राभ्यर्च्य तं जिनालयम् ॥ ९८ ॥ भक्त्या प्रद-
क्षिणीकृत्य पूजत्वा पूजतिव्यधात् ॥ अनेन कुशलेनेह भवेयं त्रिदशाधिपः ॥ ९९ ॥ ब्रह्म-
कशास्तारमाराध्य बोधिं वासमवाप्नुयात् ॥ इत्येवं समहीपालः पूणिधाय समाहितः
॥ २०० ॥ सत्कारैः श्रद्धयानित्पं तत्स्तूपं प्राभजन्मुदा ॥ तत्पूर्णपुण्यपूणिधानयोगात्

॥ गुरुः ॥

॥ ३२ ॥

प्राप्तः सराजात्रिदशेश्वरश्च ॥ च्युतोपि भूयस्त्रिदिवेषु यात तत्स्वामनास्थाप्पविहरत्स
राम ॥ १ ॥ धर्मानुवद्धां भगवान् विभूतिमुक्तेति वाणिमनयत्पशांति ॥ निशम्पतेभि
क्षुगणाश्च सर्वे त्रिरत्नसेवानिरतावभव ॥ २ ॥ यमाज्ञया स्वर्गगताश्च दूताः प्रत्याग
ताः पितृपतिसमववित् ॥ राजन्सशकृन्निवृत्ते च स्वर्गे चकार यामास स्वराज्यभोगम् ॥
३ ॥ इत्यादिवाच्यं प्रश्रुतं परेतराट् अतीव आश्चर्यवभव भूयः ॥ ॥ इति श्री
विक्रमानन्ददिरचितायां अद्भुतकुलदर्पि धर्म्मराजकथायां यमद्वारानुशंसापञ्चमोऽध्या
यः ॥ ५ ॥ अथानन्दो महाभिज्ञो भगवन्तं समववित् ॥ कृतान्तस्य राजद्वारा नुशंसाव
दमे विभो ॥ १ ॥ को गतानुगतो लोकोः पश्यकः को भविष्यति ॥ तत्सर्वं भगवन्मह्यं स
मुपादेष्टुमर्हति ॥ २ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा उवाच भिक्षु सन्तमम् ॥ आनन्दशृणु

॥ अ० ध ॥

॥ ३३ ॥

वृत्तान्नं कथयामि समासतः ॥ ३ ॥ अस्ति धर्मपुत्राख्याते धर्मकल्याभिधो नृपः ॥
तस्य पत्नी धर्मरती नाम्नी भूता पतिवृता ॥ ४ ॥ तस्यात्मजो धातुतेजो धर्मात्मा सत्वव
त्सलः ॥ ततश्चासौ धातुतेजश्च अश्वमारुह्य निर्गतः ॥ ५ ॥ स्वराज्यं द्रष्टुं कामेन नगरान्न
गरमुपागमत् ॥ तदा श्वेन परिहृत्य दूरदेशे सनीयते ॥ ६ ॥ ततश्चासौ राजपुत्रश्चंपके
नगरे गमत् ॥ तत्रासीदप्सरा बहुधा रम्यमानाति सुन्दरा ॥ ७ ॥ तत्र गत्वा रतिकृडा स
माश्रिताः प्सराः सह ॥ तत्र त्यक्त्वा धातुतेजश्च श्रीनाम्नी नगरे गमत् ॥ ८ ॥ तत्राप्यसौ रा
जपुत्रश्चाप्सराभिरमाश्रितः ॥ तत्र त्यक्त्वा धातुतेजो दक्षिणाभिमुखे गमत् ॥ ९ ॥ तप्त
वालुकाभूमौ पयातः सोतिविषादितः ॥ एको जंतुस्तदागत्य राजपुत्रस्य सन्निधौ ॥ १० ॥
नाश्वो नखरो नोष्ट्रो नगावो न च भल्लुकः ॥ जन्तुना तं धातुतेजश्च मुवाच परिवोधितम् ॥ ११ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ३३ ॥

कुतःसमागतोधातुतेजस्वंकुत्रगच्छसि ॥ पृष्ठेपमांगेआरोह स्तरेयंतप्तवालुकात् ॥ १२
द्वृत्यादिष्टंधातुतेजःश्रुत्वाजन्तुसमवृवीत् ॥ जन्तीतप्तवालुकात्महंतारयस्वदयानिधे
॥ १३ ॥ द्वृत्युक्त्वाधातुतेजो जन्तोरङ्गेसमारुहेत् ॥ नीयतेजन्तुनातेन यमपूर्याञ्च
सन्निधौ ॥ १४ ॥ धातुतेजंतदात्यक्त्वा जन्तुरंतर्हितोययौ ॥ तदासौधातुतेजःशोका
तिविस्मयान्वितः ॥ १५ ॥ साम्प्रतकुत्रगच्छामिकोमांरक्षतिविषादितः ॥ तदाकाशा
तदेवताभिर्धातुतेजंसमवृवीत् ॥ १६ ॥ धाततेजकुतायातः कुत्रस्त्वंगम्यसेधुना ॥
मागच्छधाततेजस्वयमोद्वारेकदाचनः ॥ १७ ॥ द्वृत्याकाशवाणिश्रुत्वा धाततेजःसम
वृवीत् ॥ कथमिदानींनिर्वृतोस्मिमार्गपूत्यागतन्नहि ॥ १८ ॥ तदाकाशादेवताभि
पुनरेवमभाषत् ॥ निर्वृतरस्त्वंधाततेजस्वदेशंसहसाधुना ॥ १९ ॥ तदासौधाततेजः

॥ अ०ध ॥

॥ ३४ ॥

अप्रमाणितः संस्थितः ॥ यमपुरान्तदागत्य द्वारपालस्तमवृवीत् ॥ २० ॥ कस्त्वं कुतः
समायातः केनार्थे न समागतः ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातुतेजसमवृवीत् ॥ २१ ॥ अ
स्ति धर्मपुराख्याते धर्मकल्याभिधेः नृपः ॥ तस्य पत्नी धर्मरती नाम्नी भूता पतिव्रता
॥ २२ ॥ तस्यात्मजो धातुतेजो नाम्नो हं राजनन्दनः ॥ इत्यादिष्ठं धातुतेजं द्वारपालः स
मवृवीत् ॥ २३ ॥ केनार्थं धातुतेज यमद्वारे समागतः ॥ पाणांते प्राणिनः सर्वे आयांति रा
जनन्दन ॥ २४ ॥ सज्जीवत्वं धातुतेज निवृत्तः स्वपुरे धुना ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा
द्वारपालः समवृवीत् ॥ २५ ॥ द्वारपालममवाक्यं शृणुते सर्वथा धुना ॥ सज्जीवे पिपितृप
त्पुं दर्शनं कर्तुमागतः ॥ २६ ॥ तस्मात् द्वारपाल हि नीयत्वं यमसन्निधौ ॥ इति विज्ञा
पितं श्रुत्वा निवृत्तो द्वारपालकः ॥ २७ ॥ यमराजस्य पुरोगत्वा द्वारपालः समवृवीत् ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ३४ ॥

पितृपतेमहाराजधातुतेजाभिधोनृपः ॥ ३८ ॥ सज्जीवेपिसमायातौभद्वर्शनलालसा
॥ इतिविज्ञापितश्रुत्वा द्वारपालसमवृवीत् ॥ ३९ ॥ द्वारपालब्रूहानीतधातुतेजंम
मागतः ॥ धातुतेजंतदाहूय यमराजस्यसन्निधौ ॥ ३० ॥ धातुतेजस्तदागत्वा यमराजं
नमस्कृतम् ॥ धातुतेजंतदा रूपं दृष्ट्वायमसविस्मितः ॥ ३१ ॥ महर्द्धिकंमहातेजंमहा
वलपराक्रमं ॥ महोज्ज्वलंराजरत्नंराजपुत्रंतदावृवीत् ॥ ३२ ॥ राजपुत्रकिमायातःस
ज्जीवेत्वंममागतः ॥ दूत्पुक्त्वास्वासनोत्थाय यमराजःसमागतः ॥ ३३ ॥ धातुतेजं
तदाहस्तं गृहीत्वाज्ञापितमुदा ॥ धातुतेजराजपुत्र धन्योसित्वं किमागतः ॥ ३४ ॥
त्वत्समानंमहातेजंकस्यानैवदृश्यते ॥ दयावान्तेजवानूकश्चित् धर्मात्मानैवदृश्यते ॥
॥ ३५ ॥ धातुतेजद्ब्रूहागतं कालंनैवभवतिहि ॥ केनार्थत्वेदिहायात वदस्वराजनन्द

॥ अ० ध ॥

॥ ३९ ॥

नः ॥ ३६ ॥ तदासौ धातुतेजो यमराजं समवृवीत् ॥ शृणुस्व यमराजत्वं मम दादयं सु
विस्तरम् ॥ ३७ ॥ अस्ति धर्मपुरख्याते धर्मकल्याभिधानूपः ॥ तस्य पत्नी धर्मरती
नाम्नि भूनापतिवृता ॥ ३८ ॥ तस्य पुत्र धातुतेज नाम्नो हं राजनन्दनः ॥ स्वराज्यं द्रष्टु
कामेन अश्वारोहननिसृतः ॥ ३९ ॥ अश्वेनापहृतं मह्यं भवत् राज्ये प्रनीयतः ॥ यमरा
जस्तदा लोक्य धातुतेजं समवृवीत् ॥ ४० ॥ धातुतेजं मम प्रति वरं वृणिस्व सांप्रतम्
मया दन्तं वरं गृह्यस्व पुरं निवृत्तस्ततः ॥ ४१ ॥ मृत्युविना निवासन्न द्यूत्याख्यातं परेत
राट् ॥ श्रत्वा वचं यमराजं धातुतेजः समवृवीत् ॥ ४२ ॥ यमराजदिदेहं दर्शयस्व त्वया धु
ना ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा स्वमूर्तिं दर्शयेत्ततः ॥ ४३ ॥ एकमुखं चतुर्बाहु नीलवर्ण
वह्नीज्वलं ॥ यमदण्डं यमपाशां कलशं च वरपदम् ॥ ४४ ॥ इत्येवं यमराजं तं रूपं दृ

॥ गुरुः ॥

॥ ३९ ॥

षट्साविस्मितः ॥ पितृ गन्तितदा लोक्यधातुते जः समव्रवीत् ॥ ४५ ॥ भवत्तु राज्यस्य च
रित्रं दर्शयितुं त्वमर्हति ॥ तदा दूतान् समाहूय पितृ गन्तिसमव्रवीत् ॥ ४६ ॥ दूता धातुते
जाय मम राज्यं पददर्शय ॥ धातुते जं रजपुत्रं दुःखपीडान् कुर्वति ॥ ४७ ॥ प्राणघातं प्रकु
र्वामि तस्मै दत्ताय निश्चितं ॥ सुष्टु सुगतिमार्गेण पूर्णीयस्व मम पुरे ॥ ४८ ॥ सर्वचरित्र
दर्शित्वा धातुते जं पूर्णीयतः ॥ चतुर्द्वारं चरित्रं च दर्शयित्वा सुनीयतः ॥ ४९ ॥ आदौ
चित्रगुप्तस्य गृहं चापि पददर्शय ॥ षट्गत्यां जायते जंतोर्ययं कर्मस्पृष्टे खितम् ॥ ५० ॥
तंतं सर्वधातुते जं दर्शयित्वा पूर्णीयतः ॥ स्वर्गद्वारं च तत्सर्वं दर्शयित्वा सुनीयतः ॥ ५१
अवीच्यादिनरककुण्डं न दर्शयित्वा पूर्णीयतः ॥ दूत्यादिष्टं यमवाक्यं श्रुत्वा दूताः प्रबोधि
ताः ॥ ५२ ॥ तदा यमाज्ञया दूतैर्धातुते जं समव्रवीत् ॥ धातुते जं समागच्छ त्रिगुप्तस्य

॥ अ० ध ॥

॥ ३६ ॥

समनि ॥ ५३ ॥ द्रुत्युक्त्वा धातुते जाय चित्रगुप्तस्य सन्निधौ ॥ चित्रगुप्ती पितं दृ
ष्ट्वा प्रहर्षित्वा प्रतिष्ठितः ॥ ५४ ॥ भद्रासने प्रतिष्ठाप्य धातुते जंपृष्ठत् ॥ किं कारणं
धातुते ज द्रुहायातो सीत्यपृष्ठत् ॥ ५५ ॥ धातुते जश्चित्रगुप्तं समालोकयतदा दृवी
त् ॥ चित्रगुप्त भवान् सत्यं प्रसीदस्व दया कुरु ॥ ५६ ॥ दैत्यादिर्मनुजैर्लोके पापपुण्यं
कृतं बहु ॥ तत्सर्वं लिखितं पत्रं भवान्मह्यं प्रदर्शय ॥ ५७ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा चि
त्रगुप्तः प्रदर्शयेत् ॥ चौराशियो निका मनुजैः पापपुण्यञ्च यत्कृतम् ॥ ५८ ॥ तत्सर्वं
धातुते जाय चित्रगुप्तः प्रदर्शयेत् ॥ धातुते जो पितं दृष्ट्वा महाश्चर्यं समन्वितः ॥ ५९
॥ तदा सनात्समुत्थाय दूतैः सह समाचरेत् ॥ चतुर्द्वारस्य चरित्रं दर्शनार्थं ततश्चरत् ॥ ६
० ॥ तत्रादौ प्राक् दिशो द्वारे गत्वा प्रदर्शयेत् मुदा ॥ तत्र द्वारे स्थिता सत्त्वा धर्मात्मा सुखभोगि

॥ गुरुः ॥

॥ ३६ ॥

का ॥ ६१ ॥ तथाचोन्तरेद्वारे गत्वा सौदर्शयेत्मुदा ॥ तत्रद्वारे स्थिता सत्वा स्तीर्थिकाः सु
खभोगिकाः ॥ ६२ ॥ तथाचपश्चिमेद्वारे गत्वा सौदर्शयेत्मुदा ॥ तत्रद्वारे स्थिता सत्वा
पुण्यात्मा सुखभोगिकाः ॥ ६३ ॥ तथाचदक्षिणेद्वारे गत्वा सौदर्शयेत्मुदा ॥ अनेकापाप
कारिण्या नानादुःखाभिघातिकाः ॥ ६४ ॥ ते सर्वे पापि नोदृष्ट्वा संव्रस्ता विस्मयान्वि
तः ॥ तथान्ये नारके मग्नाः सत्वा दृष्ट्वा भयान्वितः ॥ ६५ ॥ कचित्काकमुखादूता कचि
त्स्वानमुखास्तथा ॥ कचित्गृध्रमुखादूता कचित्ज्याघ्रमुखस्तथा ॥ ६६ ॥ कचित्सिं
हमुखादूताः कचिकोलमुखास्तथा ॥ एतादृशगणा दृष्ट्वा धातुते जीविषादितः ॥ ६७
तस्मात्स्थानात् धातुते जःपूकान्तयमसन्निधौ ॥ तदाचयमराजोसौ धातुते जसमवृवीत्
॥ ६८ ॥ धातुते जदर्शितत्वं राज्यं चरित्रञ्च मेधुना ॥ इति आज्ञापितं श्रुत्वा धातुते ज

॥ अ० ध ॥

॥ ३७ ॥

स्तदावृवीत् ॥ ६९ ॥ यमराजत्वप्सादेन दर्शितो हं चरित्रकम् ॥ धन्योसित्वं यमरा
जसाक्षिभूतं शुभाशुभम् ॥ ७० ॥ दूत्युक्त्वा धातुते जोसौ यमराजं पूणामितम् ॥
तदा यमराजोऽपि प्रहर्षित्वा तमवृवीत् ॥ ७१ ॥ धन्योसित्वं धातुते जजीवितैव प्रदर्शितम्
देवानामपि सर्वेषां दर्शितुं न प्रशक्यते ॥ ७२ ॥ तत्सर्वत्वं प्रदर्शित्वा प्रकांतो मम सन्नि
धौ ॥ सांप्रतं मम राजेत्वं न तिष्ठसि सजीविकम् ॥ ७३ ॥ मरणान्ते आगते स्थाने मा
तिष्ठस्व पुरे वृज ॥ दूतियमादितं श्रुत्वा धातुते जस्ततो वृवीत् ॥ ७४ ॥ गमिष्यामि ध
र्मराज सांप्रतं स्वपुरे ह्यहम् ॥ दूत्युक्त्वा धातुते जः प्रकांतः स्वपुरे तदा ॥ ७५ ॥ अ
थासौ धातुते जमातुः पितुः पुरोगतः ॥ वंदित्वा चरणान् विन्दे प्रहर्षित्वा समाश्रितः ॥ ७६
दूत्यादिष्ठं मुनिन्द्रेण श्रुत्वा नन्दः सविस्मितः ॥ तथान्येऽपि भिक्षुगणाः कथां श्रुत्वा तनू रु

॥ गुरुः ॥

॥ ३७ ॥

हा ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपधम्मराजकथायां धा
तुतेज यमद्वाराभिगमनप्रशंसा पष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ अथ शाक्यमुनिर्भगवान् आनन्द
न्तं समव्रवीत् ॥ यमपुरा धातुतेजो निवृत्य स्वगृहे स्थितः ॥ १ ॥ तदा सुहृत् जनासवे व
न्धुमित्रादि चागताः ॥ तथान्ये मंत्रिणो मात्या मुनिजनापि चागताः ॥ २ ॥ धातुतेजं
समालोक्य परिपृच्छेत् मुनिश्वराः ॥ मातापित्रोपि चागत्य धातुतेजं समव्रवीत् ॥ ३ ॥
कुत्र गत्वा गतो सित्वं राज्यं त्यक्त्वेत्यपृच्छत् ॥ तदा सो धातुतेजः प्रहर्षित्वा समाश्रितः ॥
॥ ४ ॥ मातापिता मुनिजना न्समालोक्यैव समव्रवीत् ॥ कृतांतस्य पुरे गत्वा निवृत्तो ह
मुनिश्वराः ॥ ५ ॥ इत्यादिषु परिश्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ धातुतेजः कृतांत
स्य प्रशसा वद सर्वथा ॥ ६ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातुतेजः समव्रवीत् ॥ मातापिता मु

॥ अथ ॥
॥ ३८ ॥

निजनाः श्रुयतां यमसत्कथाम् ॥ ७ ॥ आदौ यमपुरे गत्वा यमस्य दर्शनं कृतम् ॥ य-
मराजस्तदामह्यं सन्मानं प्रकृतं बहूः ॥ ८ ॥ धातुते जसज्जीवत्वं किमायातो सिद्धिचि-
तम् ॥ अहमपि कृतांताय सन्मानं प्रकृतं तदा ॥ ९ ॥ यमराज भवतः राज्यं दर्शनं कर्तुं
मागतम् ॥ द्वितीयो दितं श्रुत्वा यमराजस्तदाद्वीत ॥ १० ॥ धातुते जममरूपं दर्शय-
स्व त्वया धुना ॥ द्वितीयो दितं श्रुत्वा मया चैवं निवेदितम् ॥ ११ ॥ यमराज भवद्रूपं द-
र्शयस्व त्वया धुना ॥ द्वितीयो दितं श्रुत्वा स्वरूपं दर्शयेत्तदा ॥ १२ ॥ एकैव शरिरे द्वि-
रूपं कृत्वा चैवं प्रदर्शयेत् ॥ धर्मिणः प्राणिनो दृष्टुं शान्तरूपं प्रदर्शयेत् ॥ १३ ॥ किं दृ-
शं शान्तरूपं हि यमराजस्य सम्पूतम् ॥ एकाननं द्विभुजं च श्वेतवर्णं महोज्ज्वलम् ॥ १४ ॥
वामहस्ते पद्मधरं दहिने चाभयं वरम् ॥ नानारत्नाद्यलङ्कारं पीताम्बरपरिवृतम् ॥ १५ ॥

॥ गुरुः ॥
॥ ३८ ॥

देवासुरमनुष्यानां सेव्यमानं जगत्पभुम् ॥ स्वर्गमर्त्यं च पाताले वा सितं प्राणिनं हितम् ॥
६ ॥ अवीच्यादि नारके हि निमग्नं चोद्धृतं सदा ॥ अमृतैव सुवचनं नित्यं च वपुः भाषितम्
॥ १७ ॥ तथान्ये यमराजस्य रूपं धीरभयानकम् ॥ पापिनः प्राणिनो दृष्टकालरूपं पदं
येत् ॥ १८ ॥ कीदृशं कालरूपं हि यमराजस्य सांप्रतम् ॥ एकाननं कालरूपं द्विभुजं च
भयानकम् ॥ १९ ॥ दहिने खड्गधरं क्रोधं वामे पाशधरं स्तथा ॥ उर्ध्वकेशं लोहिताक्षं
द्रुद्रोत्कटभोषणम् ॥ २० ॥ वन्धिरिव महोज्ज्वालं महातेजं भयंकरम् ॥ इदं दृश्यं यमराजस्य
रूपं चैव पदं दर्शयेत् ॥ २१ ॥ पापिनः प्राणिनो दृष्टं हतहतमारयमारयेति भाषितम् ॥ स
र्वेषां दुष्टसत्त्वानां नानाशस्त्राभिघातिताः ॥ २२ ॥ एतादृशं यमराजं मया दृष्टं मुनीश्व
रान्तदासौ यमराजो मे सुपसन्नैव मवर्षीत् ॥ २३ ॥ धतुते ज किमर्थं स्त्वं सज्जीवैव मि

॥ अ० ४ ॥
॥ ३९ ॥

हागतः ॥ असत्यं न प्रभाषत्वं सत्यमेव वदस्व मे ॥ २४ ॥ इत्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा तदा वि
ज्ञापितं मया ॥ यमराज इहायातः कारणं मे शृणुततः ॥ २५ ॥ स्वराज्यं द्रष्टुकामेन अ
वारोहेन चागतः ॥ अश्वेनापहृतं मह्यं पतित्वा तप्तवा लुके ॥ २६ ॥ तदा हं प्रत्यागतं
मार्गं विस्मृत्वा परिरोदितं । एकी जन्तुस्तदागत्य मह्यश्चैव समवृवीत् ॥ २७ ॥ किं रोद
सिधातुते ज केनार्थं मिह चागतः ॥ दूत्पुक्त्वा जन्तुना तेन मह्यश्चैव प्रबोधितः ॥ २८ ॥
कुतः समागतो धातु ते जत्वं कुत्र गच्छसि ॥ पृष्ठे ममांगे आरोह स्तरेयं तप्तवा लुकात् ॥
॥ २९ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा जंतोरंगे समा रुहम् ॥ नीयते जंतुना तेन यमपूर्याच
सन्निधौ ॥ ३० ॥ तदा हं जंतुना तेन त्यक्त्वा अंतर्हितो भवत् ॥ तदा काशा देवताभि म
ह्यश्चैव समवृवीत् ॥ ३१ ॥ धातुते जकुतायातः कुत्रस्त्वं गम्यसे धुना ॥ मार्गं धातुते

॥ गुरुः ॥
॥ ३९ ॥

जत्वं यमद्वारे कदाचनः ॥ ३२ ॥ द्रुत्याकाशवाणिश्रुत्वामयाचैवं समवृवीत् ॥ कथमि
दानीन्निवृत्तोस्मिमार्गपत्यागतं नहि ॥ ३३ ॥ तदाकाशादेवताभिः पुनरेवमभाषत् ॥
निवृत्तस्त्वं राजपुत्रस्वदेवं सहसाधुना ॥ ३४ ॥ तदाहं अप्रमाणित्वा संत्रस्तेति विषा
दितः ॥ यमपुरा तदागत्य द्वारपालैः समवृवीत् ॥ ३५ ॥ कस्त्वं कुतः समायातः केनार्थे
नद्रहागतः ॥ द्रुतिविज्ञापितश्रुत्वा मयाचैवं समवृवीत् ॥ ३६ ॥ अस्ति धर्मपुराख्या
ते धर्मकल्याभिधानुपः ॥ तस्य पत्नी धर्मरती नाम्नी भूता पतिवृता ॥ ३७ ॥ तस्यात्म
जा धातुते जनाम्ने हरं जननन्दनः ॥ मया विज्ञापितं वाक्यं श्रुत्वा च तथावृवीत् ॥ ३८ ॥
धातुते जराजपुत्र आगच्छ यमसन्निधौ ॥ द्रुतिविज्ञापयित्वा तु नीयते यमसन्निधौ ॥
३९ ॥ यमराजो पितदातत्र सह्यं चैव समवृवीत् ॥ केनार्थं राजपुत्रत्वं यमद्वारे समागतः

॥ ४० ॥ सज्जीवंचराजपुत्र निवन्तःस्वपुरेधुना ॥ इत्यादिष्ट्वं च श्रुत्वा मया चैवं स
 मब्रवीत् ॥ ४१ ॥ सज्जीवंपियमराज भवदर्शनलालसा ॥ इति मया दितं श्रुत्वा यम
 राजः प्रहर्षितः ॥ ४२ ॥ तस्यैवापि प्रहर्षित्वा यमराजं नमस्कृतम् ॥ तदा सौ यमराजो मे
 वरं दास्यामि चाब्रवीत् ॥ ४३ ॥ तददर्शनमात्रेण वरं भूतं परेतराट् ॥ धर्मराजदर्शपरव
 राज्यं च रित्रं च मे धुना ॥ ४४ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा दूतान् पश्यं समब्रवीत् ॥ दूतारा
 जपुत्राय राज्यं च रित्रं च दर्शय ॥ ४५ ॥ इति यमो दितं श्रुत्वा दूतैर्मह्यं प्रदर्शितम् ॥ आदौ
 चित्रगुप्तस्य गृहं चापि प्रदर्शितम् ॥ ४६ ॥ षट्गत्यां जायते जन्तो र्ययं कर्मपुलेखितम्
 तंतं सर्वं चित्रगुप्तं मह्यं प्रदर्शितं तदा ॥ ४७ ॥ चौराश्रयं निकालोके पापपण्यं च यत्कृ
 तम् ॥ तत्सर्वं चित्रगुप्तेन मह्यं च प्रदर्शितम् ॥ ४८ ॥ मयापि सर्वं दर्शित्वा गंतव्यं

॥ गुरुः ॥
 ॥ ४० ॥

चोन्तरे दिशि ॥ आदौ चोन्तरद्वारस्य पशंसां कथयाम्यहं ॥ ४९ ॥ श्रुयतां मुनिज
नाः सर्वे चोन्तरे गमनं कथाम् ॥ सुवर्णरूप्यनिर्माल्य मार्गो भूयः समंततः ॥ ५० ॥ त
त्रासीत्पारिजातादि मालतीपुष्पपचंपकम् ॥ तथान्ये पद्मोत्पलपुष्पं पुष्पितंचसरोव
रं ॥ ५१ ॥ तत्र निवासिनः पक्षि राजहंसादिकूजितम् ॥ कोकिलादिमयूरैश्च कूजितं
सततं स्तथा ॥ ५२ ॥ श्रीखण्डादिकपूरैश्च सिंचितं मार्गमेव च ॥ तत्र मार्गे सुगन्धा
दि वायुना परिवर्तिता ॥ ५३ ॥ अनेकसुगन्धधूपं धूपितञ्च दूतस्ततः ॥ षोडशैर्वर्ष
संयुक्ते रप्सराभिश्च वर्तिताः ॥ ५४ ॥ कीदृशारप्सराः सर्वे रम्यमानाति सुन्दराः ॥ न
वयौवनसम्पन्नाः कामरसैः समन्विताः ॥ ५५ ॥ गृहीता चामरैः काभि गृहीता सगुणै
स्तथा ॥ गृहीता कलशैः काभि गृहीता वालव्यञ्जनैः ॥ ५६ ॥ गृहीता पुष्पमालाभि गृ

॥ अ ० ध ॥

॥ ४१ ॥

ह्रीतापंगताम्बुलैः ॥ गृहीताध्वजपटाभि गृहीतासर्वमङ्गलैः ॥ ५७ ॥ द्रुष्टशोरस्तरैः
सर्वमार्गैर्मार्गैर्पूतिष्ठिता ॥ तथान्येदेवकन्याभिर्नागकन्याभिः संस्थिता ॥ ५८ ॥ सर्वम
ङ्ग उवस्तुनि गृहीत्वापूतिसंस्थिता ॥ तथागन्धर्वकन्याभिर्गायमानापूतिस्थिता ॥ ५९
तथाकिन्नरकन्याभिर्नृत्यन्तामार्गमेव च ॥ अनेन च सुमार्गेन गन्तव्यं राजमन्दिरं ॥ ६०
राजगृहं कथं भूतं स्वर्णरूपेण निर्मितम् ॥ नवरत्नादिखचितं वातायनाभिर्शोभितम्
॥ ६१ ॥ स्वर्णरूपमयैस्तम्भैः सोपानैश्च सुशोभितम् ॥ नवरत्नादिखचितं सिंहासन
उच्चस्थापितम् ॥ ६२ ॥ सहस्रकोष्ठैः संयुक्तं शोभितं राजमन्दिरं ॥ अनेकपटवस्त्रादि
वर्तितं परिशोभितं ॥ ६३ ॥ तथान्ये मणिरत्नादि वर्तितं उचातिसुदरम् ॥ तथान्ये मृ
तपानादि वर्तितं परिशोभितम् ॥ ६४ ॥ अनेन धर्ममार्गेण धार्मिकनीयते जनः ॥ समं

॥ गुरुः ॥

॥ ४१ ॥

त्रोधम्मराजोपि चागत्यसहस्राततः ॥ ६४ ॥ धार्मिकंधम्मराजेनसांजलिना निवेदित
म भगवंतंभवतादृष्टुं आगतोस्मिहहंखलु ॥ ६५ ॥ इत्यादिष्टंकृतांतेननीयते धार्मिकंज
नम् ॥ तदामार्गसमासीनं अप्सराभिश्चपजितं ॥ ६६ ॥ अनेकफलपुण्यादि रपि
तंअप्सरास्ततः ॥ अमृतादिजलैःसर्वै रपितंधार्मिकंजनम् ॥ ६७ ॥ खाद्यभोज्यादि
पानादि समर्पितंतथाखलु ॥ धार्मिकंधम्मराजेन राजगृहेपवेशितम् ॥ ६८ ॥ मणिमु
क्तादिखचितं सिंहासनेपुतिष्ठितम् ॥ तदायमराजोसौ धार्मिकंतं समववृवीत् ॥ ६९
षट्गत्यांजासतेजंतोर्ध मैवंपुतिशस्यते ॥ धम्महीनंचपापिनं नारकेनीयतेखलु ॥ ७०
धर्मेणनीयते स्वर्गपापेननरकंव्रजेत् ॥ इत्यादिष्टंकृतांतेन श्रुत्वाते धार्मिकोजनाः ॥ ७१
धम्मराजरूपपादाब्जे पुणत्वासरणेगताः ॥ धम्मराजोपिहर्षित्वा धार्मिकंतं समववृवीत् ॥

॥ अ० ॥
॥ ४२ ॥

॥ ७२ ॥ ॥ तस्मात् कारणात् लोकैधर्मैव प्रशस्यते ॥ इत्यादिष्टकृतांतेन श्रुत्वास
वेपहर्षिताः ॥ ७३ ॥ एतत्सर्वधातुते जराजपुत्रेण कथ्यते ॥ तत्सर्वम्मुनिजनाः सर्वश्रुत्वा
सपरिवोविताः ॥ ७४ ॥ मातापितासुहृत् जनाः विस्मितासम्पत्तिष्ठिताः ॥ सर्वे मंत्रि
णोमात्याश्रुत्वासर्वम्प्रवोधिताः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुत
कुण्डलीयम ॥ जकयायां यमराजस्य उत्तरद्वारानुशंसासप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ अ
थासौ च धातुते जो मातृपितृन्मुनिजनान् ॥ यमस्य पूर्वद्वारस्य प्रशंसां च समवृवीत् ॥
॥ १ ॥ श्रुयतां मुनिजनाः सर्वे कथयामि समासतः ॥ सुवर्णरूपनिर्माल्यमागोभूच्चसम
न्तत ॥ २ ॥ तस्मिन्मार्गैः सुगंधादि प्रवर्हति सुवासनाः ॥ क्वचित्पारिजातादि मालतीपु
ष्पपुष्पितम् ॥ ३ ॥ क्वचिः वक्रुलपुष्पादि पुष्पितं परिशोभितम् ॥ क्वचित्पाटलपुष्पा

॥ गुरुः ॥
॥ ४२ ॥

दि पुष्पितचसमंततः ॥ ४ ॥ कचिद्वीधिवृक्षेना छादितं परिशोभितं ॥ कचित् अन्यगो
धवृक्षेना छादितं परिशोभितम् ॥ ५ ॥ कचिच्छटवृक्षेना छादितं च गृशोभितम् ॥ कचि
त् शटवृक्षेना छादितं परिशोभितम् ॥ ६ ॥ कचित् प्लेक्षवृक्षेना छादितं परिशोभितम् ॥
कचिच्चम्यकवृक्षेना छादितं परिशोभितम् ॥ ७ ॥ कचित् शीतवारिणा पूर्णितं च सरोवरं
कचिदुष्णवारिणा पूर्णितं च सरोवरं ॥ ८ ॥ तत्रासीत् राहं सादिं वकुलं च निवासितम्
चातकादिपक्षिगणाः कुजितं च मनोहरम् ॥ ९ ॥ सारसादिपक्षिगणाः कुजितपरिशो
भितम् ॥ तथा च गहने रम्ये जंतुभिर्वासितं सदा ॥ १० ॥ सिंहादिव्याघ्रजंतुना वासितं
च समंततः ॥ मृगादिवनजंतुना वासितं परिशोभितम् ॥ ११ ॥ कचित् कोकिलपक्षिभि
र्वासितं प्रतिकूजितम् ॥ कचित् शुकपक्षिभिर्वा सितं परिकूजितम् ॥ कचित् मयूरपक्षि

॥ अ० थ ॥

॥ ४३ ॥

भिर्वासितं प्रतिकूलितम् ॥ अनेन च विपिनेन समायुक्तसुशोभितम् ॥ १३ ॥ तथा च कचि
द्वापीपनारिचमार्गसार्गेष्वन्तते ॥ अनेन च सुमार्गेण प्रकुमितावलोकितम् ॥ १४ ॥
तस्मिन् स्थाने स्वर्णरूपं राजगृहं च निर्मितम् ॥ राजगृहं कथं भूतं नानाद्रव्यैः परित
म् ॥ १५ ॥ सहस्रकोष्ठैः संयुक्तं रम्यमानाति सुन्दरम् ॥ केचित्कोष्ठे धान्यपूर्णं तन्दुलं
चतथैव च ॥ १६ ॥ केचित्कोष्ठे यवापूर्णं कदावपूणि तं कचिन् ॥ केचित्कोष्ठे माषपूर्णं
कुलत्थं पूणि तं कचिन् ॥ १७ ॥ कचिच्च राजिकापूर्णं सर्पपञ्चतथाव चित् ॥ केचित्कोष्ठे
दधिपूर्णं दुग्धं चैव तथा कचिन् ॥ १८ ॥ केचित्कोष्ठे घृतपूर्णं यवागुच तथा कचिन् ॥
केचित्कोष्ठे मरीच्यादि जीरकं पूणि तं कचिन् ॥ १९ ॥ केचित्कोष्ठे लवंगादि पुंगीफलं
तथैव च ॥ केचित्कोष्ठे ताम्बूलं च नारीकेलं तथा कचिन् ॥ नानारंगिकावस्त्रं च केचित्को

॥ गुरुः ॥

॥ ४३ ॥

पुष्पपरितम् ॥ केचि-कौशेयवस्त्रादिपरितंचसुशोभितम् ॥ २१ ॥ कचित्बीजपुरका
दि नानाफलैसमन्वितम् ॥ केचिच्चहरितक्यादि भूषण्यपरिपूरितम् ॥ २२ ॥ केचि
त्सणिमुक्तादि नानारत्नैः समन्वितम् ॥ केचित्स्वणरूपादि नानाधातुः प्रपूरितम् ॥ २३
द्वृष्टशेचराजगृहे दानपुण्यकृताजनाः ॥ विमानोपरिसंस्थाप्य तीयते च नृपालये ॥ २४
सिंघुराणि च यात्राणि प्रकृत्वा सुपवेशितम् ॥ तदा दानधर्मिकालोकाः सुखान्येव समाश्रि
ताः ॥ २५ ॥ रसायनानि अन्नादि प्रभुक्त्वा परिपालिताः ॥ कौशेयानि च वस्त्राणि प्रा
वृत्तच समाश्रिताः ॥ २६ ॥ सुवर्णादिभूषणानि मंदितानि समाश्रिताः ॥ ययंदानं कृ
तं येन तन्तत्फलञ्च भुञ्जतः ॥ २७ ॥ अश्वदानं कृतं येन अश्वा रुह्य समाश्रितः । ह
स्तिदानं कृतं येन हस्त्या रुह्य समाश्रितः ॥ २८ ॥ रथदानं कृतं येन रथारुह्य समाश्रि

॥ अ० ॥

॥ ४४ ॥

तः ॥ शय्यादानं कृतं येन शीघ्रा रुह्यसमाश्रितः ॥ २९ ॥ एतत्सर्वमयलोक्यपत्याग
तंसुनिश्चितम् ॥ तस्मात्कुर्यात्मानवेन धर्मदानेन निश्चितम् ॥ ३० ॥ धर्मेण वदते राज्यं
धर्मेण धनवान् भवेत् ॥ धर्मेण सुखमाप्नोति धर्मैः स्वर्गपरायणम् ॥ ३१ ॥ दात
व्यंगुरवेद्रव्यं दानाद्देलभ्यते सुखम् ॥ दानात्केलभ्यते भोग्यं दानाद्देलभ्यते धनम् ॥ दा
नात्संहर्तते शोकं दानाद्देलभ्यते सुखम् ॥ दानात्संहर्तते मित्रं दानाद्देलभ्यते सर्वशांतिकं ॥ ३२ ॥
दाने न लभ्यते शौख्यं पुष्टिं दाने न लभ्यते ॥ दाने न लभ्यते वश्यं दाने न रिपुनाशनम् ॥
॥ ३३ ॥ दाने न लभ्यते मोक्षं दाने न स्वर्गमाप्नोति दाने नैषितं संप्राप्तं दाने न परमं पद
म् ॥ ३४ ॥ तथा च शृणु राजेन्द्र धर्मकस्याभिधीनम् ॥ राज्ञीदित्वं धर्मसंघं चैव
तथागतं ॥ ३५ ॥ नामोच्चारणमात्रेण सर्वपापं पुण्यं भवति ॥ सदा देवाय नमः ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ४४ ॥

यः कुरुते नरः ॥ ३७ ॥ सोऽपि सर्वस्यापहरं स्वर्गचैव गमिष्यति ॥ इति ज्ञात्वा भवेत्तो
पित्रिरत्नं च सदा भज ॥ ३८ ॥ देवालयं धर्मशालां जीर्णोद्धारं करोति यः ॥ सोऽपि सर्वपा
पहरं सुखावत्यांगमिष्यति ॥ ३९ ॥ द्रव्यादिषु धातुते जं समलो वयैवमादिशत ॥
अन्यैरपि धातुते ज दानफलं वदस्व हि ॥ ४० ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातुते ज समव
ब्रवीत् ॥ सर्वेषामपि दानानां अन्नदानं प्रशस्यते ॥ ४१ ॥ तद्यथा सोऽधर्मराजो लोके
श्वरे जिनात्मजः ॥ ब्राह्मणरूपमादाय स्वर्गलोके स गच्छति ॥ ४२ ॥ तत्र देवा लये स
र्वे समाचरन् दीनवत् ॥ तत्र सुकुण्डलो नाम देवपुत्रादिरिद्रितः ॥ ४३ ॥ दुःखितः वले
शमिन्नात्मा दुर्भगो दीनमानसः ॥ तं स पश्यन् समुद्धतुं सहसा समुपाचरत् ॥ ४४ ॥
शनैरस्य गृहद्वारे समुपाश्रित्य तिष्ठति ॥ तं द्वारसमुपासीनं विलोक्य स सुकुण्डलः ॥ ४५ ॥

॥ अ ० ध ॥

॥ ४५ ॥

कस्त्वं किमर्थमायात दूत्येवंपरिपृच्छति ॥ तेनैवंपरिपृष्ठेस्मै ब्राह्मणोऽर्थसिद्धिः सिध्यति ॥
॥ ४६ ॥ निश्चस्यैवं शनैस्तस्मै संपश्यंश्चैवमववीत् ॥ ब्राह्मणोऽहं महाभाग दूरदेशादि
हागतः ॥ ४७ ॥ क्षुत्पिपासाभिस्तप्तोऽस्मि तद्भाग्यं मे पृदीयताम् ॥ तेनैवयाच्यमानो
सौ देवपुत्रः सुकुण्डलः ॥ ४८ ॥ रुदन्दीनस्वरः पश्यं वदंत्येवं तं मानतः ॥ ब्राह्मण किंप्र
दास्ये ते किञ्चिद्वस्तु न मे गृहे ॥ ४९ ॥ तत्क्षमस्वापराधं मे पार्थिवान्यभितो वृजन् ॥
दूतिते नोदितं श्रुत्वा वदत्येवं द्विजः सतं ॥ ५० ॥ किञ्चिदपि प्रदातव्यं क्षुतृणां खेदि
तस्य मे ॥ यदि न दीयते किञ्चिदप्पत्रमरणं वृजे ॥ ५१ ॥ दूतितदुक्तमाकर्ण्य देवपुत्रः
सुकुण्डलः ॥ किञ्चिद्वस्तु गृहे द्रष्टुं प्रविश्य पश्यते श्वसन् ॥ ५२ ॥ तदा तस्य जगद्भर्तुः
कृपादृष्ट्यनुभावतः ॥ तत्र गृहे समुद्भूता महदैश्वर्यसम्पदः ॥ ५३ ॥ तदा तस्य गृहे तत्र को

॥ गुरुः ॥

॥ ४५ ॥

प्रागारेषु सर्वतः ॥ भाण्डानिविविधैरत्नैः पूर्णानि सर्वयातुभिः ॥ ५६ ॥ अन्नैश्च भोज
नैर्द्रव्यैः पानैर्दिव्यामृतेरपि ॥ दिव्यचीवरवस्त्रादि सर्वालंकारभूषणैः ॥ ५७ ॥ सुगंधि
द्रव्यपुष्पैश्च परिपूर्णानि सर्वतः ॥ विलोक्य समुदाश्चर्य समाकुलितमानसः ॥ ५८ ॥
अहो किमिदमाश्चर्यं स्वप्नं वा दृश्यते मया ॥ इतिसचिंत्य भूयोपि समीक्ष्य च विचिंति
ते ॥ ५९ ॥ नूनमयं महामिच्छुः पुरुषो मट्गृहागतः ॥ यस्य दर्शनमात्रेण लक्ष्मीर्जाता म
भेदशी ॥ ६० ॥ इति निश्चिंत्य चित्तेन देवपुत्रः सनंदितः ॥ सहसोपेत्य तं विप्रं भाष
ते एवमादरात् ॥ ६१ ॥ नमस्ते ब्राह्मणश्रेष्ठ क्वचित्ते कौशलं तनो ॥ प्रविशात्र गृहे स्माकम
न गृहीतुमर्हसि ॥ ६२ ॥ इति तनोदितं श्रुत्वा ब्राह्मणः संप्रसादितः ॥ सहसोत्थाय तंगे
हं प्रविशति बिलोकयन् ॥ ६३ ॥ तत्र स सुपसन्नात्मा देवपुत्रसुकुण्डलः ॥ ब्राह्मणं तं प

॥ अ० ध० ॥

॥ ४६ ॥

तिष्ठाप्य स्वासने च यते मुदा ॥ ६४ ॥ पवार्यदुष्यपट्टादि चीवरैः शूक्ष्मकर्मलैः ॥ न
पडयित्वा च सर्वाङ्गसर्वालङ्कारभूषणैः ॥ ६५ ॥ दिव्यरसागुसुखादे राहारैरमृतोपलैः ।
वर्णगन्धरसोदारै भोजयंति समादरम् ॥ ६६ ॥ तत्सत्कारं समालोक्य ब्राह्मणः संप्रसा
दितः ॥ भुक्त्वा भोग्यं यथाकामं ददात्यस्मै शुभाषितम् ॥ ६७ ॥ स्वस्तिते मंगलभूया
त्सर्वदापि समंततः ॥ तिष्ठतु ते गृहे लक्ष्मीः सदा सद्धर्मसाधिनी ॥ ६८ ॥ भवतु ते सदा शु
द्धचित्तं सद्धर्मलालसं ॥ सिद्ध्यन्तु ते भिलाषश्च संवृत्तिकार्यसाधनम् ॥ ६९ ॥ सदैव
च्छी सुसंपन्ति सुखं भुक्त्वा हितार्थभृत् ॥ त्रिरत्नभजनं कृत्वा तिष्ठ चरन्मुदा शुभे ॥ ७० ॥
अहंगच्छामि जेतपे रुद्याने सीगताश्रमे ॥ विश्वभुवं मुनिद्रसं द्रष्टुं वंदितुं मुत्सहे ॥ ७१ ॥
इतिते न समादिष्टं निशम्य ससुकुण्डलः ॥ प्रबोधितस्तथेत्युक्त्वा पृच्छत्येवं द्विजं चतं ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ४६ ॥

॥ ७२ ॥ अवश्यं सत्यमाख्यातु महं सिर्से पुरोहिज ॥ देवो सिमानवोवात्वं दैत्येन्द्रो
वामहर्षिमान् ॥ ७३ ॥ कस्यापि विद्यते नेष्टक कृपाधर्मानुभावत ॥ यथा त्वमिह मां प
श्यं तथा कोन्यो नुपालयेत् ॥ ७४ ॥ दूतिते नोदितं श्रुत्वा बाह्यणः सपुसादितः ॥ दे
वपुत्रं तमा लोक्य वदत्येवं पूर्वो धनैः ॥ ७५ ॥ न देवो मानवो नैव दैत्येन्द्रो वापि वासुदेव
म ॥ वेधिस वोस्म्यहं सर्वं स बहितार्य संभरः ॥ वेधिचर्यावृतं धृत्वा पश्यन्सत्वान्सुदु
खिनः ॥ बोधयित्वा प्रयोत्नेन योजयित्वा सुसम्बरे ॥ ७७ ॥ एवं सर्वत्र लोकेषु दुःखिनः
पाणिनोऽपहम् ॥ बोधयित्वा स्वयं पश्यन् योयं जयसदा शुभे ॥ ७८ ॥ तथा हं स्वमया लो
क्य सर्वान्सत्वा पूर्वो धियन् ॥ बोधि मार्गे प्रतिष्ठाप्य गच्छेत्तत्र जिनाश्रमे ॥ ७९ ॥ दूतितेन
समादिष्टं निशम्य सपुमं दितः ॥ सरत्नदं शिणां दत्वा तस्यैव च प्रभाषते ॥ ८० ॥ अहो

॥ अ० ॥

॥ ४७ ॥

गुणमयं क्षेत्रं सर्वदोषविवर्जितम् ॥ यत्राद्यरोपितं बीजं मय्यसंपद्यते फलम् ॥ ८१ ॥ ध
न्यास्ते पुरुषाः सर्वे ये त्रिरत्नसुभक्तिकाः ॥ सदा धर्मा मृतं पीत्वा संचरन्ते जगद्धिते ॥ ८२
॥ अहमपि गमिष्यामि जेतारामे जिनाश्रमे ॥ विश्वभुवं मुनीन्द्रन्तुं द्रष्टुं मिच्छे ससाधिकं
॥ तदहं भवता सा ह्येतन्न गन्तुं समुत्सहे ॥ ८३ ॥ तन्मां नो त्वामुनीन्द्रन्तुं संदर्शयितुमर्ह
ति ॥ ह्युतिसंप्रार्थिते न ब्राह्मणः ससुकुण्डलः ॥ ८४ ॥ देवपुत्रं तमालोऽस्य प्रतिवृवि
तिबोधयन् ॥ अहमन्यत्र लोकेऽपि सत्त्वान्यश्रयन् प्रबोधयन् ॥ ८५ ॥ बोधिमार्गे नियुज्यै
व गमिष्यामि तदाश्रमे ॥ तदमेव पथमंगत्वा तत्र जेताश्रमे वने ॥ ८६ ॥ विहारे स्थं मुनी
न्द्रन्तुं संदर्शय ससाधिकम् ॥ तत्सद्धर्मा मृतं पीत्वा सर्वोधिनिहिताशयः ॥ ८७ ॥ त्रि
रत्नं भजनं कृत्वा सचरस्व सदाशुभे ॥ दूत्पुत्का समहासत्वा ब्राह्मणप्रस्थितस्तन ॥ ८८

॥ गुरुः ॥

॥ ४७ ॥

८ ॥ अंतर्हितः क्षणाद्विह रिवाकाशे भिगच्छति ॥ तट्टृष्णादेव पुत्रोसौ मुदाश्चर्यं क
लाशयः ॥ ८९ ॥ नत्वाकाशं मुहुः पश्यंश्चरेण गच्छते गृहे ॥ तत्र स स्वात्मासीनावाह्य
पांतमनुस्मरन् ॥ ९० ॥ तदुपदिशमादाय तिष्ठते संचर शुभे ॥ द्रुत्यादिषु धातुतेजं स
पश्यंश्चैव मवब्रवीत् ॥ ९१ ॥ अन्नदानं सह दारं स देहः स्वविवर्जितम् ॥ यत्राद्यरोपितं
बीजं मय सपद्यते मम ॥ ९२ ॥ द्रुत्यादिषु वचंश्रुत्वा धातुतेजः समवब्रवीत् ॥ महाराज
धर्मं कुरु लोकानां मोक्षहेतवे ॥ ९३ ॥ यमस्य पूर्वद्वारस्य महात्म्यं कथितं मया ॥ द्रु
तिपभाषितं श्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ ९४ ॥ सर्वामन्त्रिगणोमात्या विस्मि
ताः संप्रतिष्ठिताः ॥ ॥ द्रुतिश्रीविक्रमानंदचिरचितायां अश्वत्थकुलदीपधर्मरा
जकथं यां यमस्य पूर्वद्वारानुसन्ता अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ अथावोचत् धर्मं कुरु स्व

४८ ॥

लज्जवातुतजकम् ॥ यमस्यपश्चिमद्वारस्य कथयस्वचरित्रकं ॥ १ ॥ इत्यादिष्ठंजन
कंतेधातुतेजःसमादिशत ॥ तातधम्मकल्यकथयामिसमासतः ॥ २ ॥ तत्रादीपश्चि
मेद्वारे स्वर्णरुप्पमयंसृतिः ॥ तत्रापिभागसर्वत्र अप्सराभिःपुतिष्ठिताः ॥ ३ ॥ का
भिर्जलवटंगृह्य काभिश्चबालव्यंजनम् ॥ काभिःपुष्पमालाभि गृहित्वाचसमाश्रिताः
काभिर्धर्मवधजं छत्रं चामलंसगुणस्तथा ॥ तथान्ये किन्नरकन्याभि गीतंगानंपुतिष्ठि
ताः ॥ ५ ॥ नानारामैःसुस्वरैश्च गायमानासमाश्रिताः ॥ तथान्ये गंधर्वकन्याभिर्वाद्य
मानापुतिष्ठिताः ॥ ६ ॥ मृदंगढक्कापटहादि नानावाद्यैःपुवादिताः ॥ तथान्ये देवकन्या
भिर्धर्मलोकंप्रभाषिताः ॥ ७ ॥ अनेकधर्मशास्त्रादि भाष्यमानापुतिष्ठिताः ॥ तथा
च शिचमेद्वारे धम्मशालाश्चनिर्मिताः ॥ ८ ॥ कचित् बुद्धविहारंच निर्मितं चसमंत

॥ गुरुः ॥
॥ ४८ ॥

तः ॥ कचिद्वर्म्मविहारं च निर्मितं च सुशोभितम् ॥ ९ ॥ कचित्संघविहारञ्च निर्मितं
परिशोभितम् ॥ अनेकदेवालयश्चापि निर्मितं च समन्ततः ॥ १० ॥ अनेकधर्मशाला
भि निर्मिता परिशोभिताः ॥ अनेकदानशालाभि निर्मिता च समन्ततः ॥ ११ ॥ तथा
पानीयशालाभि निर्मिता परिशोभिताः ॥ वापीपनारीधाराभि निर्मिता च समन्ततः ॥
तथा कचिद्देवमूर्त्ति निर्मिता प्रतिष्ठापिताः ॥ तथा कचित्सिंहध्वजं निर्मितं प्रति संस्थ
तम् ॥ १३ ॥ कचित्मयूरध्वजं च निर्मितं च समन्ततः ॥ देवताप्रतिमाभिश्च निर्मिता
परिशोभिताः ॥ १४ ॥ तस्मिन् द्वारे रत्नमयं राजगृहं सुनिर्मितम् ॥ राजगृहं कथं भूतं
नानारत्नैः पूरितम् ॥ १५ ॥ सुवर्णरत्नमयं स्तंभं सोपानं च तथैव च ॥ वातायनं तोरणं
च रत्नमयं सुशोभितम् ॥ १६ ॥ पटलानि च रत्नानि शोभितानि समन्ततः ॥ सुवर्णरत्न

॥ अधः ॥
॥ ४९ ॥

ध्वजादि पटाकंचपलं वितम् ॥ १७ ॥ सुवर्णरत्नसूत्राणि वेष्टितानि वहिस्तथा ॥ इदं
शेचराजगृहे तीर्थसेवाकृता जनाः ॥ १८ ॥ रत्नविधाने संस्थापनीयते वयमालयेत्
सिंधूराणि च यात्राणि पूज्यत्वा सुपवेशितम् ॥ १९ ॥ तदा तीर्थिकालोकाः सुखान्ये वसमा
श्रिताः ॥ कौशेयानि च वस्त्राणि पावृता च समाश्रिताः ॥ २० ॥ सुवर्णादिभूषणानि मंदि
तानि समाश्रिताः ॥ एतत्सर्वमया लोवय निवृत्तो हं मुनीश्वरा ॥ २१ ॥ तस्मात्कुर्यात्मा
नत्रेन तीर्थस्नानं सुनिश्चितम् ॥ तीर्थस्नानं प्रकृत्वा तु व्रतधर्मापिकारयेत् ॥ २२ ॥ व्र
तधर्मानुभावेन हरतियमशासनम् ॥ इत्यादिष्ठधातुते जं समालोवयेवमवृवीत् ॥ २३ ॥
तीर्थस्नानस्य माहात्म्यं कथयस्व महाविभो ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातुते जः समादि
शत ॥ २४ ॥ एकोदुःशीलको भिक्षु स्तीर्थसेवानुभावतः । उद्धारो भूत्वा वक्ष्ये शृणु

॥ गुरुः ॥
॥ ४९ ॥

पुत्रपुत्रिवीपति ॥ २५ ॥ अस्ति राजन्धर्मकल्प कावेरीनगरीन्तमे ॥ श्रेष्ठिरेकः कुशी
दश्च नाम्नोदारिद्रदुःखिनः ॥ २६ ॥ तस्य द्वौ पुत्रावस्ति दहलोवालकस्ततः ॥ कुशीद
श्रेष्ठिश्चैकस्मिन्समये मरणं गतम् ॥ २७ ॥ तदा पितृकालगते ज्येष्ठपुत्रेण भाषितम् ॥
अरे मातमेटगृहे न तिष्ठ यत्र पितृगच्छ ॥ २८ ॥ द्यूयुक्त्वा मातरं चान्नं पानैरपि न दीय
ते ॥ नित्यं पुरुषश्चाकथेन विगृहे गपतिष्ठति ॥ २९ ॥ तदा मातृपदेषु श्रापं दद्यात्
न पुनः ॥ पुत्रते मंगलं भूयात्कदापि कुशलं न हि ॥ ३० ॥ इति तदुक्तमाकर्ण्य मातरं पा
देन पृष्ठानिर्गतः ॥ तदा स्मै श्रेष्ठिपुत्राय कुष्ठरोगेण पीडितः ॥ ३१ ॥ हस्तपादपृथ्वि
त्वावहिर्गन्तु न शक्यते ॥ अथ स चिंतयामास हाहा कष्टतरं मम ॥ ३२ ॥ अधुना किं करि
ष्यामि कुत्र गच्छाम्यहं नु भो ॥ द्यूयुक्त्वा वृडया तेन स्वगृहाद्बहिर्निर्गतः ॥ ततः पक्षत्र

॥ अ० ध ॥

॥ ५० ॥

ये श्रेष्ठिपुत्रकालगती भवत ॥ मातृद्वीहेन पापेन नरके नीयते ततः ॥ २६ ॥ यमदूतैः प
रिगृहा विसमूत्रेषु क्षिपन्ति ततः ॥ तदुधृत्य अयोमये गृहे समोपनीयते ॥ २७ ॥ ततोभ्यं
तरे प्रविष्टः कपाटं पिहितद्रुतम् ॥ प्रविष्टमात्रे मष्टकेऽयोमयं चक्रमुद्भवम् ॥ २८ ॥ आ
दीप्तचक्रं शिरसि भूमतिसततं तदा ॥ तदा चक्रभूमे नैव पुण्यशोणितप्रसृतः ॥ २९ ॥
पुण्यशोणिताहारेण ततः सकथ्यते भूशम् ॥ अहो हि वेदना कष्टं केनैव दुष्कृतेन च ॥ ३० ॥
मेरुक्षको जनाकश्चिदागच्छति डदीरितः ॥ अथ तस्मिन् गृहे काशात् शब्दो निर्गतस्तत्त्व
रम् ॥ ३१ ॥ केन रक्षति दुष्टत्वं पापात् मामातृद्वेषक ॥ ततः शतवर्षपर्यन्तं चक्रभूमितमष्ट
के ॥ ३२ ॥ शतवर्षगते तस्मै निष्कास्यत इगृहा ततः ॥ तथान्येनारके तस्मै नीयते यम
किंकरैः ॥ ३३ ॥ अंधकारे महानरके पाशैर्वैवासुनीयते ॥ तत्रापि वर्षपर्यन्तं दुःखं भु

॥ गुरुः ॥

॥ ५० ॥

कृत्वा प्रतिष्ठिताः ॥ ३४ ॥ ततो न्यनरकादुद्धृत्य नीयतेशीतनारके ॥ तत्रापि नीयते दूते
जलकुण्डे पक्षिप्तच ॥ ३५ ॥ तदा सौभ्रेष्ठिपुत्रो हा दैवेति पुरोदिताः ॥ अहं पूर्वपापेन
जानामिततो धुना ॥ ३६ ॥ तत्रापि वषपर्यंतं दुःखं भुक्त्वा समाश्रितः ॥ तदुदकात्समु
द्धृत्य अग्निघटे पूणीयते ॥ ३७ ॥ तत्रापि वर्षपर्यंतं अग्नि कुण्डे पक्षिप्ति च ॥ तदा
सौभ्रेष्ठिपुत्रो हामातेति पुरोदितः ॥ ३८ ॥ तदा चाग्निपदाहेन हस्तपादौ पृथक् पिडितौ
ततो ग्नि कुण्डोद्धृत्य हीनकूले पूजायते ॥ ३९ ॥ जायते कुशीदपुत्रो भूत्वा भोग्यं यथे
प्सितम् ॥ मातृद्रोहेन पापेन दुष्टरोगेन पीडितः ॥ ४० ॥ तदा सौदुःशील भिक्षु स्ती
र्थसेवां प्रकुर्वितः ॥ तीर्थसेवानुभावेन कुष्ठरोगं हरसन्तदा ॥ भूत्वा सुशील भिक्षुर्धर्मका
यं भवत्सदा ॥ तीर्थसेवानुभावेन सर्वं पापं हरेन्तदा ॥ ४१ ॥ एभ्यः पण्यानुभावेन मोक्षं

॥ अ० ॥

॥ ५१ ॥

पाप्मसुनिवृत्तौ ॥ द्रुत्यादिष्टं धातुतेजं समालोक्यैवमवब्रवीत् ॥ ४३ ॥ तीर्थं सेवामहो
दारं मित्पुत्रत्वासम्पूजितं ॥ तदा धातुतेजोसौ मातृपितृन्समवब्रवीत् ॥ ४४ ॥ महा
राज धर्मकल्य सर्वमयावलोकितम् ॥ यमस्य पश्चिमद्वारस्य महात्स्यैकचित्तं मया ॥ ४
५ ॥ इति प्रभाषितं श्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ सर्वामन्त्रीगणो मात्या विस्मिताः सं
पूर्वाधिताः ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां धर्मराजकथायां यमस्य पश्चि
मद्वारानुशासनवर्णनोऽध्यायः ॥ ९ ॥ अथावोच हर्मकल्यः स्वात्मा जं धातुतेजकम् ॥
यमस्य दक्षिणद्वारस्य कथयस्व चरित्रकम् ॥ १ ॥ द्रुत्यादिष्टं जनकं तं धातुतेजः समा
दिशत् ॥ तात धर्मकल्य कथयामि समासतः ॥ २ ॥ तत्रादौ दक्षिणे द्वारे ताम्रलोहम
यंसृतिः ॥ तत्तमार्गलोहकीलैश्च कीलितचसमंततः ॥ ३ ॥ तथा चक्षुरधारिः पि प्रवृत्त

॥ गुरुः ॥

॥ ५१ ॥

ते समन्ततः ॥ कचि मार्गे कण्टक उच प्रवन्तते समन्ततः ॥ ४५ ॥ कचिन्तप्तवालुका उच प्र
सारिता समन्ततः ॥ कचिद्गिनस्कंधं च प्रवन्तते समन्ततः ॥ अस्मिल्लोहकीलमार्गे
सेतुच्छिन्नकः पापिनः ॥ ४६ ॥ यमदूतैर्गृहीत्वा वै शासना उच प्रकुर्वति ॥ अरे पापित्वया
पूर्व सेतुच्छिन्नं प्रकुर्वितः ॥ ४७ ॥ दूतपुत्र्या यमदूतैर्हि नीयते लोहकीलके ॥ तदा पापिनो
लोकाः प्रविद्धपादतले निशमः ॥ ४८ ॥ कीलेन पादतले विद्धा पादखण्डं भवेन्तदा ॥ पा
खण्डेन पीडित्वा हादैवेति पुरोदिताः ॥ ४९ ॥ तथामार्गे क्षुरधरे नीयते यमकिंकरैः ॥ अ
रे पापित्वया पूर्व धर्ममार्गं प्रणाशितं ॥ ५० ॥ दूतपुत्र्या पापिनो लोका नीयते क्षुरधार
के ॥ तदा च पापिनो लोका हादैवेति पुरोदिताः ॥ पादखण्डेन पीडित्वा हामातेति पुरो
दिताः ॥ ५१ ॥ तथा च पापिनो लोका नीयते तप्तवालुके ॥ पार्श्वे विद्धायमदूतैः शास

॥ अ० ४ ॥

॥ ५२ ॥

नांच प्रकुर्वति ॥ ११ ॥ अरे पापित्वया पूर्व पुलिनञ्च पूर्णाशितम् ॥ दूत्युक्त्वा यमदूतं
हिं पसुप्ते तप्तबालुके ॥ १२ ॥ तदा च पापिनो लोका हाताते तिपूरोदिताः ॥ मया पूर्व
वर्कनपापं फलं भुक्त्वेति रोदितः ॥ १३ ॥ तथा च पापिनो लोका अग्नि कुण्डे पक्षिपि च
सर्वा ज्ञञ्च प्रदाहिता हाताते तिपूरोदितः ॥ १४ ॥ दण्डैरपि यमदूतेस्ताद्यमानं दिवानि
शी ॥ अरे पापित्वया पूर्व वनदाहं प्रकुर्वितः ॥ १५ ॥ तेन पापेन कर्मण अनिनादाहितं भू
सम् ॥ तथा कचिल्लोहमयं स्त्रीपुरुषं निमिषं बहुः ॥ १६ ॥ तस्य गर्भे अज्जाराग्निष
रितसततं तथा ॥ परस्त्रीगमनं पुसां आलिङ्गितं दिवानिशी ॥ १७ ॥ अरे पापित्वया
पूर्वं परस्त्रीगमनं सदा ॥ तस्यापकर्मणेति यमदूतैः प्रतापितम् ॥ १८ ॥ परपुरुषगम
नं नारी आलिङ्गितं तथा खलु ॥ अरे पापित्वया पूर्व परपुरुषगमनं सदा ॥ १९ ॥ तथा

॥ गुरुः ॥

॥ ५२ ॥

पकमेणति यमदूतैः प्रतापितम् ॥ एतत्सर्वमया लोवयं निर्वृती हं मुनिश्वराः ॥ २० ॥ त
था क्वचित् लोहमयं सुरीञ्चापि सुनिर्मितम् ॥ तत्सूर्यापापिनो लोकाः समाश्रित्य पुरोदि
ताः ॥ २१ ॥ अरे पापित्वया पूर्व वालानां प्राणघातितम् ॥ द्रुत्युक्त्वा यमदूतौ हं दण्डे
नतादितं भूसमम् ॥ २२ ॥ तथा क्वचिल्लोहकुम्भे तैलं च परितं सदा ॥ तत्कुम्भे पापिनो लो
काः प्रक्षिप्ताः कथितं सदा ॥ २३ ॥ तदा पापिनो लोकाः हाद्वेति प्ररोदिताः ॥ अरे पापि
त्वयं पूर्व सांघिकं द्रव्यं प्रहारितम् ॥ २४ ॥ एतत्कर्म विपाकेन तैलकुम्भे प्रक्षितम् ॥ द्रुत्यु
क्त्वा यमदूतौ हि प्रक्षिप्तं तैलकुम्भके ॥ २५ ॥ तथा च दिन्मुत्र कुण्डे प्रक्षिप्तं पापिनं क्वचि
त् ॥ तत्र स्थपापिनो लोकाः हामातेति प्ररोदिताः ॥ २६ ॥ तदा यमदूतौ हि पावाच पा
पिनं वतः ॥ अरे पापित्वया पूर्व परद्रव्यं प्रहारितम् ॥ २७ ॥ एतत्कर्म विपाकेन निम

॥ अ० ॥

॥ ५३ ॥

गर्भविषमूत्रके ॥ तथा च जलौककुण्डे पक्षिस्तं पापिनं सदा ॥ २८ ॥ तत्र स्थपापिनो लो
कादिवेति पुरोदिताः ॥ तदायमदुर्ते हि पोवाच पापिनं ततः ॥ २९ ॥ अरे पापित्वया पूर्व
परद्रव्यं प्रहारितं ॥ एतत्कर्मविपाकेन जलौकया प्रभक्षितम् ॥ ३० ॥ क्वचित्पापिनो लोकाः
सर्पकुण्डे पक्षिस्तच ॥ तत्र स्थपापिनो लोका ववर्तुनापि प्रशब्दनुयुः ॥ ३१ ॥ अरे पापि
त्वया पूर्व परद्रव्यं प्रहारितम् ॥ एतत्कर्मविपाकेन सर्पेण पिबेति तम् ॥ ३२ ॥ ततो
नरकपालादुता र्शात्रदिवं भूमति च ॥ केचित् व्याघ्रमुखादुता केचित् सिंहमुखास्तथा
॥ ३३ ॥ केचित् सदमुखादुताः केचित् कोलमुखास्तथा ॥ केचित् श्वानमुखादुताः केचि
त गृध्रमुखास्तथा ॥ ३४ ॥ केचित् कोष्ठमुखादुताः केचित् काकमुखास्तथा ॥ केचित् स्थू
लनयना केचिद्दूर्वाशिरोरुजाः ॥ ३५ ॥ केचिद्दूतारथूलदंष्ट्रा केचिद्दूताभयन्कराः ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ५३ ॥

एतैः तीक्ष्णतसहस्रैः भूमन्तिनारकेखलुः ॥ ३६ ॥ खद्रमृदुलमुशलं त्रिशूलंदराडमेव
च ॥ गृहीत्वा सततंदूतैर्भूमन्तिनारकेखलु ॥ ३७ ॥ एतत्सर्वं मया लोक्यनिर्वृतोहम
नीश्वराः ॥ इत्यादिष्टं धातुते जं पुनरेवमभाषत् ॥ ३८ ॥ धातुते जमहाभिज्ञापापि
नोनीयते कथम् ॥ तत्सर्वं ब्रुहि भूपाल सर्वसत्कार्यकारणात् ॥ ३९ ॥ इति विज्ञापिते
श्रुत्वा धातुते जः समब्रवीत् ॥ मुनीश्वरा पृथ्वीपति पापिनं नीयते कथम् ॥ ४० ॥ पाशं
नवद्धादराडेन ताद्यमानेन नीयते ॥ स्वस्वकर्मानुसारेणः नीयते यमकिंकरैः ॥ ४१ ॥
जम्बूद्वीपात्सहस्राणि योजनातिसृतिरभूत् ॥ मृत्युभूते यमपूर्यां वर्षमेकेन याति हि ॥
४२ ॥ तस्मिन् माने लेहकोलं कोलिनञ्च समस्ततः ॥ लेहकोलात् यमदूतैः पृतान
नीयते किलः ॥ ४३ ॥ तत्शासनां प्रणालाय मार्गञ्च निर्मितं किलः ॥ तथा चाष्टसह

॥ अथ ॥

॥ ५४ ॥

स्राणि योजनानिसृतिरभूत् ॥ ४४ ॥ तस्मिन्मार्गे अङ्गाराग्नि प्रसारितं संततः ॥ पा
पिनं यमदूतैर्हि पतानं नीयते किलः ॥ ४५ ॥ तत्शासनां पृणाशाय अग्निदानं पदा पये
त् ॥ तथामवसहस्राणियोजनानिसृतिरभूत् ॥ ४६ ॥ तस्मिन्मार्गे कंठकानि प्रसारितं सं
संततः ॥ पापिनं यमदूतैर्हि पतानं नीयते तथा ॥ ४७ ॥ तत्शासनं पृणाशाय उपानहं
दापयत् ॥ तथा दशसहस्राणि योजनानिसृतिरभूत् ॥ तस्मिन्मार्गे अन्धकारं सदा भूतं
संसंततः ॥ तस्मार्गे पापिनं लोकं पछोरितं सदा किलः ॥ ४९ ॥ तस्मार्गे कालसपण द्रष्टुं
पापिनं सदा तत्शासनां पृणाशाय दीपदानं पदापयत् ॥ ५० ॥ एतत्पुण्यानुभावेन अंध
कारं प्रमुच्यते ॥ एकादशसहस्राणि योजनानिसृतिरभूत् ॥ ५१ ॥ तस्मिन्मार्गे शीत
जलं प्रवाहितं सदा किलः ॥ तस्मार्गे पापिनं लोकं पतानं नीयते खलु ॥ ५२ ॥ तत्शासनां प

॥ गुरुः ॥

॥ ५४ ॥

गात्रावजलदामं प्रदापयेत् ॥ एतत्पुण्यानुभावेन जलेन दाहितं न हि ॥ ५४ ॥ द्वादशा
तिसहस्रं गि यो जना निसृतिरभूत् ॥ तस्मिन्मार्गे वैतरणी नदी प्रवाहितं सदा ॥ ५५
तत्र तद्यापूरकञ्च कफञ्चैव प्रवाहति ॥ तन्नद्याय मदतैर्ह पापिनं च प्रवाहितम् ॥ ५६
तदा ते पापिनो लोका स्त्रिरन्तश्च सदा भजेत् ॥ एतदुखं पुण्यं दायगोदानं च प्रदापयेत्
५७ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन वैतरण्याः प्रसारयेत् ॥ एतत्सर्वमया लोक्य निवृत्तो हं मुनि
श्वरः ॥ इति प्रभाषितं श्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ राजा धर्मकल्योपि विस्मित
सं प्रभाहितम् ॥ ५८ ॥ यमपुर्यां कथां श्रुत्वा सत्तेषां च तनू रूपाः ॥ पुनरपि धातु ते जो ज
नकन्तं समवृवीत् ॥ ५९ ॥ तात धर्मकल्ययमपुर्यां कथां शृणु ॥ यै पि च पापिना लोकाः
प्रथमं प्रमूयति ॥ ६० ॥ ते गृहीत्वा यमदूतैर्वधागारे प्रवेशति ॥ हस्तपादौ परिगृह्य लो

॥ अ० ध ॥

॥ ५५ ॥

हकीलंप्रकीलति । ६१ ॥ येचापिपापिनोलोका गुरुनिद्राकरोतिच ॥ तेहृदयेयमदूतैर्मु
ट्गलेनप्रहानति ॥ ६२ ॥ येचापिपापिनोलोकाः परकथांशृणोतिहि । तेचश्रोत्रेयमदू
तैर्लोहसूकेनविद्धते ॥ ६३ ॥ येचापिपापिनोलोकाः परहिंसांकरोतिच ॥ तेचापिजी
वहरेदूतैर्अग्निकुण्डेप्रक्षिप्तति ॥ ६४ ॥ येचापिपापिनोलोकाः शिशुघातंकरोतिहि
जलौककुण्डेप्रक्षिप्तं शासनांचप्रकुर्वति ॥ ६५ ॥ येचापिपापिनोलोकाः पितृद्रव्यप्रमु
ष्यति ॥ तेचमुखेयमदूतैर्लोहकीलंप्रविद्धति ॥ ६६ ॥ तथामातापिताभ्रातृवधुमित्रवि
योमिताः ॥ तेचपापिनोलोका नरककुण्डेप्रक्षिप्तति ॥ ६७ ॥ तेचअङ्गेकुमिकीर्तद
ष्टंसर्वदाकिलः ॥ तस्मात्प्रेमानवालोका धर्ममेवप्रकारयेत् ॥ ६८ ॥ धर्मेणहरतेपा
पं धर्मेणदुःखनाशनम् ॥ धर्मेणयमदूतैर्हि शासनांनकरोतिहि ॥ ६९ ॥ तस्मात्ध

॥ गुरुः ॥

॥ ५५ ॥

ममसमोनास्ति दुहलोकेपरत्रच ॥ दूत्यादिष्टुतुतेजं समालोचयैवमादिशत् ॥ ७० ॥
अमाकंधमराजोहि भवादेवभवन्तिहि ॥ दूतिविज्ञापितंश्रुत्वा धातुतेजःप्रहर्षितः
७१ ॥ तदामंत्रीगोमात्या मातापितापित्रिस्मिताः ॥ मुनिजनापितदासर्वे विरिमता
संतनुरुहाः ॥ ॥ दूतिश्रीविदुमातन्ददिरचितायान् अद्भुतकुलदीपधम्मरा
जकथायांयमस्यदक्षिणद्वारानुशंसी दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ त्रयशास्ताज्ञानदन्तो
वृद्धदन्तंसमवृवीत् ॥ नेपालेविषयेधम्म श्रीनाम्नपरिकीर्तितः ॥ १ ॥ तन्नगर्या
म्यविकुले जातोभूकुलदीपकः ॥ जातिच्छास्त्रेषुसर्वेषु ज्ञानेषुचसुपाणः ॥ २ ॥ प
ञ्चसहस्रकलौगतं गदंनपरिपीडितः ॥ तद्द्रायांयमपुराड्ढौ यमदूतौसमागतौ ॥ ३ ॥
यमदूतौकथंभूतौ सप्तहरतप्रमाणिकौ ॥ पीताम्बरपरिधानौ शाट्कौपरिधानिकौ ॥ ४ ॥

॥ अ० ध ॥

॥ ५६ ॥

मोमास्योभैरवाकारौद्रुद्धोत्कटभीषणौ ॥ करेपाशंयमदण्डंधारिकौकृष्णवर्णिकौ ॥ ५
तदातत्रयमदूतौ उवाचकुलदीपकम् ॥ आगच्छकुलदीपत्वं यमराजस्यसम्पत्ति ॥ ६
कृत्वायमदूतौ द्वौ तस्थौकुलदीपसन्निधौ ॥ तदालोकेश्वरोधीमान् समागमद्द्वयाकु
लः ॥ ७ ॥ दक्षिणंवरदंष्ट्रं वामेपद्मधरंस्तथा ॥ तदालोकेश्वरोधीमान् यमदूतौ समादि
शत् ॥ ८ ॥ यमदूतौकुलदीपंतं मानोयंहिसमवृवीत् ॥ तदाभैरवाकारैर्देवताभिः समा
गता ॥ ९ ॥ यमदूतंसहयुद्धं कृत्वातत्रसमाश्रिताः ॥ यमदूतौपि तदायुद्धं कृत्वातत्रस
माश्रित ॥ १० ॥ कुलदीपं समपुयां यमदूतेननीयतम् ॥ एकोहिदहिनेपार्श्वे एकोहिवा
पार्श्वके ॥ ११ ॥ स्थित्वाचयमदूतौ द्वौ नीयतंकुलदीपकम् ॥ कुलदीपोदूतसाहचर्यमपुर्णम
न्तदागमत् ॥ १२ ॥ असिपत्राख्यारण्यं कुलदीपेनदृश्यतम् ॥ तस्मिन्नुवनेयथानामत

॥ गुरुः ॥

॥ ५६ ॥

आवृक्षेन छादितम् ॥ १३ ॥ अनेकशालमल्यादि वृक्षलताभिः शोभितम् ॥ तस्मिन् वृक्षे
वायसादिपक्षिभिरुज्जितं मुदा ॥ १४ ॥ जम्बूकादिचर्जतुभिः कूजितरोदितं सदा ॥ त
त्सर्वं कुलदीपेन प्रदर्शितं समाश्रितम् ॥ १५ ॥ तस्मिन् वने दूतगणाः समाश्रिताः समंत
ताः ॥ कचित्काकमुखादूताः कचित्गृध्रमुखास्तथा ॥ १६ ॥ कचित्कोष्ठमुखादूताः क
चित्श्वानमुखास्तथा ॥ कचिसिंहमुखादूताः कचिव्याघ्रमुखास्तथा ॥ १७ ॥ कचि
त्कोलमुखादूताः कचित्हस्तिमुखास्तथा ॥ कचित्हयमुखादूताः कचित्शुकमुखास्त
था ॥ १८ ॥ एतैर्दूतगणैः सर्वैर्मिलितारतद्वनेथिताः ॥ तत्सर्वं कुलदीपेन प्रदर्शितं
समाश्रितम् ॥ १९ ॥ तदा कुलदीपे सौ सन्निस्ता सरणं जितम् ॥ नमो बुद्धाय धर्माय
संघायैति उदीरितम् ॥ २० ॥ तदा यमदूतौ द्वौ मानुहौ तिसमवधीत् ॥ त्रिरत्ननाम

॥ अ० ५ ॥

॥ ५७ ॥

प्रतिश्रुत्वा पापिलो हस्तरिष्यति ॥ २१ ॥ दूत्युक्त्वायमदूतोद्वौ मुखेहस्तेन छादितौ
कोदशोचयमहस्तौ हिमवत्सीतलौ किल ॥ तदभ्यन्तरदूताभ्यां नीयतंकुलदीपकम्
२ ॥ ततोयमपुयां वहि असिपत्रगहनेन परिवर्तितः ॥ गहनंकथंभूतं असिरिवपत्रेणाछा
डितम् ॥ २३ ॥ शाल्मलिवृक्षादि अनेकवृक्षसमुद्भूतं ॥ दूतैर्नानापकारैरपरशुधनुर्वा
णहस्तैर्ज्वलद्भिः ॥ २४ ॥ भीमास्येदुष्टदंष्ट्रैर्मजतुरगमुखैः सिंहवक्त्रैः श्ववक्त्रैः ॥ नाना
रंगैः प्रकीर्णैश्च कुशसचरितैर्भीषणैर्घोरनादैः ॥ २५ ॥ त्रस्तंचेतोनरस्यक्षणमपिश
मिनोयद्वने सन्वसन्ति ॥ तत्रयमदूतेन नीयमानेन दुष्टसत्त्वेभ्यः स्वस्वकर्मानुसारेण शा
सनांप्रकुर्वन्ति स्म ॥ २६ ॥ अरे पापित्वयामनुष्यजन्मनि मातापितृभ्यां दण्डेन प्रहारे
ण स्वगृहात् वह्निर्निगताः ॥ तत्पापकर्मणा एतत् शासनाभवत् ॥ दूत्युक्त्वादण्डेन प्र

॥ गुरुः ॥

॥ ५७ ॥

हारितः ॥ तदादुष्टलोकोहादेवेति किट्टकशासनानुभूत द्रुत्युक्त्वरुरोद तथाएकस्मिन्
स्थाने सिंहमुखदूतेन दुष्टसत्वस्यमुखे तप्तत्रयोगुदांपृथिव्यशासनांप्रकुर्वन्तिस्म ॥
अरे पापित्वयामनुष्य जन्मनिसांघिकद्रव्यंप्रहृत्वास्वादित ॥ तेन पापेन एतदुःखानुभू
त द्रुत्युक्त्वाशासनांप्रकुर्वित् तदादुष्टसत्वोहादेवेति किट्टकशासनानुभूत द्रुत्युक्त्वरु
रोद ॥ पुनरपि तत्रैव वनंतुरगमुखदूतेन दुष्टसत्वायवाणशयने प्रसुप्त्य खड्गेन प्रहारि
त्वा एतदुक्तम् ॥ अरे पापित्वयामनुष्य जन्मनि नद्या पुलिनं पृच्छिन्नतः ॥ द्रुत्युक्त्वाशा
सनांप्रकुर्वित् तदादुष्टसत्वोहामार्तेति किट्टकशासनानुभूत द्रुत्युक्त्वरुरोद ॥ पुनरपि
तत्रैव वने गजमुखदूतेन दुष्टसत्वायवामहस्तेन शिखांगृहित्वा दण्डेन प्रहारितः ॥ अरे
पापित्वयामनुष्य निंदाकृत्वा बहिरागतः ॥ द्रुत्युक्त्वाशासनांप्रकुर्वित् ॥ तदादुष्टसत्वोहा

॥ अ० ॥

॥ ५८ ॥

पितृति किट्कशासनानुभूत् इत्युक्त्वा रुरोद ॥ पुनरपितत्रैव वनेश्वानमुखदूतेन स्वा
मिद्रोहि कास्त्रिये केशंगृहीत्वादण्डे नताडिततत्क्षणकालसर्पे नवेष्ठितवृश्चिकेनापिस
र्वांगदष्टः ॥ तदास्वामिद्रोहिकास्त्री आकंदितेन हाहादेवेति रुरोद ॥ पुनरपितत्रैव व
ने वायसमुखदूतेन दुष्टसत्वस्य शिरसिः अग्निं पूज्यास्य पादौ पाशौ नवध्ववादण्डे नताडि
तः ॥ अरे पापित्वयामनुष्यजन्मनिवनदाहं कृतंतत्कर्मणा एतत्शासनानुभूत् ॥ त
दादुष्टसत्व असह्यवेदनानुभूत् ॥ इत्युक्त्वा आकृन्दितशब्देन रुरोद ॥ पुनरपि एक
स्मिन् स्थाने गृध्रमुखदूतेन दुष्टसत्वस्य शिरसि चञ्चुना द्रष्ट्वा सज्जानिष्कारस्य भुक्त्वा
इत्युक्त्वा अरे दुष्टसत्वत्वयामनुष्यजन्मनि ॥ विश्वासघातंकृतंतत्कर्मणा एतद्वरस्था
नुभूत् ॥ तदादुष्टसत्वो हामातेति रुरोद ॥ पुनरपितत्रैव वने ॥ भैरवाकार अतिक्रोधि

॥ गुरुः ॥

॥ ५८ ॥

कदनेन दुष्टस्त्रिये पादौ रज्जुना बध्ना ॥ शास्मलो वृक्षचावलं व्य ॥ दण्डेन प्रहारित्वा
शासनां प्रकुर्वीत ॥ अरे पापित्ववामनुष्यजन्मनि ॥ आत्मस्वामिनं हेलाङ्कृत्य परपी
रुषं रता इत्युक्त्वा दण्डेन तादिताः ॥ तदा सास्त्री अहो आत्मा स्वामिनं निन्दितपापेन
एतत् दुःखानुभूत ॥ इत्युक्त्वा हादौ वेति रुरोद ॥ २१ ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुल
दीपकम् ॥ सीताम्बुवाहिनां नद्या न्नीयतं कुलदीपकम् ॥ २२ ॥ तन्नद्याञ्जलजन्तुभि
र्वासितं किञ्चित्सदा ॥ कीदृशी जलजन्तुभि रत्ननद्यां परिवसितम् ॥ २३ ॥ एक
शीर्षद्विशीर्षञ्च तु शीर्षञ्चतुशीर्षकम् ॥ नानारंगिकसर्प्यादि वासितं सर्वदा किल ॥
॥ २४ ॥ सीतादिग्राहमकरै र्वासितं कीदृशं सदा ॥ तत्सर्व्वकुलदीपे न प्रदर्शितं समा
श्रितम् ॥ २५ ॥ तदभ्यन्तरे दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ अग्निज्वालाः समायुक्तव

॥ अ० ध ॥

॥ ५९ ॥

न्हिपाकारसन्निधौ ॥ २६ ॥ कौटुशंवन्हिपाकारं महोज्ज्वलं भयानकम् ॥ तत्पाकाग
च्चदूताभ्यां लंघितं कुलदीपकम् ॥ २७ ॥ तदभ्यन्तरदूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ अ
पुत्रातं अविच्छिन्नं वज्रपाकारसन्निधौ ॥ २८ ॥ तत्पाकाराच्चदूताभ्यां लंघितं कुलदी
पकम् ॥ तदभ्यन्तरदूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ २९ ॥ दुर्गतिशोधनं चैत्यं दर्शितं कु
लदीपकम् ॥ तदा कुलदीपो सौ चैत्यविम्बस्पृणामितम् ॥ ३० ॥ तथा शिवमूर्तिश्च
दर्शितं कुलदीपकम् ॥ तदा कुलदीपो सौ शिवमूर्तिस्पृणामितम् ॥ ३१ ॥ चैत्यविम्बं
शिवमूर्तिस्पृणत्वासम्पृहर्षितम् ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ३२ ॥
अनेकवटवृक्षादि पिप्पलैः परिवेष्टनैः ॥ तस्मिन् वृक्षे कोकिलादि पक्षिभिः प्रतिकूजित
म् ॥ ३४ ॥ चम्पकादिपातलानि पुण्याणि पुष्पितसदा ॥ तत्र द्याने कुलदीपः समाश्रि

॥ गुरुः ॥

॥ ५९ ॥

त्यावलोकितम् ॥ ३५ ॥ अहो रमणीयोद्यानमित्युक्तसम्प्रतिष्ठितम् ॥ तदायमदूता
भ्यां कुलदीपं समादिशत् ॥ ३६ ॥ आगच्छ कुलदीपत्वं विलम्बं मा कुरु वने । दूत्युक्त्वा
यमदूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ३७ ॥ अनेकस्वर्णरौप्येन निर्मितं गृहसन्निधौ
अस्मिन् गृहे हि दूताभ्यां कुलदीपं प्रवेशितम् ॥ ३८ ॥ अनेकफलमूलादिभक्षितं कु
लदीपकम् ॥ तदा कुलदीपोऽसौ फलमूलं प्रभक्षितम् ॥ ३९ ॥ तदभ्यन्तरे दूताभ्यां नीय
तं कुलदीपकम् ॥ यमपुयां द्रोणगणैः परिवृतावलोकितम् ॥ ४० ॥ तदा द्रोणगणाः स
र्वैर्गजितं मधुरस्वरम् ॥ अहो धार्मिकपुरुषः सज्जीविवद्ब्रह्मागतः ॥ ४१ ॥ दूत्युक्त्वा द्रो
णगणाः सर्वैर्गजितं मधुरस्वरम् ॥ तदभ्यन्तरे दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ४२ ॥ य
मपुण्याब्ध्या घृणैः परिवृतावलोकितम् ॥ तदा व्याघ्रगणाः सर्वैर्गजितं मधुरस्वरम् ॥ ३

॥ अ० ॥

॥ ६० ॥

तदभ्यन्तरंदूताभ्यानीयतकुलदीपकम् ॥ यमपुण्याव्याधुगणैः परिवृतावलोकितम् ॥
४४ ॥ तदव्याधुगणाः सर्वे गजितमधुरस्वरम् ॥ अहो धार्मिकपुरुषः सज्जीवैव ब्रह्म ग
तः ॥ ४५ ॥ द्रुत्युक्त्वाव्याधुगणारससर्वं गजितमधुरस्वरम् ॥ तदभ्यन्तरंदूताभ्या
नीयतकुलदीपकम् ॥ ४६ ॥ यमपुण्याव्याधुगणैः परिवृतावलोकितम् ॥ कपिलाक्षरक्त
रोमं रक्तवर्णभयंकरम् ॥ ४७ ॥ तदायक्षगणाः सर्वे मानितं प्रतिपूजितम् ॥ अहो धार्मि
कपुरुषः सज्जीवैव ब्रह्म गतः ॥ ४८ ॥ द्रुत्युक्त्वायक्षगणाः सर्वे समानं प्रकृतं बहुः ॥ त
दभ्यन्तरंदूताभ्यां नीयतकुलदीपकम् ॥ ४९ ॥ यमपुण्याव्याधुगणैः परिवृतावलोकित
म् ॥ भीमस्यंघोरनादोच कूजितं रोदितं सदृशम् ॥ ५० ॥ तदाकूष्ठागणाः सर्वे कूजितमधु
रस्वरम् ॥ अहो धार्मिकपुरुषः सज्जीवैव ब्रह्म गतः ॥ ५१ ॥ द्रुत्युक्त्वाकूष्ठागणाः सर्वे

॥ गुरुः ॥

॥ ६० ॥

मिलिर्वैवावले। कितम् ॥ तदभ्यंतरंदूताभ्यां नीयतंकुलदीपकम् ॥ ५२ ॥ यमपूय्यां
श्वानगगैः परिवृतावले। कितम् ॥ भोमोस्यंधोरनादञ्च कूजितंरोदितंसदा ॥ ५३ ॥
तदाश्वानगगाः सर्वे कूजितंमधुरस्तरम् ॥ अहोधाम्मिकपुरुषः सज्जीवैवदूहागतः ॥
दूत्पुक्त्वाश्वानगगाः सर्वे मिलिर्वैवावले। कितम् ॥ तदभ्यंतरंदूताभ्यां नीयतंकुलदीप
कम् ॥ ३५ ॥ यमपूयासिंहगगैः परिवृतावले। कितम् ॥ श्वतवर्णस्थूलरोमंगर्जितन्म
धुरस्वरम् ॥ ३६ ॥ तदासिंहगगाः सर्वे गर्जितंमधुरस्वरम् ॥ अहोधाम्मिकपुरुषः
सज्जीवैवदूहागतः ॥ ३७ ॥ दूत्पुक्त्वासिंहगगाः सर्वे गर्जितंमधुरस्वरम् ॥ तदभ्य
ंतरंदूताभ्यां नीयतंकुलदीपकम् ॥ यमपूयाहस्तिगगैः परिवृतावले। कितम् ॥ स्थूलोमं
कृष्णवर्णचगर्जितंमधुरस्वरम् ॥ ५९ ॥ तदाहस्तिगगाः सर्वे परस्परंप्रभाषितम् ॥

॥ अ० ध ॥

६१ ॥

वज्रपाणिगणास्सर्वे वलोकितं मुदीरितम् ॥ अहो धार्मिकपुरुषः सज्जीवैव दूहागतः
॥ ६५ ॥ दूत्पुक्त्वा वज्रपाणि गणास्सर्वे वलोकितम् ॥ इति श्रीविक्रमान
न्दविरचितायां अष्टकुलदीप धर्मराजकथायां कुलदीपायरीगादितसमये तन्द्रायां
यमद्वाराभिगमनप्रशंसा एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ पुनरपि ब्रह्मदन्तं ज्ञानदन्तः समा
अहो धार्मिकपुरुषः सज्जीवैव दूहागतः ॥ ६० ॥ दूत्पुक्त्वा हस्तिगणास्सर्वे मिलित्वैवा
वलोकितम् ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ६१ ॥ यमपृथ्यां वज्रपाणिभि
परिवृन्ता वलोकितम् ॥ करे वज्रपाशधरं करालास्यं महाबलम् ॥ ६२ ॥ रक्तवर्णं उर्ध्व
केशं मुण्डमालावलंबितम् ॥ व्याघ्रचर्माम्बरधरं सर्वालंकारभूषितम् ॥ ६३ ॥ अ
नेन वज्रपाणिना पापिनां शासनांकृतम् ॥ धार्मिकं रक्षकञ्चैव पालकं च तथैव च ॥ ६४

॥ गुरुः ॥

॥ ६९ ॥

दिशत ॥ शृगुसिष्यवृद्धदन्त जगद्धिते समाहितः ॥ १ ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कु
लदीपकम् ॥ कफपूयमांसरक्तस्थिमज्जाप्रावहिकाम् ॥ २ ॥ श्वानजम्बूकवलिभूक्
गृध्रादिभिर्निवासिताम् ॥ वैतरणिमितिख्यातं नदीतटावलोकितम् ॥ ३ ॥ तदा
कुलदीपोसौ संव्रस्ताचातिविह्वलः ॥ कथन्नदीन्तरीष्यामि के मां रक्षतितथाववीत्
॥ ४ ॥ तस्मिन्काले च दूताभ्यां माभैषीतिसमववीत् ॥ तस्मिन्नद्यां सूत्रमेकं सैतुरि
वपदं शितम् ॥ ५ ॥ कुलदीपंतदालोक्य दूताभ्यां सम्प्रापिताम् ॥ अस्मिन्सूत्रे पदाका
न्वस्तान्नदीपारगम्भवेत् ॥ ६ ॥ इतितदुक्तमाकर्ष्य पदभ्यां सूत्रे समाक्रमत् ॥ पादा
न्वस्तच यत्र तान्नदीपारगो भवत् ॥ ७ ॥ तदा कुलदीपोसौ नद्यां तीरे समाश्रितः ॥
तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकं ॥ ८ ॥ इन्द्राग्निदमरक्षं च वरुणवायुतथैव च ॥

॥ अ० ध ॥

॥ ६२ ॥

॥ ९ ॥ वैभ्रगोवामदेवो चाष्टौ दिग्ग्यालसंस्थितौ ॥ इन्द्रादिदिग्ग्यालाग्रे नो यतं कुल
दीपकम् ॥ १० ॥ कुलदीपो लोकपालेभ्यो वलोकितं पूणामितम् ॥ तदा दिग्ग्यालाभिः
स्वस्वमांस्तपदशितम् ॥ ११ ॥ वज्रइन्द्रेण सगृह्य कुलदीपन्समादिशत् ॥ कुलदीप
किमायात सज्जीवैवयमालये ॥ १२ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समवव्रीत् ॥ स
रुत्यतिभवान्मह्यं रक्षस्व सर्वदा किलः ॥ १३ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं पदा
पयेत् ॥ कुलदीपसर्वथा ते जीवरक्षांसदा भवन्तः ॥ १४ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदी
पसमोहितः ॥ शक्तिवन्हिना सगृह्य कुलदीपन्समादिशत् ॥ १५ ॥ कुलदीपकिमाया
त सज्जीवैवयमालये ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समवव्रीत् ॥ १६ ॥ वैश्वानरभ
वान्मह्यं रक्षस्व सर्वदा किलः ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं पदापयेत् ॥ १८ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ६२ ॥

कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदा भवेत् ॥ इतितदुक्तमाकण्य कुलदीपः समोहितः ॥ १९
दंडं यमेन संगृह्य कुलदीपन्समादिशत् ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैवसमालये ॥
२० ॥ इतितदुक्तमाकण्य कुलदीपः समवृवीत् ॥ धर्मराजभवान्मह्य रक्षस्वसर्वदा
किलः ॥ २१ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ कुलदीपसर्वथाते जी
वरक्षांसदा भवेत् ॥ २२ ॥ इतितदुक्तमाकण्य कुलदीपः समोहितः ॥ खड्गं यक्षेण स
गृह्य कुलदीपन्समादिशत् ॥ २४ ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैवसमालये ॥ इति
तदुक्तमाकण्य कुलदीपः समवृवीत् ॥ २५ ॥ यातुधानभवान्मह्य रक्षस्वसर्वदा किलः
इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ २६ ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांस
दा भवेत् ॥ इतितदुक्तमाकराय कुलदीपः समोहितः ॥ २७ ॥ नागवरुणेन संगृह्य

॥ अ० ध ॥

॥ ६३ ॥

कुलदीपसमादिशत् ॥ कुलदीपकीमायातः सज्जिवैवयमालये ॥ २८ ॥ इतितदु
क्तमाकर्ण्य कुलदीपसमवव्रीत् ॥ वरुणराजभवान्मह्यं रक्षस्वसर्वदा किलः ॥ २९ ॥
इतिविज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं पदापयेत् ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदा भवेत्
॥ ३० ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समोहितः ॥ ध्वजं वायुना संगृह्य कुलदीपसमा
दिशत् ॥ ३१ ॥ कुलदीपकीमायातः सज्जीवैवयमालये ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुल
दीपः समवव्रीत् ॥ ३२ ॥ वायुराजभवान्मह्यं रक्षस्वसर्वदा किलः ॥ इतिविज्ञापितं
श्रुत्वा आशिर्वादं पदापयेत् ॥ ३३ ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदा भवेत् ॥ इति
तदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपसमोहितः ॥ ३४ ॥ गदां धनदेन संगृह्य कुलदीपसमादिशत् ॥
कुलदीपसमायातः सज्जीवैवसमालये ॥ ३५ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपसमव

॥ गुरुः ॥

॥ ६३ ॥

दीत ॥ वैश्रवणभवान्मह्य रक्षस्वसर्वदाकिलः ॥ ३६ ॥ इतिविज्ञापितंश्रुत्वा आ
शिर्वादंप्रदापयेत् ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ ३७ ॥ इतितदुक्तमा
कर्ण्य कुलदीपःसमोहितः ॥ त्रिशूलंशिवेनसंगृह्य कुलदीपन्समादिशत् ॥ ३८ ॥
कुलदीपकिमायातःसज्जीवै वयमालये ॥ इतितदुक्तमाकराय कुलदीपःसमव्रवीत् ॥
॥ ३९ ॥ वामदेवभवान्मह्य रक्षस्वसर्वदाकिलः ॥ इतिविज्ञापितंश्रुत्वा आशिर्वाद
प्रदापयेत् ॥ ४० ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ इतितदुक्तमाकराय
कुलदीपःसमोहितः ॥ ४१ ॥ तदभ्यंतरंदत्ताभ्या नीयतंकुलदीपकम् ॥ यमपुयाच
तुयोगिन्याःपरिवृन्तावलोकितम् ॥ ४२ ॥ कीदृशीयोगिनीदेवीऋद्धिसिद्धिप्रदायि
नी ॥ रागद्वेषकामक्रोधमायामोहप्रदायनी ॥ ४३ ॥ एतादृशीयोगिनी कुलदीपेनप्र

॥ अ० ॥

॥ ६४ ॥

णामितम् ॥ तदा कुलदीपाय योगिनीभिः समादिशत् ॥ ४४ ॥ कुलदीपकिमायातः
सञ्जीवययभालये ॥ इतितदुक्तमाकण्य कुलदीपः समवृवीत् ॥ ४५ ॥ देविहियोगि
निमह्यं रक्षस्व सर्वदा किलः ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ ४६ ॥
कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ इतितदुक्तमाकण्य कुलदीपः समोहितः ॥
तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ चतुर्महाराजिका देवा यमपूर्याम्परिवृता ॥
॥ ४७ ॥ कुलदीपेन ते हृष्टा विस्मिता सम्पत्तिस्थिताः ॥ धृतराष्ट्रस्तु पूर्वे स्मिन् दक्षिणे
विरूढकंस्तथा ॥ ४८ ॥ पश्चिमेति रूपाक्षश्च कुवेरश्चोत्तरादिभिः ॥ कुलदीपं त
दाहूय धृतराष्ट्रः समादिशत् ॥ ४९ ॥ चतुषष्ठी सहस्राणि गन्धर्वाः परिवारकाः ॥ निश्चि
ताः पूर्वादिभिर्भागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ ५० ॥ गन्धर्वाग्रहगणागृष्टा द्रष्टव्यां रूपलक्षणम्

॥ गुरुः ॥

॥ ६४ ॥

नृत्यते गायते चापि भूषणानि प्रियायते ॥ ५१ ॥ पुलुब्धसत्यवादी च हसते कुप्यते पुनः
तृषायते रक्तनेत्रौ ज्वरी स्याद्विषमे सदा ॥ ५२ ॥ उन्मिषति तच्चक्षुश्च शायते च पराङ्मुखः ॥
भवन्ति दूदृशं रूपं लक्षणञ्च मनुष्यकान् ॥ ५३ ॥ दूत्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा कुलदीप
प्रमोहितः ॥ कुलदीपं तथा दूय विरुढकः समादिशत् ॥ ५४ ॥ चतुषष्टिसहस्राणि कु
म्भाण्डाः परिवारकाः ॥ निश्चितादक्षिणे भागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ ५५ ॥ कुम्भा
ण्डा गृहगणा गृष्टा दूदृशं रूपलक्षणम् ॥ बलवति तृषाभौ न्ति विभ्रान्तश्चापि प्रेक्षते ॥
३६ ॥ मुखलोहितमाभाति भूमौ स्वपि निकुञ्चितः ॥ दुर्वर्णः कृषगात्रश्च दीर्घकेशन
विस्तथा ॥ दुर्गंधामलिनश्चापि मृषासभिन्नभाषते ॥ ३७ ॥ भवन्ति दूदृशं रूपं लक्ष
णञ्च मनुष्यकान् ॥ दूत्यादिष्ठपरिश्रुत्वा कुलदीपः प्रमोहितः ॥ ३८ ॥ कुलदीपं तथा

॥ अ० ॥

॥ ६५ ॥

हूय विरुपाक्ष समादिशत् ॥ चतुषष्ठीसहस्राणि सुपर्णाः परिवारकाः ॥ ६९ ॥ निश्चि-
ताः पश्चिमेभागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ सुपर्णा गृहगणा गृष्टा द्वादशरूपलक्षणम् ॥
॥ ६० ॥ हिकितेश्वासते चापि शीतलंगात्रमेव च ॥ स्विद्यते फेनलालाश्च श्वपते च पुन-
पुनः ॥ ६१ ॥ वर्णवान्भवति सूरौ वेपते धावने तथा ॥ पुनर्न स्वाधिदर्शयति महीविश-
तिरोदति ॥ ६२ ॥ भवन्ति द्वादशरूपलक्षणं च मनुष्यकान् ॥ इत्यादिष्टं परिश्रुत्वा कुल-
दीपः प्रमोहितः ॥ ६३ ॥ कुलदीपं समाहूय वैश्रवणः समादिशत् ॥ चतुषष्ठीसहस्रा-
णि यक्षगृहाः परिवारकाः ॥ ६४ ॥ निश्चिता उत्तरेभागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ य-
क्षगृहगणा गृष्टा द्वादशरूपलक्षणम् ॥ ६५ ॥ हसति त्रसते भक्षं प्रलपश्च विकुप्पति ॥
निद्राश्चापि सते तस्य सूरौ वा व्युपजायते ॥ ६६ ॥ उर्ध्वसम्पृक्षते नित्यं नक्षत्रान्युप

॥ गुरुः ॥

॥ ६५ ॥

धावति ॥ रात्रौ प्रहर्षमायाति वेपथे स्तम्भते सदा ॥ ६७ ॥ भवति दूदृशं रूपं लक्षणञ्च
मनुष्यकान् ॥ इत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा कुलदीपः प्रमोहितः ॥ ६८ ॥ तदा चतुर्म्हाराजा
कुलदीपं समादिशत् ॥ कुलदीपसर्वदा ते जीवरक्षां भवेत् किलः ॥ ६९ ॥ इत्यादि
चर्नं श्रुत्वा कुलदीपः प्रमोदितः ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ७० ॥ अ
नन्तादिनागराजाः परिवृता बलैः कितम् ॥ तदा सर्वे नागराजाः कुलदीपं समादिशत् ॥
कुलदीपकिमायातस्स जीवैव यमालयत् ॥ इत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा कुलदीपः समव्रवीत्
॥ ७१ ॥ नागराजाः सदा मह्यं रक्षस्व करुणान्वितम् ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशि
र्वीतं प्रदापयेत् ॥ ७२ ॥ कुलदीपसर्वथा ते जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ इति तदुक्तमाकर्ण्य
कुलदीपः प्रमोदितः ॥ ७३ ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ अष्टपद्मदले

॥ अ० ॥

॥ ६६ ॥

मध्येषट्कोणं षट्गतिं भवेत् ॥ ७५ ॥ देवासुरमानवाश्च तीर्थकर्षे तश्चत्तारकाः ॥ त
स्पाधिपोधम्मराजो विजहार महर्द्धिकाः ॥ ७६ ॥ धम्मराजकथं भूतं धाम्मिकं पतिपा
लकम् ॥ पापिनं शासनं कृत्यं महाघोरं भयानकम् ॥ ७६ ॥ श्वेतवर्णं शांतिरूपं निर्मलं चा
तिसुन्दरम् ॥ हस्तांगुलिनखाक्षीरं वहति बद्धयाकुलः ॥ ७८ ॥ तदा यमदूताभ्यां ध
म्मराजं समव्रवीत् ॥ धम्मराजकुलदीपन्तं नीयतं भवदान्तया ॥ ७९ ॥ दूताभ्यां द्वित्रि
वारं हि निवेदितं पुनः पुनः ॥ तदा धम्मराजो सौ दूताभ्यां च समादिशत् ॥ ८० ॥ अ
स्मै कुलदीपाय विवर्जयेत्स्वं निवेशनं ॥ दूत्युदादूतं श्रुत्वा पुनः पुनः निवेदितं ॥ ८१ ॥
धम्मराजकुलदीपस्य पश्य त्वं मृत्युपत्रकम् ॥ दूतिनिवेदयित्वा तु मृत्युपत्रं प्रदर्शयेत्
॥ ८२ ॥ धम्मराजकुलदीपन्तं शासनां कर्तुं महति ॥ दूतिविज्ञापितं श्रुत्वा धम्मराजः

॥ गुरुः ॥

॥ ६६ ॥

समादिशत् ॥ ८३ ॥ अलंकुलदीपन्तं कन्तव्यदुःखशासनम् ॥ एतादृशं धर्मराजं
कुलदीपेन दृश्यते ॥ ८४ ॥ तदा कुलदीपो सौ धर्मराजपूणामितम् ॥ तदा धर्मरा
जो सौ कुलदीपन् समादिशत् ॥ ८५ ॥ कुलदीपकिमायातः सञ्जीवैवममान्तिके ॥
द्वुत्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा कुलदीपः समव्रवीत् ॥ ८६ ॥ धर्मराज भवान्मह्यं रक्षस्व करुणा
न्वितम् ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं ददौ मुदा ॥ ८८ ॥ सदा ते मङ्गलं भूयात्
आयुर्वृद्धिं भवेत्सदा ॥ द्वुत्याशिर्वचनं श्रुत्वा कुलदीपः प्रमोदितः ॥ ८९ ॥ तदा धर्मरा
जो सौ यमदूतं समादिशत् ॥ यमदूतकुलदीपन्तं चतुर्द्वारं प्रदर्शये ॥ ९० ॥ द्वुत्यादि
ष्ठं वचं श्रुत्वा नीयतं कुलदीपकम् ॥ तदा स्मै कुलदीपाय पूर्वद्वारे पूणीयतम् ॥ ९१ ॥ पूर्व
द्वारे समागत्य चरित्रं संप्रदर्शयेत् ॥ तथा दक्षिणद्वारे नीयतं कुलदीपकम् ॥ ९२ ॥ द

॥ अ० ॥

॥ ६७ ॥

मिगद्वारे समागत्य चरित्रं संप्रदर्शयेत् ॥ तथा पश्चिमद्वारे नीयतं कुलदीपकम् ॥ ९२ ॥
पश्चिमद्वारे समागत्य चरित्रं संप्रदर्शयेत् ॥ तथा उत्तरद्वारे नीयतं कुलदीपकम् ॥ ९३ ॥
उत्तरद्वारं समागत्य चरित्रं संप्रदर्शयेत् ॥ चतुर्द्वारं समादृश्य नीयतं यमसन्निधौ ॥
॥ ९४ ॥ तदा यमराजो सौ कुलदीपन् समादिशत् ॥ कुलदीपनिर्वृतस्वतदगृहे धुना किलः ॥ ९५ ॥
निवृत्य स्वगृहे तत्र समाढूय सुहृतं जनान् ॥ मनुष्यभूते जन्मे हि धर्ममेव प्रशस्यते ॥ ९६ ॥
द्वितीयमोदितं श्रुत्वा कुलदीपासु निवृतः ॥ मृत्युभूता गता लोकाः पृच्छन्ति कुलदीपकम् ॥ ९७ ॥
यमस्य दर्शनं प्राप्य सहस्रान् निवृतो भवान् ॥ अस्माभिः शतवर्षाभूतं यमस्य दर्शनं न हि ॥ ९८ ॥
द्वितीयं दुक्तमाकर्ण्य कुलदीपस्ततो व्रवीत् ॥ धर्मं यानुभावेन प्राप्तो ह्यमदर्शनम् ॥ ९९ ॥
द्वितीयं क्त्वा कुलदीपो सौ सहस्रान् निवृतः किलः ॥ त

॥ गुरुः ॥

॥ ६७ ॥

दाकुलदीपोसौ तन्द्रायाः प्रतिबध्यते ॥ १०० ॥ भार्यापुत्रपौत्रादीन् समालोक्य स वि-
स्मितः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अलङ्कारकुलदीपधर्मराजकथा-
यां कुलदीपायरोमादितसमये तन्द्रायां यस्मिन्माराभिगमनप्रशंसा द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥
अथाब्रवीत् ज्ञानदन्तो वृद्धदन्तस्वशिष्यकम् ॥ तन्द्रायां कुलदीपोसौ यमपुरात्सुनिवृ-
त्तः ॥ १ ॥ तदा च पुत्रपौत्रादि परिवृताः समन्तताः ॥ सुहृद्वजनाभिरागत्य परिवृताः सम-
न्तताः ॥ २ ॥ भार्यापुत्रपौत्रादिन् समालोक्य समब्रवीत् ॥ कृतांतस्य पुरे गत्वा तन्-
द्रायान्तिवनीह्वयम् ॥ ३ ॥ इत्यादिष्ठं परिश्रुत्वा विस्मिता वंधुजनास्तदा ॥ वंधुजना-
स्तदा सर्वे कुलदीपपर्यपृच्छत् ॥ ४ ॥ कीदृशीयमराजस्य पुरस्य महिमां वद ॥ इति त्रि-
शोडशोऽध्यायः ॥ ५ ॥ अष्टपञ्चदले मध्ये षट्कोणं षट्गतिं भवेत्

॥ अ० ध ॥

॥ ६८ ॥

देवासुरमानवाश्च तीर्थक्षेत्राश्च नारकाः ॥ ६ ॥ मध्ये तद्राजधान्यान्तु धर्मराजनिवे
सनं ॥ एकस्वर्गमयंद्वारं द्वितीयं रूपं संस्कृतम् ॥ ७ ॥ तृतीयं स्फटिकंद्वारं चतुर्थं रत्न
संस्कृतम् ॥ सुवर्णरत्नध्वजादिपुलकितं समन्ततः ॥ ८ ॥ अस्मिन् गृहे समासीनं ध
र्मराजं वदंति ॥ यमराजस्तदामहं सन्मानं प्रकृतं बहु ॥ ९ ॥ कुलदीपसंजीव
त्वं किमायातोसि लुचितम् ॥ अहमपि कृतांताय सन्मानं प्रकृतंस्तदा ॥ १० ॥ यम
राजभवद्रूपं दर्शनं कर्तुमागतम् ॥ दूतिभ्यो दितं श्रुत्वा यमराजस्तदा वदतीति ॥ ११ ॥
कुलदीपममरूपं दर्शयस्व त्वया धुना ॥ दूतपुत्राश्च श्रीधर्मराजः स्वमूर्तिं दर्शयेत्तदा
॥ १२ ॥ श्वेतवर्णं शान्तरूपं निर्मलं चाति सुन्दरं ॥ हस्तांगुलीनखाक्षीरं वहतीति दया
कुलः ॥ १३ ॥ देवासुरमनुष्याणां शोभ्यमानं जगत्प्रभुम् ॥ रवर्गमत्यर्चयतालेवासिनं

॥ गुरुः ॥

॥ ६८ ॥

प्राणिर्नहितम् ॥ १४ ॥ एतादृशं धर्मराजं मया दृष्टुं सुदृज्जनाः ॥ तदा सौ धर्मराजो मे सु
प्रसन्नो वमवृवीत् ॥ १५ ॥ कुलदीपकिमथैवं सज्जीवैव मिहागतः ॥ हृत्पादिष्टं वचं श्रुत्वा
तदा विज्ञापितं मया ॥ १६ ॥ पञ्चसहस्रकलौ गते गदेन परिपीडितः ॥ तन्द्रायां व्यथुरा
त् द्वौ यमदूतौ समागतौ ॥ १७ ॥ एको हि दहिने पार्श्वे एको हि वामपार्श्वके ॥ स्थित्वा च
यमदूतौ द्वौ हस्तगृह्य सुनीयतम् ॥ १८ ॥ द्वितीयो दितं श्रुत्वा धर्मराजस्तदा द्रवीत्
षट्गतिभ्यश्च्युता ये ते जातो भवति मानुषाः ॥ १९ ॥ तेषां देवादिसत्त्वानां मानुष्यजा
यतां तथा ॥ स्वभावाकारलिंगानि प्रवक्ष्यामि विशेषतां ॥ २० ॥ हृत्पाद्ये देवलकादि
हमनुजगतौ सम्पूजातानरास्तं योगाचारारताः सट्गृहणपटुमतयः सत्यधर्मानुरक्ताः ॥
निक्लेशादान्तचिन्ताविजितकलिमताः सौम्यरूपाः शुभांशाः सत्त्वानामर्थकाराः प्रमु

॥ अधः ॥

॥ ६९ ॥

दितमनसाहेमवर्णाभवन्ति ॥ २१ ॥ व्युत्वाये मर्त्यलोकादिहमनुजगतीसम्पूजातान
रास्ते पुण्यकर्मानुरक्ताः शुभगुणरतयः सत्यसंध्यागुणाञ्जाः ॥ सत्वाथोद्युक्तचित्तागु
रुजनभजनोत्साहिनः शुद्धशीला दातारोधर्मकामाः पृथुतरसुधिय दक्षणीयाभवन्ति
॥ २२ ॥ व्युत्वाये दैत्यलोकादिहमनुजगत सम्पूजातानरास्ते तीव्राक्रोधाः सुवीराः प
हरणगुणितोयुद्धकामाः सुचिन्ताः ॥ साहंकाराः पृचण्डाः सुरगुणविरता दिव्यक्रांताप
हारा स्तेदुर्गन्धाः स्थूलकेशाः पिशुनविवदिनामद्यमांसातिरागाः ॥ २३ ॥ निर्लज्जाभो
ज्यतृप्णाविगलितमनसः सत्यधर्मातकाश्च भृष्टाचाराविनष्टाः शुभगुणविरताः कुत्सि
तांगाभवन्ति ॥ तिर्यगेभ्योये पूजाता ब्रह्ममनुजगतीते नराभ्रान्तचिन्ता वाणिग्वन्ति प
सक्ता अविरतचरणाक्लांतदेहाविसौचा ॥ २४ ॥ मिथ्याधर्मानुचारामधुरसुवचना

॥ गुरुः ॥

॥ ६९ ॥

वञ्चकाहीनसत्याः क्रोधेर्ष्यामानयुक्तादिरहितसुखतानिर्विवेकाभवन्ति ॥ च्युत्वायेना
रकेभ्योमनुजगतिगतास्तेनराः सत्यहीना मात्सर्याकांतचिन्ताअविनयवचनालोभ
मोहाकुलाशाः ॥ भीतात्मानः कुशीलाविचरितहृदयाः पापसङ्गानुसक्ता दुःखार्ताः क्ले
शमूढाः कुमतिवशगतासत्त्वदुष्ठाभवन्ति ॥ २४ ॥ दृश्यन्ते कर्मजाः सत्वाः सर्वे त्रैधातुका
श्रिताः ॥ स्वकृतः कर्मभोग्यानि भुक्त्वा भूमन्ति षट्गतीः ॥ २५ ॥ शुभेन सट्गती जा
ताः सुखान्येव प्रभुञ्जते ॥ पापेन दुर्गती जाता दुःखान्येव प्रभुञ्जते ॥ २६ ॥ कर्मणामिश्रिते
नैः प्रभुञ्जते सुखदुःखताम् ॥ सट्गता दुर्गती चापि जाता भूमन्ति सर्वदा ॥ २७ ॥ मत्वेष्टि
कृष्णकर्मणि मिश्रितानि च यत्नतः ॥ हित्वा सदा शुभान् देवं कर्तव्यानि सुखार्थिभिः ॥
॥ २८ ॥ कर्मभिः प्रेर्यमानाश्च स्वकृतः फलभोजिनः ॥ संसारे सुखदुःखानि भुक्त्वा भू

॥ अ० व ॥

॥ ३० ॥

मन्ति सर्वदा ॥ ३० ॥ अवश्यमेव भोक्तव्यं यत्कृतं तत्फलं भवेत् ॥ अभुक्तं क्षीयते नैव कर्म
कापिकथंचन ॥ ३१ ॥ अग्नौ नोदह्यते कर्म वायुभिर्नापिशुष्यते ॥ क्लिद्यते न जलैश्चा
पि क्षीयते नैव भूमिषु ॥ ३२ ॥ न नश्यंति हि कर्माणि कल्पकोटिशतैरपि ॥ समग्रीपाप्य
कालञ्च फलं तिपाणिनां खलु ॥ ३३ ॥ दूतिमत्वाकुलदीपत्वं धर्मदानं कुरु सदा ॥ दू
तियमोदितं श्रुत्वा निवृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ ३४ ॥ ततो वहिः अनन्तादि नागराजाः समा
श्रिताः ॥ अनन्तवासुकितक्ष प्रज्ञाश्चैव यथाकृमात् ॥ ३५ ॥ शीतनीलरक्तहरिता व
र्णाश्च सुशोभिताः ॥ सर्वे ते नागराजान् सप्तफणाकृतांजलि ॥ ३६ ॥ दूतिते नागरा
जानो यस्मिन् पृथिवीमण्डले ॥ विद्योतयंति काले हि काले हि गर्जयंति च ॥ ३७ ॥
निष्यादयंति शस्यानि काले हि वर्षयन्ति च ॥ पापिनः प्राणिनो दृष्ट्वा क्रोधेन वेष्टयंति च ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ७० ॥

३८ ॥ धर्मिणः प्राणिनो हृष्टाः कुर्वन्त सनमानिकम् ॥ सर्वे ते नागराजानो मह्यं हृष्टा
समादिशत् ॥ ३९ ॥ किमायातोसि कुलदीपसज्जीवैव यमालये ॥ सदा ते मंगलं भूया
त् जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ ४० ॥ द्रुत्या शिवचनं श्रुत्वा निर्वृतो हं सुहृज्जनाः ॥ तदा सुहृ
ज्जनाः सर्वे कुलदीपं समव्रवीत् ॥ ४१ ॥ यमस्य पूर्वहारस्य महालयं वद सन्तम ॥ इति
विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ ४२ ॥ सुहृज्जनाय यं सर्वे कथयामि समासत
पूर्वादिशि स्थिताराजा धृतराष्ट्राभिधो नृपः ॥ ४३ ॥ महर्द्धिर्को महावीरः सर्वशत्रून् निकृ
न्तनः ॥ महाकूरो महारौद्रो महाभयभयंकरः ॥ ४४ ॥ राजा धृतराष्ट्रेण मह्यपाहूय मव
वीत् पुष्परासीव उत्फुल्ल कलविंकरुतस्वरः ॥ ४५ ॥ मोरको किल निघो घामेघदुदु
भिर्गर्जितः ॥ चतुःषष्ठो सहस्राणि गंधर्वाः परिवारकाः ॥ ४६ ॥ निश्चिता पूर्वादिग्भागे

॥ अ० ध ॥

॥ ७१ ॥

पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ गन्धर्वाग्रहगणगृष्टा दृष्टशंरूपलक्षणम् ॥ ४७ ॥ नृत्यते गा
यते चापि भूषणानि प्रियायते ॥ पलुध्वसत्यवादी च हसते कुप्पते पुनः ॥ ४८ ॥ तृषा
यते रक्तनेत्रौ ज्वरो स्याद्विषमे सदा ॥ उन्मीसति च चक्षुश्च शयते च पराङ्मुखः ॥ ४९
भवंति दृष्टशंरूपं लक्षणञ्च मनुष्यकान् ॥ तदा धृतराष्ट्रेण मह्यं दृष्ट्वा समादिशत् ॥
॥ ५० ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैव यमालये ॥ इत्यादिष्ट्वं च श्रुत्वा तदा विज्ञा
पितमया ॥ ५१ ॥ धृतराष्ट्रमहाराज जीवरक्षां कुरु मम ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धृतरा
ष्ट्रः समादिशत् ॥ ५२ ॥ सदा ते मङ्गलं भूयात् जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ इत्यादिर्वच
नं श्रुत्वा निवृत्तौ हंसुर्हृज्जनाः ॥ ५३ ॥ तथा स्मिन् पूर्वद्वारे च लोकपालेन्द्रसंरिथतः
देवाधिपः सुरेन्द्रेण मह्यदृष्ट्वा समादिशत् ॥ ५४ ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैव यमा

॥ गुरुः ॥

॥ ७१ ॥

लये ॥ दूतितदुक्तमाकर्ष्य तद्विज्ञापितमया ॥ ३५ ॥ देवराजसहस्राक्ष जीवरक्षां
कुरुमम ॥ दूतिविज्ञापितं श्रुत्वा देवराजः समादिशत् ॥ ५६ ॥ सदा ते मङ्गलं भूयात्
जीवरक्षा सदा भवेत् ॥ दूत्या शिवे च न श्रुत्वा निवृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ ३७ ॥ तदा सुहृज्ज
ना सर्वे कुलदीपं समवव्रीत् ॥ यमस्य पूर्वशरे हि मन्त्रं किं किमस्ति वदस्व भ ॥ ३८ ॥ दूति
विज्ञापितं श्रुत्वा सुहृज्जनान्समादिशत् ॥ सुहृज्जनाय यं सर्वेशुण्धं कथयाम्यहं ५९
॥ कचित्यारिजातादि मालतीपुष्पपुष्पितम् ॥ कचिद्वकुलपुष्पादि पुष्पितं परिशोभि
तम् ॥ ६० ॥ कचित्याटलपुष्पादि पुष्पितञ्च समन्ततः ॥ कचिद्वोधिवृक्षेणा छादि
तं परिशोभितम् ॥ ६१ ॥ कचित्त्र्यग्वोधिवृक्षेणा छादितं परिशोभितम् ॥ कचिच्चट
वृक्षेणा छादितञ्च सुशोभितम् ॥ ६२ ॥ कचिद्वटवृक्षेणा छादितं परिशोभितम् ॥ क

॥ अ०ध० ॥

॥ ७२ ॥

चित्प्लेक्षवृक्षेणा छादितं परिशोभितम् ॥ ६३ ॥ कचिच्चंपकवृक्षेणा छादितं परि
शोभितम् ॥ चैत्यादिशिवलिङ्गादि स्वस्वस्थाने समाश्रिताः ॥ ६४ ॥ पूर्वैरिथतायमदू
ता शान्तेति कुरुगान्विताः ॥ जम्बकादिचञ्चलानि वायसादितथैव च ॥ ६५ ॥ तस्मि
न्स्थानेरुप्पमयं राजगृहं च निर्मितम् ॥ तत्रासौ त्वधर्मचूडः सार्थवाहो महर्द्धिकः ॥ ६६ ॥
दानधर्मानुभावेन देवलोकाभिमानितः ॥ अप्सराभिः समायाता सेविता सर्वदामुदा
॥ ६७ ॥ रसायनानि अन्नानि पभूक्त्वानि समाश्रितः ॥ कौश्यानि च वस्त्राणि प्रावृ
तं च समाश्रितः ॥ ६८ ॥ सुवर्णादिभूषणानि मन्दितानि समाश्रितः ॥ एकदा सौ सा
र्थवाहो धर्मचूडः समादिशत् ॥ ६९ ॥ स्वदः खदुः खंपरदुः खतोपि सुखी स्वसौख्यैश्च
परैः समानाः ॥ इत्थं नरा ये सततं वदन्ति धर्मं यथा कामापि मोक्षं लभन्ति ॥ ७० ॥ धर्मे

॥ गुरुः ॥

॥ ७२ ॥

गद्रव्यं परिपूरयंति धर्मेण लक्ष्मी सततं ब्रह्मंति ॥ धर्मेण लोकान् परिपूरयंती धर्मेण कामा
न सहसालभन्ते ॥ ७१ ॥ पुनश्च ॥ अनित्यसन्सारमनित्यकोषं अनित्यसौहृदिसपु
त्रदारा ॥ अनित्यगेहं विविधोपभोग्यं सन्सारके सर्वमनित्यमेव ॥ ७२ ॥ दानं विभषणं
लोके दानं दुर्गतिनिवारणं दानं स्वर्गस्य शोपानं दानं शांतिकरं शुभम् ॥ ७३ ॥ दूतिते
नोदितं श्रुत्वा विस्मितो हं सुहृज्जना ॥ तदा स्मै धर्मचूडाय अप्सराभिः समादिशत्
॥ ७४ ॥ सार्थं वाह धर्मचूड आगच्छ त्रिदशालये ॥ दूत्युक्त्वा धर्मचूडाय नीयते त्रि
दशालये ॥ ७५ ॥ एतत्सर्वमया लोक्य निवृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ दूत्युदाहृतं श्रुत्वा सुहृ
ज्जनाः सुविस्मिताः ॥ ७६ ॥ ॥ दूतिश्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदी
पधर्मराजकथायां कुलदीपस्तन्द्रायां यमराजपर्वद्वारात्पुण्यागतपुशांसा त्रयोदशी ऽध्या

॥ अ० ध० ॥

॥ ७३ ॥

यः ॥ १३ ॥ अयशास्ताज्ञानदन्तो ब्रह्मदन्तं समादिशत् ॥ तंद्राशंकुलदीपोसौ यम
पुरात्सुनिवृत्त ॥ १ ॥ तदापुत्रपौत्रादिपरिवृताः समन्तताः ॥ सुहृज्जनाभिरागत्य परि
वृताः समन्तता ॥ २ ॥ तदापुत्रपौत्रादीन् समालोक्य समादिशत् ॥ कृतांतस्यपुरे ग
त्वा निवृत्तोहं सुहृज्जनाः ॥ ३ ॥ इत्यादिष्टं बचं श्रुत्वा विस्मिताः सुहृज्जनास्तदा । वं
धुजनास्तदा सर्वे कुलदीपं पर्यपृच्छत् ॥ ४ ॥ कीदृशीयमराजस्य पुरस्य महिमां वद ॥
इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समव्रवीत् ॥ ५ ॥ यमस्य दक्षिणद्वारस्य महात्म्यं कथ
याम्यहं ॥ इति समादितं श्रुत्वा व्रवीषुः सुहृज्जनास्तदा ॥ ६ ॥ यमस्य दक्षिणद्वारे किं
किमस्ति समादिशत् ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा सुहृज्जनान्समव्रवीत् ॥ ७ ॥ सुहृज्ज
ना यूयन्सर्वे शृणुध्वं कथयाम्यहं ॥ तत्रादौ दक्षिणे द्वारे पदवीलोहमयमभूत् ॥ ८ ॥ त

॥ गुरुः ॥

॥ ७३ ॥

मः गे लोहकीलञ्च कीलितञ्च समन्ततः ॥ तथा चक्षुरधारेऽपि प्रवर्तते समन्ततः ॥
१० ॥ कचिन्मागे कण्ठञ्च प्रसारितं समन्ततः ॥ कचिन्तप्तवालुकाञ्च प्रसारिता
समन्तताः ॥ ११ ॥ अङ्गाराग्निकचिन्तत्र प्रसारिताः समन्ततः ॥ अस्मिल्लोहकील
मागे सेतुछिन्निकपापिनं ॥ १२ ॥ यमदूतैर्गृहीत्वा विंशतिनां च प्रकुर्वति ॥ अरे पापि
त्वया पूर्वं सेतुछिन्नं प्रकुर्वितम् ॥ १३ ॥ दूत्युक्त्वा यमदूतैर्हि कुम्प्यते क्षुरधारके ॥ की
लेन पादतले विद्धा पापिनं लोकप्रकन्दते ॥ १४ ॥ तथा मागे क्षुरधारे नीयते यमकिंकरैः ॥
अरे पापित्वया पूर्वं धर्ममार्गं पूणाशितम् ॥ १५ ॥ दूत्युक्त्वा पापिनं लोकं नीयते क्षुरधा
रके ॥ तदा पापिनो लोको हादौ वेति प्ररोदति ॥ १६ ॥ तथा पापिनं लोकं नीयते तप्तवा
लुके ॥ पाशैर्विध्वा यमदूतैः शसनां च प्रकुर्वति ॥ १७ ॥ अरे पापित्वया पूर्वं पुलिनञ्च

॥ अ० ध० ॥

॥ ७४ ॥

पूणाशितम् ॥ द्रुत्युक्त्वायमदूर्तैर्हि प्रसुप्ते तप्तवालुके ॥ १८ ॥ तदापापिनो लोको
हातातेति पुरोदति ॥ मया पूर्वकृतं पापं फलं भुक्त्वेति रोदितम् ॥ १९ ॥ तथा च पापिनं लो
कं अग्निः कुण्डे प्रक्षिप्तितम् ॥ सर्वाङ्ग उच्यते दाहित्वा हामातेति पुरोदति ॥ २० ॥ अरे
पितृव्यापूवं वनदाहं प्रकुर्वितम् ॥ अनेन पापकर्मण अग्निना दाहितं किल ॥ २१
तथा कचिल्लोहमयं सुरिञ्चापि सुनिर्मितम् ॥ तत्सूर्यापापिनं लोकं समाश्रित्य दिवा
निशी ॥ २२ ॥ अरे पापित्वया पूर्ववालानां पाणघातितम् ॥ द्रुत्युक्त्वायमदूर्तैर्हि द
ण्डेन ताडितं भृशम् ॥ २३ ॥ तथा कचिल्लोहकुम्भे तैलं च पूरितं सदा ॥ तत्कुम्भे पापि
नं लोकं प्रक्षिप्तं कथितं सदा ॥ २४ ॥ तदा पापिनो लोको हो देवेति पुरोदितम् ॥ अरे
पापित्वया पूर्वसाधिकन्द्रव्यमूषितम् ॥ २५ ॥ एतत्कर्म विपाकेन तैलकुम्भे प्रकथितं

॥ गुरुः ॥

॥ ७४ ॥

म् ॥ इत्युक्त्वा यमदूतैर्हि प्रक्षिप्तं तैलकुम्भके ॥ २६ ॥ तथा च विष्णुमूत्रकुण्डे प्रक्षि
प्तं पापिनं क्वचित् ॥ तत्र स्थपापिनो लोको हामातेति प्ररोदितम् ॥ २७ ॥ तदा यमदू
तैर्हि प्रोवाच पापिन ततः ॥ अरे पापित्वया पूर्वं परद्रव्यं प्रहारितम् ॥ २८ ॥ एतत्क
र्म विपाकेन निमग्नं विष्णुमूत्रके ॥ तथा जलौककुण्डे प्रक्षिप्तं पापिनं सदा ॥ २९ ॥
तत्र स्थपापिनो लोको हार्दैवेति प्ररोदितम् ॥ तदा यमदूतैर्हि प्रोवाच पापिन ततः ॥
॥ ३० ॥ अरे पापित्वया पूर्वं परद्रव्यं प्रमुषितम् ॥ एतत्कर्म विपाकेन जलौकयापम
क्षितम् ॥ ३१ ॥ क्वचित् पापिनं लोकं सप्पकुण्डे प्रक्षिप्तितम् ॥ तत्र स्थपापिनो ला
को वक्तुन्नापि प्रशक्यते ॥ ३२ ॥ अरे पापित्वया पूर्वं परद्रव्यं प्रमुषितम् ॥ एतत्कर्म
विपाकेन सप्पनापि प्रदृष्टितम् ॥ ३३ ॥ एतत्सर्वमया लोक्य निवृत्तेऽहं सुहृज्जनाः ॥

॥ अ० ॥

॥ ७५ ॥

सुहृज्जनास्तदासर्वे कुलदीपं समव्रवीत् ॥ ३४ ॥ अन्येरपि कुलदीपं यमकथां वदपु
भो ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ ३५ ॥ सुहृज्जनायुयन्सर्वे शृणु
ध्वंच समाहितः ॥ कचिच्च पापिनं लोकं मांसं श्वानेन भक्षितम् ॥ ३६ ॥ कचिच्च पा
पिनं लोकं मांसं व्याघ्रेण भक्षितम् ॥ कचिच्च पापिनं लोकं मांसं कावेन भक्षितम् ॥ ३७
कचिच्च पापिनं लोकं मांसं गृध्रेण भक्षितम् ॥ कोटुना पापिनं लोकं मांसं कचिच्च भक्षित
म् ॥ ३८ ॥ कचिच्च पापिनं लोकं वाणशयने प्रसुप्तितम् ॥ कचिच्च पापिनं लोकं
वृश्चिकेन प्रदष्टितम् ॥ ३९ ॥ ततो नरकपालाश्चरात्रिं दिवभ्रमंति च ॥ केचित् व्याघ्र
मुखा दूताः केचित् सिंहमुखास्तथा ॥ ४० ॥ केचित् सर्पमुखा दूताः केचित् कोलमुखास्तथा
केचित् श्वानमुखा दूताः केचित् गृध्रमुखास्तथा ॥ ४१ ॥ केचित् कोटुमुखा दूताः केचि

॥ गुरुः ॥

॥ ७५ ॥

लकाकमुखास्तथा ॥ केचित्स्थूलनयनाः केचिदूर्ध्वशिरोरुजाः ॥ ४२ ॥ केचिदूर्ध्व
तास्थूलदंष्ट्राः केचिदूर्ध्वभदंकरा ॥ एतैर्दत्तैः शतसहस्रत्रैः भ्रमंति नारके खलु ॥ ४३ ॥
एतत्सर्वं मया लोक्य निवृत्तोहं सुहृज्जनाः ॥ कफपूयमांसरक्त अस्थिमज्जाप्राहिता
म् ॥ ४४ ॥ श्वानजम्बूकवलिभुक् गृध्रादिभिर्निवासिताम् ॥ वैतरणीमितिख्यातः न
दीमयावलोकितम् ॥ ४५ ॥ तन्नद्यायमदत्तैर्हे पापिनञ्चप्राहितम् ॥ एतत्सर्वं मया
लोक्य निवृत्तोहं सुहृज्जना ॥ ४६ ॥ इति प्रभाषितं श्रुत्वा विस्मिताः सुहृज्जनास्तदा ॥
पुनरपि कुलदीपः सुहृज्जनं समादिशत् ॥ ४७ ॥ ये चापि पापिनो लोकाः प्रमुष्यंति परध
नं ॥ ते गृहीत्वा यमदत्तैर्वागारं प्रवेशति ॥ ४८ ॥ हस्तपादौपरिगृह्य लोहरतंभे प्रबन्धय
ति ॥ ये चापि पापिनो लोकाः प्रमुष्यंति परान्नकम् ॥ ४९ ॥ ते च मखे अयं गुदां प्रक्षिप्तं

॥ अ० ५ ॥

॥ ७६ ॥

शासनांकिल ॥ येचापिपापिनोलोकाः गुरुनिदांकारोतिच ॥ ५० ॥ तेहृदयेयमदूतैः
कुठारेणपृह्यते ॥ येचापिपापिनोलोकाः परकथांशृणोतिहि ॥ ५१ ॥ तेचश्रोत्रेयम
दूतैर्लोहसंकंपविद्धते ॥ येचापिपापिनोलोकाः परहिंसांकरोतिच ॥ ५२ ॥ तेजीवं
हरतदूतैरग्निकुण्डेष्वक्षिप्तति ॥ येचापिपापिनोलोकाः शिशुघातंकरोतिहि ॥ ५३ ॥
जलौककुण्डेष्वक्षिप्तंशासनांचपकुर्वति ॥ येचापिपापिनोलोकाः पितृद्रव्यंप्रमूष्यति
॥ ३४ ॥ तेचमुखेयमदूतैः लोहकीलंप्रकीलति ॥ तथामातापिताभातृबंधुमित्रानूप
भिन्नति ॥ ३३ ॥ तेचपापिनोलोका नरककुण्डेष्वक्षिप्तति ॥ तेचअंगेकृमिकीटैः प्र
दष्टं सर्वदाकिलः ॥ ३६ ॥ तस्माद्यमनुष्यलोकाः पापंनैवप्रकारयेत् ॥ दूतिप्रभाषितं
श्रुत्वासुहृज्जनाः सुविस्मिताः ॥ ५७ ॥ पुनरपिकुलदीपः सुहृज्जनान्समादिशत् ॥ य

॥ गुरुः ॥

॥ ७६ ॥

न पृथ्वीयभगणैः परिदृन्ताः समाश्रिताः ॥ ५८ ॥ कपिलाक्षं रक्तरोमं रक्तवर्णं भयंकर
म् ॥ पापिलोकान् समागृह्य भक्षन्ति यक्षराक्षसैः ॥ ५९ ॥ ततो वहि अनन्तादि नाग
राजाः समाश्रिताः ॥ अनन्तवासुकितभपद्याश्चैव यथा क्रमात् ॥ ६० ॥ शीतनीलरक्त
हरितावर्णाश्च सुशोभिताः ॥ सर्वे ते नागराजानः सप्तफणाः कृताञ्जलि ॥ ६१ ॥ द्रुत्ये
ते नागराजानो यस्मिन् पृथ्वीमण्डले ॥ विद्योतयन्ति कालेहि कालेहि गर्जयन्ति च ॥ ६
२ ॥ निष्यादयन्ति शस्यानि कालेहि वर्षयन्ति च ॥ पापिनः प्राणिनो दृष्ट्वा क्रोधेन वेष्ट
यन्ति च ॥ ६३ ॥ धर्मिणः प्राणिनो दृष्ट्वा कुर्वन्ति सन्मानिकम् ॥ सर्वे ते नागराजानाम
ह्यं दृष्ट्वा समादिशत् ॥ ६४ ॥ किमायातोसि कुलदीप सज्जीवैव यमालये ॥ सदा ते
संगलभूयात् जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ ६५ ॥ द्रुत्या शिर्वचनं श्रुत्वा निवृत्ते हं सुहृज्जनाः

॥ अ० ॥

॥ ७७ ॥

तदासुहृज्जनाः सर्वे कुलदीपं समवृवीत् ॥ ६६ ॥ यमस्य दक्षिणद्वारस्य महात्म्यं ददस
न्तम ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपं समादिशत् ॥ ६७ ॥ सुहृज्जनायूयं सर्वे क
थयामि समासतः ॥ दक्षिणदिशि स्थिताराजा विरूढकाभिधोनृपः ॥ ६८ ॥ महर्द्धि
को महावीर सर्वशत्रून् निकृन्तन ॥ महाकूरो महारौद्रो महाभयभयंकरः ॥ ६९ ॥ रा
जा विरूढकेनापि मह्यं प्राहूय समवृवीत् ॥ पुण्यरासीव उत्तुल कलविंकरुतस्वरः ॥ ६९
मोरको किल निघोषमेघदुन्दुभिर्गर्जितः ॥ चतुःषष्ठीसहस्राणि कुभाण्डाः परिवारका
॥ ७० ॥ निश्रिता दक्षिणे भागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ कुभाण्डाग्रहगणाग्रहा दूर्ध्
शं रूपलक्षणम् ॥ ७१ ॥ बलवतितृषाभोन्ति विभ्रान्तश्चापि प्रेक्षते ॥ मुखं लोहित
माभाति भूमौ स्वपितिकुञ्चितः ॥ ७२ ॥ दुर्वर्गकृषगात्रश्च दीर्घकेशनखस्तथा ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ७७ ॥

दुर्गन्धानलिनश्चापि मृषासंभिन्नभाषते ॥ ३३ ॥ भवन्ति दृढशंखपल्लवक्षणाऽचमनुष्य
कान् ॥ तदा विरूढकेनापि मह्यदृष्ट्वासमादिशत् ॥ ३४ ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जी
वैश्यमालय ॥ द्रुत्यादिपुंश्च श्रुत्वा तदा विज्ञापितं मया ॥ ३५ ॥ विरूढकमहाराज
जीवरक्षां कुरु मम ॥ द्रुतिविज्ञापितं श्रुत्वा विरूढकः समादिशत् ॥ ३६ ॥ सदा ते मङ्ग
लभूयात् जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ द्रुत्या शिवं च न श्रुत्वा निवृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ ३७ ॥ त
दा सुहृज्जनाः सर्वे कुलदीपः समवर्षीत ॥ यमस्य दक्षिणद्वारे स्मिन् किं किं मस्ति वदस्व
भो ॥ ३८ ॥ द्रुतिविज्ञापितं श्रुत्वा सुहृज्जनान् समादिशत् ॥ सुहृज्जनाय ययं सर्वेशु
णध्वं कथयाम्यहं ॥ ३९ ॥ असिपत्रेति विख्यातो महारण्यास्मि दक्षिणे ॥ शाल्मल्या
दिपादपानिस्तन्ततः प्रच्छादितम् ॥ ४० ॥ अस्मिन् वक्षेवायसादि पक्षिभिः प्रतिकू

॥ अ० ध ॥

॥ ७८ ॥

जितम् ॥ जम्बुकादिचजन्तूनि कूजितं रोदितं सदा ॥ ८१ ॥ तस्मिन् स्थाने लोहमयं राजगृ
हं च निर्मितम् ॥ तत्रासीच्च यमराजो महर्द्धिको भयंकरः ॥ ८२ ॥ लोहिताक्षस्थूलतनूः
कृष्णवर्णो महाबलः ॥ यमदण्डं यमपाशं धारितं च भयानकम् ॥ ८३ ॥ तत्रैको रितम्
हापापि लुब्धकः पशुहन्त्यकः ॥ तदृष्ट्वा यमराजेन यमदूता समादिशत् ॥ ८४ ॥ समा
गृह्य लुब्धकाय अयो गृहे प्रवेश्यताम् ॥ द्वितीयमोदितं श्रुत्वा लुब्धकं तु प्रवेशितम् ॥
॥ ८५ ॥ तम् प्रवेशितमात्रेण काकपक्षि समागतः ॥ शिरसि च उचुनाद्रष्टा मज्जां नि
ष्कास्य भक्षितम् ॥ ८६ ॥ गृध्रैरपि समागत्य मज्जां निष्कास्य खादितम् ॥ श्वानैरपि
समागत्य नेत्रं निष्कास्य भक्षितम् ॥ ८७ ॥ व्याघ्रैरपि समागत्य मांसं रक्तं प्रभक्षित
म् ॥ अन्यैः अन्यैः पक्षिगणैः समागत्य तथैव च ॥ ८८ ॥ मांससोणितमज्जादि भक्षि

॥ गुरुः ॥

॥ ७८ ॥

तंसम्प्रतिष्ठितम् ॥ दूतैरपिसमागत्य लुब्धकन्तंसमवृवीत् ॥ ९८ ॥ अरेपापित्वया
पूर्वं बहुभिः पक्षिद्यातित ॥ अनेनयापकर्मण दूढशिक्षासनांभवेत् ॥ ९९ ॥ दूत्यु
त्त्वादूतगणैः सर्वैः पाशेनपुतिवध्यते ॥ लुब्धकन्तंसमागृह्य दण्डैरपिपुताडितम् ॥
॥ १०० ॥ तदासौलुब्धकपापि हादैवेतिपुरोदित ॥ तदाकाशादेवताभिः लुब्धकन्तंस
मादिशत् ॥ १ ॥ यथात्वयापक्षिद्यातं पक्षिभिर्द्यातितंतथा ॥ कदापिचपक्षिद्यातं क
र्मज्जैव नकारयेत् ॥ २ ॥ दूत्युदीरितंश्रुत्वा लुब्धकः पुनरोदितम् ॥ एतत्सर्वम
यालोक्य निवृत्तोहंसुहृज्जनाः ॥ ३ ॥ दूत्युदाहृतंश्रुत्वा सुहृज्जनाः सुविस्मिताः
॥ ॥ इतिश्रीविक्रमानन्दविरचितायांअद्भुतकुलदीपधर्मराज कथायां तंद्रा
यांकुलदीपयमस्य दक्षिणद्वारात्पूत्यागत पशंसाचतुदशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ पुनःप्राह

०५ ॥
॥ ७९ ॥

ज्ञानदन्तो ब्रह्मदन्तं स्वशिष्यकम् ॥ तन्द्रायां कुलदीपो सौ यमपुरात्सु निर्वृतेः ॥ १ ॥
तदा पुत्रपौत्रादिं समालोक्य प्रतिष्ठितः ॥ सहृज्जनान् समाकोष्य कुलदीपः समादिश
त् ॥ २ ॥ कृतांतस्य पुरोगत्वा निर्वृतीहं सहृज्जनाः ॥ इत्यादिष्टुं वचं श्रुत्वा विस्मितो
सहृज्जनास्तदा ॥ ३ ॥ तदा सहृज्जनाः सर्वे कुलदीपं पर्यपृच्छत् ॥ कुलदीपयमपुरस्य भा
षस्व महिमां खलु ॥ ४ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ तत्रादीप
श्च मेद्वारे पदवीताम्रमयि मभूत् ॥ ५ ॥ तस्मिन् मार्गे अप्सराभि बहूभिश्च समाश्रि
ताः ॥ काभिर्जलद्युतंगृह्य काभिश्च बालव्यंजनम् ॥ ६ ॥ काभिः पुष्पमालाभि गृही
त्वा च समाश्रिताः ॥ काभिधम्मध्वजं क्षत्रञ्चामलसंगुणंस्तथा ॥ ७ ॥ काभिः फलम
लादि गृहीत्वा च समाश्रिताः ॥ तथा किन्नरकन्याभिर्गायमानं सुगीतकम् ॥ ८ ॥ त

॥ गुरुः ॥
॥ ७९ ॥

थान्येगंधर्वकन्याभिः नानावाद्यपुष्पादिभिः ॥ तथा देवकन्याभिः नानास्तोत्रां क्रीडितम् ॥
॥ ९ ॥ तथा च पश्चिमे द्वारे धर्मशालां सुनिर्मितम् ॥ तथा बुद्धधर्मसंघं प्रति विंशं सुनि
र्मितम् ॥ १० ॥ अनेकदेवालयंश्चापि निर्मितं च समन्ततः ॥ तथा धर्मदानशालां नि
र्मिता च समन्ततः ॥ ११ ॥ बापीपनारीधाराभिः निर्मिता च समन्ततः ॥ तथा क्वचित्
सिंहध्वजं निर्मितं प्रति संस्थितम् ॥ १२ ॥ तथा क्वचित् मयूरध्वजं निर्मितं च समन्त
तः ॥ तस्मिन् द्वारे स्तूपं यं राजगृहं सुनिर्मितम् ॥ १३ ॥ राजगृहं कथं भूतं नानारत्नैः
पूरितम् ॥ स्वर्णरूपमयस्तभं सोपानं च तथैव च ॥ १४ ॥ वातायनं तोरणं च स्वर्ण
मयं सुनिर्मितम् ॥ पटलानि च स्वर्णानि शोभितानि समन्ततः ॥ १५ ॥ सुवर्णरत्नध्वजा
दि पटाकं च पुलम्बितम् ॥ सुवर्णरूपसूत्राणि वेष्टितानि वहितथा ॥ १६ ॥ ब्रह्मशेख

॥ अ० ध ॥

॥ ८० ॥

राजगृहे तीर्थिका ऋषयस्थिताः ॥ कण्ठकापाश्रयान् केचित् केचित् भस्माश्रयान् ऋषि
नः ॥ १७ ॥ उर्ध्वपादां त्रधोहस्तां पञ्चाग्नितापितान् क्वचित् ॥ केचिन्नगान् वि
रुक्षागान् जटिलान् क्षीणकार्यिकान् ॥ १८ ॥ एवं कष्टतपस्तप्तान् सर्वास्तान् ऋ
षिबुद्धवान् ॥ तान् दृष्ट्वा तत्र गत्वा मया संप्रार्थितं ऋषीन् ॥ १९ ॥ ऋषिजनायुयः स
र्वे किमर्थं कष्टमाश्रितम् ॥ इति मयोदितं श्रुत्वा ऋषिजनैः समादिशन् ॥ २० ॥ सा
धो यदत्र संसारे भवसि दीपसन्निभः ॥ यशोवलक्षणारोग्य गुणसम्पत् समृद्धिमान् ॥
२१ ॥ एतत्सर्वं भिजानीहि यन्त्वया श्रद्धया पुरा ॥ सुक्षेत्रेषु सुपात्रेषु पुद्गलं तत्फलं त्वि
दं ॥ २२ ॥ सुक्षेत्रं सौगतक्षेत्रं सुपात्रं बौद्धसाधिकम् ॥ इति सर्वं मुनीन्द्रो हि सर्वज्ञैः
संप्रवक्षते २३ ॥ तत्र यत्पूतं पुण्यं न क्षीणोति कदाचन ॥ कृमाद्बृद्धिं समाप्नोति तदफ

॥ गुरुः ॥

॥ ८१ ॥

लंबहुसम्पदम् ॥ २४ ॥ इतिमत्वाकुलदीप त्वंत्रिरत्नं सरणंगतः ॥ सुपात्रे सौगते धे
त्रे सम्पदातुं समर्हसि ॥ २५ ॥ यः श्रद्धया त्रिरत्नानि भजति सरणंगतः ॥ सर्वपापवि
निर्मुक्तः स याति सद्गतिं सदा ॥ २६ ॥ क्रमाद्वेधाधिचरिम्प्राप्य परिशुद्धत्रिमण्डलः ॥
शिवां बोधिञ्च सम्प्राप्य निवृत्तिं वासमाप्नुयात् ॥ २७ ॥ इतिमत्वाकुलदीपयदीष्ठ
सि सदा सुखं ॥ त्रिरत्नं श्रद्धयाभ्यर्च्य भजनित्यं समाहितः ॥ २८ ॥ अनित्यं खलु सं
सारं श्रीसम्पदं च चञ्चला ॥ २९ ॥ क्षणध्वंसि शरीरञ्च जीवितं ह्यनवस्थितं ॥ मानु
ष्यदुर्लभं जन्म क्षणसम्यच्च दुर्लभं ॥ ३० ॥ इतिमत्वा त्रिसंसारे दानं कर्तव्यमादरात्
॥ दानेन दुर्गतिं हित्वा सद्गतिं सर्वदा व्रजेत् ॥ ३१ ॥ दानेन वर्द्धते लक्ष्मीः सं बोधिवास
माप्नुयात् ॥ दानेन शुध्यते चित्तं शुद्धचित्तो भवेत्सुधीः ॥ ३२ ॥ सुबुद्धिर्क्षमया युक्तः

॥ ८१ ॥

॥ तिमान्वीर्यवान्कृति ॥ ३३ ॥ दक्षक्लेशारिसंघाश्च निर्जित्यमारजिद्वेत् ॥ नि
क्लेशासुविशुद्धात्मा योगीध्यानासुसंयमी ॥ ३४ ॥ यतिः पञ्चापरितात्मा पञ्चाउ
पायविद्वरः ॥ यत्नञ्चोमतिमान्वोधि पुणिधानं समाप्नुयात् ॥ ३५ ॥ वोधिपुणिधि
चित्तश्च मारजिष्णुर्वलीभवेत् ॥ त्रैलोक्यविजयीवीरी वोधिसत्त्वोगुणाम्बुधीः ॥ ३६
सर्वज्ञज्ञानवान्प्राज्ञो दशभूमौश्वरोभवेत् ॥ ततः संवोधिमासाद्य सम्बुद्धपद्ममाप्नु
यात् ॥ ३७ ॥ इति मत्वाकुलदीपं यदि वोधिन्समीक्षसि । त्रिरत्नभजनं कृत्वा सदा
र्थिनपुत्रपर्ययः ॥ ३८ ॥ स्वार्थशीलवृत्तं धृत्वा सत्त्वान्धमे निवेशयेत् ॥ अमं धृत्वा सु
भेकार्ये प्रीत्यमस्वसमाहितः ॥ ३९ ॥ स्वेष्टदेवान्समभ्यर्च्य पञ्चारत्नमुपार्जयः ॥ प्रय
त्नेनापि संवोधि पुणिधिसागरं तरः ॥ ४० ॥ वलेन दुर्जनाज्जित्वा ज्ञानद्रव्यं चिनुध्रुवं

॥ गुरुः
॥ ८३ ॥

ते नापि सर्वसत्त्वास्त्वं परितोष्य पूर्वो धनम् ॥ ४१ ॥ बोधि मार्गे प्रतिस्थाप्य पालयस्व
सदा दरात् ॥ स्वयञ्च संवरं धृत्वा चरन् नित्यं समाहितः ॥ ४२ ॥ तदा ते मङ्गलं नित्यं स
र्वत्रापि भवेद्भुवम् ॥ कृमाद्वोधिन्समासाद्य बोधिसत्त्वो भविष्यति ॥ ४३ ॥ ततो लोक
हितं कृत्वा स्वयं भुक्त्वा सुखं सदा ॥ मारपाशा विनिर्मुक्तं प्रान्ते यायाः सुखावतीम् ॥ ४४
द्वुत्पस्मत्त्वचनं श्रुत्वा कृत्वानुमोदनां सदा ॥ त्रिरत्नसंस्मरं नित्यं सर्वलोकहितं चरः ॥
४५ ॥ दूतितैर्गदितं श्रुत्वा निर्वृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ तदा सुहृज्जनाः सर्वे कुलदीपं समव
बीत् ॥ ४६ ॥ यमस्य पश्चिमद्वारस्य माहात्म्यं वद सन्तमः ॥ दूतिविज्ञापितं श्रुत्वा
कुलदीपसमादिशत् ॥ ४७ ॥ सुहृज्जनाय यं सर्वं कथयामि समासतः ॥ पश्चिमदि
शि स्थितो राजा विरुपाक्षाभिधीनृपः ॥ ४८ ॥ महर्द्धिः को महावीर सर्वशत्रून् निवृत्तनः

॥ अ० ध ॥

॥ ८२ ॥

दे

महाकुरोमहाद्रु महाभयभयंकरः ॥ ४९ ॥ राजाविरुपाक्षेण मह्यं ग्राह्यमववित्
पुष्पराशीव उत्फुल्ल कलविंरुतस्वरः ॥ ५० ॥ मोरकोकिलनिघोष मेघदुन्दुभिग
जितः ॥ चतुःषष्ठीसहस्राणी सुपर्णाः परिवारकाः ॥ ५१ ॥ निश्रिताः पश्चिमेभागे पी
डयन्ति मनुष्यकान् ॥ सुपर्णा गृहगणा गृष्टा दृष्टं रूपलक्षणम् ॥ ५२ ॥ हिकितेश्वासते
चापि शीतलंगात्रमेव च ॥ स्विद्यते फेनलालाश्च श्वपते न पुनः पुनः ५३ ॥ वर्णवान् भ
वति सरो वेपते धावते तथा ॥ पुनर्न स्वाधिदर्शयति महिं विंशतिरोदिति ॥ ३४ ॥ भवं
ति दृष्टं रूपं लक्षणं च मनुष्यकान् ॥ तदा विरुपाक्षेण मह्यदृष्ट्वा समादिशत् ॥ ३५ ॥
कुलदीपकिमायात सञ्जीवैव यमालये ॥ इत्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा तदा विज्ञापितं मया
॥ ३६ ॥ तन्द्रायां यमदूताभ्यां नीयते मेयमालये ॥ विरुपाक्षमहाराज जीवरक्षांकुरु

॥ गुरुः ॥

॥ ८२ ॥

के

मम ॥ ३७ ॥ इतिविज्ञापितंश्रुत्वा विरुधाऽसमादिशत् ॥ सदातेमंगलंभूयात् जी
वरक्षांसदाभवेत् ॥ ३८ ॥ इत्याशिर्वचनंश्रुत्वा निर्वृतीहंसुहृज्जनाः ॥ तदासुहृज्ज
नाःसर्वेकुलदीपंपर्यपृच्छत् ॥ ५९ ॥ यमस्यपरिचमेद्वारे किंकिमस्तिवदस्वभो ॥ इ
तिविज्ञापितंश्रुत्वा कुलदीपःसमादिशत् ॥ ६० ॥ ज्ञानकेतुःसमाख्यातो भिक्षुरेकःस
माश्रितः ॥ भिक्षुणामेसमालोक्य दिदेशधम्ममुत्तमम् ॥ ६१ ॥ देवावादेवालयंवाजीणो
द्धारंकृतंमहत ॥ ६२ ॥ जीणोद्धारस्यपुण्येन हरतियमशासनम् ॥ ऋद्विवलसमा
युक्तश्चकवन्तिसमीभवेत् ॥ ६३ ॥ पुण्यवान्बलवान् भूत्वानतस्यविकलेन्द्रियः ॥
ततःश्चातेसुखंभुक्त्वा सम्बुद्धत्वंपुजायते ॥ ६४ ॥ इत्यादिष्टंश्चश्रुत्वा निर्वृतीहंसुहृज
नाः ॥ देवालयंस्वगृहेस्थं जीणोद्धारंमयाकृतम् ॥ ६५ ॥ देवालयंकथंभूतं चेत्याका

॥ अ० ध ॥

॥ ८२ ॥

दे

सुउभयम् ॥ मध्येत्रैरोचनं शून्यं पूर्वे अक्षीभ्यसौ गतम् ॥ ६६ ॥ दक्षिणे रत्नसंभवं
अमिताभञ्जपश्चिमे ॥ उत्तरे मां वसिद्धिश्च वज्रसत्त्वं वसुन्धराम् ॥ ६७ ॥ आ
र्यतारालोकनाथं मञ्जुश्रियं सरस्वतीम् ॥ पञ्चापारमिताजननीं पृष्ठापितां मया खलु
॥ ६८ ॥ द्रुपदाहृतं श्रुत्वा सुहृज्जनाः प्रबोधिताः ॥ अहो धर्मं अहो पुण्यं अहो धर्मं
स्य भावतः ॥ ६९ ॥ सञ्जीवैव यमद्वारात् प्रत्यागतो महर्द्धिकः ॥ द्रुपदाहृतं कृत्वा सु
हृज्जनाः सुविस्मिताः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपध
र्मराजकथायां तन्द्रायां कुलदीपयमस्य पश्चिमद्वारात् प्रत्यागतपुंशं सा पञ्चदशोऽध्या
यः ॥ १५ ॥ अथावृत्तिज्ञानदत्तो ब्रह्मदन्तं स्वशिष्यकम् ॥ तन्द्रायां कुलदीपो सौ यम
पुरात्सुनिवृत्तः ॥ १ ॥ तदा पुत्रपौत्रादिन् समालोक्य प्रतिष्ठितः ॥ सुहृज्जनान्समा

॥ गुरुः ॥

॥ ८२ ॥

लोक्य कुलदीपः समादिशत् ॥ २ ॥ कृतांतरयपुरे गत्वा निवृत्तो हंसुहृज्जनाः ॥ इ
त्यादिष्टु च श्रुत्वा विस्मिताः सुहृज्जनास्तदा ॥ ३ ॥ तदा सुहृज्जनाः सर्वे कुलदीपं पर्य
पृच्छत् ॥ कुलदीपयमपुरस्य वदस्व महिमां खलु ॥ ४ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदी
पः समादिशत् ॥ प्रादोचोन्तरद्वारस्य पृशंसा कथयाम्यहं ॥ ५ ॥ श्रुयतां सुहृज्जना
स्तसर्वे चोत्तरे गमनं कथाम् ॥ आदोचोन्तरे द्वारे पदवीस्वर्णमयी मभूत् ॥ ६ ॥ तत्रासी
त्यारिजातादिमालती पुष्पपुष्पितम् ॥ ७ ॥ तथान्ये पद्मोत्पलं दुष्पं पुष्पितं च स
रोवरम् ॥ तत्र निवासिनः पक्षि राजहंसादिकृजितम् ॥ ८ ॥ कोकिलादिमयूरैश्च कृ
जितं सततं स्तथा ॥ श्रीखण्डादिकपूरं च सिञ्चितं मार्गमेव च ॥ ९ ॥ तत्र मार्गं सु
गन्धादिवायुना परिवाहिता ॥ अनेगसुगन्धधूपं धूपितं च सप्तततः ॥ १० ॥ षोडशैर्वर्ष

॥ अ० ५ ॥

॥ ८३ ॥

संपुक्तेरप्सराभिर्निवासिताः ॥ कीदृशारप्सराभिः रम्यमानातिसुंदराः ॥ ११ ॥ नवयौ
वनसम्पन्ना कामरसैः समन्विताः ॥ गृहीताचामरैः काभिर्गृहीतावालव्यंजनैः ॥ १२ ॥
गृहीताकुलशैः काभिर्गृहीतासगुणैस्तथा ॥ गृहीतापुष्पमालाभिर्गृहीतापुंगतांदलैः ॥
१३ ॥ गृहीताध्वजपटाभिर्गृहीतासर्वमङ्गलैः ॥ दृष्ट्वा अप्सरासर्वा मार्गमार्गसमा
श्रिता ॥ १४ ॥ तथान्येदेवकन्याभिर्नागकन्याभिः संस्थिताः ॥ तथागन्धर्वकन्याभि
र्गीयमानाप्रतिस्थिताः ॥ १५ ॥ तथाकिन्नरकन्याभिर्नृत्येतापरिसंस्थिताः ॥ अनेन
चसुमार्गेणगंतव्यंराजमंदिरम् ॥ १६ ॥ राजगृहंकथंभूतंस्वर्णरूप्यंचनिर्मितम् ॥ न
वरत्नादिखचितंवातायनंचशोभितम् ॥ १७ ॥ स्वर्णरूप्यमयंस्तंभं सोपानञ्चसुशो
भितम् ॥ सुवर्णरत्नमयञ्च सिंहासनंचस्थापितम् ॥ १८ ॥ अस्मिन्नेवराजगृहेधा

॥ गुरुः ॥

॥ ८३ ॥

मिकं नीयते जनम् ॥ सत्रं त्रिधम्मराजोपि चागत्य सहस्रा तथा ॥ १९ ॥ धार्मिकं धर्म
राजेन सांजलिनानि वेदितम् ॥ भवन्तश्चागता दृष्टुं आगतोस्मि ह्यहं किल ॥ २० ॥ दू
त्यादिष्ठं कृतांतेन नीयते धार्मिकं जनम् ॥ तदा मार्गे समासीना अप्सराभिश्च पजिताः
॥ २१ ॥ अनेकफलपुष्पादि समर्पितंस्तथा खलु ॥ अमृतादिजलैः पानै रर्पितं धार्मि
कं जनम् ॥ २२ ॥ स्वाज्यभोज्यादिपानादि समर्पितंस्तथा खलु ॥ धार्मिकं धम्मराजेन
राजगृहे पूर्वोक्तम् ॥ २३ ॥ मणिमुक्तादिखचितं सिंहासने प्रतिष्ठितम् ॥ तदा यम
राजो सो धार्मिकं तन्समववित् ॥ २४ ॥ षट्गत्यां जायते जंतो धर्ममेव पशस्यते ॥ ध
र्मही उचपापिनं च नारके नीयते खलु ॥ २५ ॥ धर्मे ण वद्वते ज्ञानं धर्मे ण आयु वद्वते
धर्मे ण पाप्मते मोक्षं धर्मे ण धनवान् भवेत् ॥ २६ ॥ धर्मे ण नीयते स्वर्गं पापेन नरकं

॥ अ० ध ॥

॥ ८६ ॥

व्रजेत् ॥ इत्यादिष्ठं कृतांतेन श्रुत्वातेधामि कोजनाः ॥ २७ ॥ धम्मराजस्यपादाब्जे
पूणत्वासरणेगताः ॥ एतत्सर्वमयालोक्य निर्वृत्तोहं सुहृज्जनाः ॥ २८ ॥ तदासुहृज्ज
नाः सर्वे कुलदीपं समव्रवीत् ॥ यमस्योत्तरद्वारस्य महात्म्यं वदसन्तम ॥ २९ ॥ इति
विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ सुहृज्जनाः यूयं सर्वे कथयामिशृणुष्वच ॥ ३०
॥ उत्तरदिशि स्थिताराजा वैश्रवणाभिधोनृपः ॥ महर्द्धिको महावीरः सर्वशत्रूनि कृ
न्तनः ३१ ॥ महाक्रोमहारौद्रो महाभयभयंकरः ॥ राजा वैश्रवणेन मह्यं दृष्ट्वा समव्रवी
त् ॥ ३२ ॥ पुष्पराशीव सुफुल्लकलविंकरुतस्वरः ॥ मोरकी किल निधो षोमे घटु
न्दुभिर्गर्जितः ॥ ३३ ॥ सुमेरुं कंपयित्वा तु धरणीं परिवर्तितं च ॥ बन्धयिष्यामः पाशेन
चन्द्रसूर्यौ तथानिलं ॥ ३४ ॥ चतुषष्टीसहस्राणि यक्षगृहाः परिवारकाः ॥ निश्चिता

॥ गुरुः ॥

॥ ८६ ॥

उन्तरेभागे पीडयति मनुष्यकान् ॥ ३५ ॥ यक्षगृहगणागृष्टा दृष्टारूपलक्षणम् ॥
हसति त्रसते भक्षं प्लुपश्च विकुप्पति ॥ ३६ ॥ निद्राश्चापि सते तस्य सरोवाव्युपजा
यते ॥ उद्धसंप्रेक्षते नित्यं नक्षत्राण्यनुधावति ॥ ३७ ॥ रात्रौ प्रहर्षमायाति बेपते स्त
भते सदा ॥ तदा हि वैश्रवणेन मह्यदृष्ट्वा समादिशत् ॥ ३८ ॥ कुलदीपकिमायात स
ज्जीवैव यमालये ॥ इत्यादिष्टुं वचं श्रुत्वा तदा विज्ञापितं मया ॥ ३९ ॥ तं द्रायां यमद
ताभ्यां नीयते मे यमालये ॥ वैश्रवणमहाराज जीवरक्षां कुरु मम ॥ ४० ॥ इति निवेदि
तं श्रुत्वा निवृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ तदा सुहृज्जनास्सर्वे कुलदीपं पर्यपृच्छत् ॥ ४१ ॥ यम
स्योन्तरद्वारे किं किमस्ति वदस्व भो ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥
॥ ४२ ॥ कृतांतस्योन्तरद्वारे अस्ति हिमालयोनः ॥ तत्रासीषुर्महाप्राज्ञो मुनिजनाः

॥ अथ ॥

॥ ८५ ॥

महर्षिः ॥ ४३ ॥ तत्र गत्वा मुनिजनान्मया संप्रार्थितस्तदा ॥ मुनिजनाः यूयं सर्वे कि
मर्थं कष्टमाश्रितम् ॥ ४४ ॥ क्वति विज्ञापितं श्रुत्वा मुनिजनाः समादिशत् ॥ साधु
शुगुलदीप भिक्षूणां ब्रह्मचारिणाम् ॥ ४५ ॥ शिक्षासम्बरसांवृन्तं प्रवक्ष्यामि समास
तः ॥ ये च शुद्धाशयाः सत्त्वा प्रवृजित्वा जिनाश्रमे ॥ ४६ ॥ शिक्षासम्बरमिच्छन्ति धर्तु
निवृत्तिसाधनम् ॥ प्रथमं ते समा लोके यः शुद्धक्षेत्रे मनोरमे ॥ ४७ ॥ निषद्य स्वासने
ध्वात्वा संतिष्ठेत् समाहिताः ॥ भस्मास्थि केशजंवाला वल्कलामेध्यसंकुले ॥ ४८ ॥
क्षेत्रे नैव निवास्तव्यं कदापि ब्रह्मचारिभिः ॥ दुशीलैर्भिक्षुभिः सार्द्धं कर्तव्यं नैव संगति
॥ ४९ ॥ आलोकोपि निवासोऽपि कर्तव्यो न कदाचनः ॥ दुशीलैर्भिक्षुभिः सार्द्धं भोक्त
व्यं नापि किंचन ॥ ५० ॥ न स्थातव्यं न गंतव्यं क्रीडितव्यं न च क्वचित् ॥ उपसंपन्ने दा

॥ गुरुः ॥

॥ ८५ ॥

तव्यानचक्षुप्तिचतुर्थकम् ॥ ५१ ॥ सहस्रसाधनोपायनापिदेयंदुरात्मनां ॥ दुःशी
लाहिदुरात्मानो बौद्धशासनदूषकाः ॥ ५२ ॥ मारचर्यानुसरक्ताः बलेशब्दाकुलित
न्द्रियाः ॥ तेषां नैवाभिदातव्य आवासे सौगताश्रमे ॥ ३३ ॥ दातव्योदुरतस्तेषां मा
वास आश्रमादहिः ॥ संघालपोनदातव्योदुःशीलानां कदाचन ॥ ५४ ॥ न तेषां सांघि
की भूमी नैवाहंति कुहापिहि ॥ न तेषां विद्यते किंचिदहंस्वन्ति चारणम् ॥ ३६ ॥
सर्वसत्त्वोहिताधानं कुतः संबोधिसाधनम् ॥ दुःशीला भिक्षवां दक्षा भवेयुः सौगताश्रमे
॥ ३७ ॥ तत्र ते भिक्षवस्सर्वे भृष्टाचारादुराशयाः ॥ विहारे समुपासीनां चरेयुर्मृही
चारकाः ॥ ३८ ॥ भार्यापुत्रसताभातृ ज्ञातिवंधुनू समन्विताः यथाकामं सुखं भुक्त्वा
संचरेरन्पू मोदिताः ॥ ३९ ॥ ते ऽनीत्याहुत्यसंघानां सर्वे पकरणान्यपि ॥ सर्वाणि

॥ अ० ध ॥

॥ ८६ ॥

स्वात्मसात्कृत्वा भविष्यं तिजिनालयं ॥ ६० ॥ यथेच्छया समादाय भुक्त्वा भोग्यं यथेऽसि
तं ॥ कुटुंबसाधनोपाये संचरेरन्पुगलिभकाः ॥ ६१ ॥ ते सांघिकोपचारेषु कुर्यान्विष्णुमूत्र
साधनम् ॥ क्लेष्मलालोवमोच्छिष्टं विसृजेयुश्च सर्वतः ॥ ६२ ॥ एतत्कर्मविपाकानि न ते
संस्थितिदुर्विधेयः ॥ उन्मताद्बुद्धदुर्दान्ताचरे युद्धं रितारताः ॥ यथेसांघिकोपचारेषु कुर्यान्
क्लेष्मादिसर्जनम् ॥ ६३ ॥ शालाढन्यं भवेयुस्तेप्रेताः शुची मुखः किल ॥ विष्णुमूत्रादिप
रित्यागं कुर्यात्सांघिकाश्रमे ॥ ६४ ॥ वाराणस्या भवेयस्ते कुमयोगूथमूत्रजाः ॥ दं
तकाष्ठादिकं हृत्वा पुभुन्क्षुयन् च सांघिकम् ॥ ६५ ॥ तेस्य रक्तपसंवृक्तं मत्स्यादिजलजंत
वः ॥ व्रीहिद्रव्याणि च हृत्वा भुक्षुये सांघिकानि च ॥ ६६ ॥ ते भवेयमहाप्रेताः शुचिमु
खानगदराः ॥ येन पानादिकं हृत्वा भुक्षुये चापि सांघिकम् ॥ ६७ ॥ ते स्युहीनकुले

॥ गुरुः ॥

॥ ८६ ॥

जाता हीनेन्द्रियश्चयाचकाः ॥ ततश्च्युताश्च ते जाता लंगितकुब्जदुर्मुखाः ॥ ३८ ॥
कुष्ठव्याधिपनोतांगा भवेयःपूतिवाहिकाः ॥ यदाते उत्थितायाययं विधृत्वाशनैर्भुवि
॥ ३९ ॥ निपते यस्तदास्तेषां सर्वं निपिशितान्यपि ॥ एवमेव बहुवर्षाणि दुःखानि वि
विधानि च ॥ ४० ॥ भुक्त्वा ह्यापायिकं कर्म कृत्वा यायश्च नारकान् ॥ ये चापि सांघिकां
भूमिं परिभोजयन्ति लाभिनाः ॥ ४१ ॥ तदुष्णबलेशितात्मानो यायरो रव नारके ॥ तत्र
तेषां मुखे तप्त लोहगुडान्निवेशयेत् ॥ ४२ ॥ तैस्तेषां मभिधक्ष्यन्ते तालोष्ठद्वरान्यपि
कण्ठद्वद्वरां त्रादीन्धक्ष्यन्ते सर्वविगृहान् ॥ ४३ ॥ तथामृतापुनस्तेऽपि जीवेयः कर्मभो
गिभः ॥ यमगालैर्गृहीत्वा च क्षेप्यन्ते घोरनारके ॥ ४४ ॥ तेषां कर्मवशाज्जिह्वा भवे
ज्वमहन्तरी ॥ कृष्यन्ते हलशतैस्तत्र जिह्वाया यमकिंकरैः ॥ ४५ ॥ एवं बहुनिवर्षा

॥ अ० ध ॥

॥ ८७ ॥

णि दुःखानि विविधानि ते ॥ भुक्त्वा मृताः पुनर्यायुर्नारके गिनघटे खल ॥ ७६ ॥ तत्र ते
षां कर्मवशाज्जिह्वा प्रभवे दपितत्र च ॥ शूचीशतसहस्राणि विधेयुर्मर्किकरः ॥ ७७
तथापिते मृतानैव स्थास्यंति दुःखिताश्चिरम् ॥ ततस्तानग्निखदायाञ्च क्षेप्स्यंति य
मकिंकराः ॥ ७८ ॥ तत्रापिते मृतानैव स्थास्यंतिकर्मभोगिनः ॥ ततश्चीत्क्षिप्पतां
प्रेतनद्याक्षेप्स्यंति यमकिंकरैः ॥ ७९ ॥ तत्रापि बहुवर्षाणि दुःखानि विविधानि ते ॥
भुक्त्वा स्थास्यंति दुःखार्ता सुचिरं कर्मभोगिनः ॥ ८० ॥ एवं त्रिकल्पवर्षाणि भूमतां नर
के सदा ॥ ततस्तत्कर्मवैपाकक्षीणं तेषां भवेच्चिरात् ॥ ८१ ॥ ततश्च्युत्वा च ते जं व
द्वीपे जाता सुदुःखिनः ॥ दरिद्रिताश्च जात्यंघा भवेयुर्दुरिताशयाः ॥ ८२ ॥ एवं च बहु
दुःखानि प्रभुक्त्वा बहुजन्मसु ॥ सदा कलेशाग्नि संतप्ता भूमेयुर्भवंसागरे ॥ ८३ ॥ त

॥ गुरुः ॥

॥ ८३ ॥

स्मात्कुलदोषसंधानांसर्वोपकरणान्यपि ॥ द्रव्यान्यपि च सर्वाणि रक्षितव्या नियततः
॥ ८४ ॥ अनित्यान्नेव भोक्तव्यं सांघिकं वस्तु किञ्चन ॥ केनापि सांघिकं वस्तु जीर्णी
कर्तुन्न शक्यते ॥ ८५ ॥ तदभोग्यमनीत्याहि सांघिकं वस्तु किञ्चनः ॥ अस्पृश्यं वह्नि
वन्तप्तं दहनं वस्तु सांघिकम् ॥ ८६ ॥ भारोपमं सदाक्रांतं मभेद्यं वज्रसन्निभम् ॥ अ
पथ्यं विषवदुष्टं तीक्ष्णं सिधारसन्निभम् ॥ ८७ ॥ वैषंते जः शमीकर्तुं मन्त्रौषधैर्हि श
क्यते ॥ सांघिकं वस्तु हर्तुं न पापं केनापि शाम्यते ॥ ८८ ॥ दूतिमत्वात्त्रसंसारस
वोधिश्चोसखेप्सभिः सांघिकं वस्तु यत्नेन रक्षितव्यं सदादरात् ॥ ८९ ॥ एवं विज्ञा
यसवोधिं चिन्तयन् वासमाहितः ॥ त्रिविधां वोधिमासाद्य सम्बुद्धपदमाप्नुयात् ॥ ९० ॥
दूतिमुनिजनादिष्टं श्रुत्वा हंप्रवसानि च ॥ तथा च मुनिजनास्सर्वे कथ्यंते धर्मदानकम्

॥ अ० ध ॥

॥ ८८ ॥

॥ ९१ ॥ धात्रीहरितकीरं भा चतुर्चक्रसादिकम् ॥ स्कंधमूलादिकंदानं यथेप्सितं
फलं लभेत् ॥ ९२ ॥ एतदानादिभावेन दूप्सितं फलमाप्नुयात् ॥ पुत्रार्थिलभते पु
त्रंधनार्थिलभते धनम् ॥ ९३ ॥ क्षेत्रार्थिलभत क्षेत्रं गृहार्थिलभते गृहम् ॥ इति म
त्वाकुलदोषत्वं दानधर्मसदाकुरु ॥ ९४ ॥ इत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा निर्वृत्तो हं सुहृज्जनाः
सुहृज्जनाय यं सर्वं प्रत्यागतः कथां शृणुः ॥ ९५ ॥ यमस्य दर्शनं कृत्वा निर्वृत्तो हं सुवि
स्तरां ॥ प्रथमं वैकृतांतस्य स्थानात् वहिसमागतः ॥ ९६ ॥ ततो वहिषट्कोणं मष्टकी
णंतयेव च ॥ प्रथमद्वारे समासिना दिग्गालाचातिभीषणाः ॥ ९७ ॥ द्वितीयद्वारे नाग
गणाः समाश्रिता भयंकराः ॥ तृतीयद्वारे चतुर्महाराजास्थिता महर्द्धिकाः ॥ ९८ ॥ चतु
र्थो गिनी चतुर्थे द्वारे स्थिता प्रमोहिताः ॥ पञ्चमद्वारे अष्टलोकपाला समाश्रिताः ॥ ९

॥ गुरुः ॥

॥ ८८ ॥

९ ॥ ततोवहिवैतरणी नदीवहति सर्वदा ॥ षष्ठद्वारे खड्गपाणि समाश्रितामहर्द्विकाः
॥ १०० ॥ सप्तमद्वारे हस्तिगणाः परिवृता समाश्रिताः ॥ अष्टमद्वारे सिंहगणाः समा
श्रिताभयंकराः ॥ १ ॥ नवमद्वारे क्रोष्टुगणाः समाश्रिताः पुरोदिताः ॥ दशमद्वारे राक्षा
साः समाश्रिताभयंकराः ॥ २ ॥ एकादशद्वारे व्याघ्रगणाः गर्जिता च समाश्रिताः ॥ द्वा
दशेकाकगणाः कूजिता च समाश्रिताः ॥ ३ ॥ ततोवहिनिकेतेन परिवृतातिशोभिताः
तत्रैवमनुष्यलोकाः समाश्रितातिशोभिताः ॥ ४ ॥ ततोवहिपरिवृता वातिकापरिशो
भिताः ॥ ततोवहिअसिनाचपरिवृता समाश्रिताः ॥ ५ ॥ ततोवहिकुलिशेन परिवृ
ताभयंकरा ॥ ततोवहिचैत्यविंवा परिवृतातिशोभिताः ॥ ६ ॥ ततोवहिशिवलिङ्गा प
रिवृतातिशोभिताः ॥ ततोवहिअग्निज्वाला परिवृतामहोज्ज्वला ॥ ७ ॥ ततोवहिमहा

॥ अ० ध ॥

॥ ८९ ॥

गन्दी प्रवाहिताभयंकराः ॥ ततो वहि असिपत्र बनेन परिवर्तिताः ॥ ८ ॥ एतत्सर्वलं
घायित्वा निर्वृते हं सुहृज्जनाः ॥ मातुर्गर्भात् यथा कष्टं भवति निर्गतं स्तथा ॥ ९ ॥ यमपुरा
द्वहिरागंतु कष्टं भवति सर्वथा ॥ कृतांतस्य कथां श्रुत्वा सुहृज्जनाः सुविस्मिताः ॥ १० ॥
तदा सुहृज्जना सर्वे प्राभ्यनन्दनपूर्वाधिताः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचि
तायां अद्भुतकुलदीपधम्मराजकथायां तन्द्रायां कुलदीप यमस्यान्तरद्वारात्पृथ्वागतपुंशं
सा षष्ठदशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ अथाविवीत वृक्षदन्तं ज्ञानदन्तो महाविभुः ॥ एकदा
कुलदीपाय गृष्टं विसूचिकांगदाम् ॥ १ ॥ अधो वायुमूर्धगतं उर्ध्ववायुनिरोधितम् ॥
शीतलं हस्तपादौ च सर्वांगं शीतलं स्तथा ॥ २ ॥ दृष्टिहीनं स्वरहीनं सर्वाङ्गं गूढं स्तथा
तद्गमो हृत्पलापेन पीडितं कुलदीपकम् ॥ ३ ॥ तदा सुहृज्जनाः सर्वे विस्मिता समुपाश्रि

॥ मुरुः ॥

॥ ८९ ॥

ताः ॥ अहोहीमहामायुरी रोगंभूतसमब्रुवन् ॥ ४ ॥ तस्मिन्कालेयमद्वारा यमदूताः
समागता ॥ आगत्यसूत्रपाशेन पादांगुष्ठेपुवंधितम् ॥ ५ ॥ कटिकण्ठेपुवंधित्वातरया
ग्रे संप्रतिष्ठिताः ॥ तस्मिन्कालेहितज्ज्या मंगुष्ठात् वन्निर्गन्तम् ॥ ६ ॥ तथामध्यमांगु
ष्ठात् धूम्रचापिविनिर्गन्तम् ॥ तथैवचतुरंगुष्ठाद्वायुचापिविनिर्गन्तम् ॥ ७ ॥ पञ्चांगु
ष्ठात् हिमवत् नोरचापिविनिर्गन्तम् ॥ तदाकुलदीपाय दाहशीतंभवेत्किलः ॥ ८ ॥
तदाकाशेदीर्घश्रेणी पृथग्वर्तितं तथा खलु ॥ दीर्घश्रेणिंकथंभूतं श्वेतनीलञ्चलोहितम्
॥ ९ ॥ पीतश्यामंविचित्रं च वस्त्रेणवैष्ठितं तथा ॥ शोपानौच्चतदामह्यं तद्रायांनीयी
ते खलु ॥ १० ॥ व्याधुसिंहांकोलमुखा दत्तैर्मेनीयते तथा ॥ तदाकाशे मयादृष्टं वैरोच
नं महामुनिम् ॥ ११ ॥ श्वेतरूपं शांतमूर्तिं वज्रासनं समाश्रिता ॥ तथाक्षोभ्यं मयादृष्टं

॥ १२ ॥ पीतवर्णशान्तरूपं स्तनसंभवशौगतम् ॥ अमिताभरत्न-
गञ्जं वज्रासतंसमाश्रितम् ॥ १३ ॥ अमोघसिद्धिंश्यामवर्णं पञ्चवर्णं पदशितम् ॥ पञ्च-
भिर्मुनिभिः सर्वे ददेयुमङ्गलाशिषम् ॥ १४ ॥ सदातेमङ्गलं भूयात् जीवरक्षांसदा भ-
वेत् ॥ इत्याशिवचनं दत्वा दूतगणान्समव्रुवन् ॥ १५ ॥ दूतगणाः कुलदीपाय मानीयं
यमसन्निधौ ॥ सासनापिन कन्तव्यं विसृजेत्स्वं निवेसनम् ॥ १६ ॥ इत्यादिष्टं वचं श्रु-
त्वा दूतगणाः प्रवोदिताः ॥ तदा दूतगणाः सर्वे निर्वृन्तस्वंपुरं ययौः ॥ १७ ॥ निर्वृन्त-
दूतगणाः सर्वे शान्तभूतं विसूचिकाम् ॥ विष्मूत्रवमनंश्चैव शान्तं भूतन्तदा किल ॥ १८ ॥
॥ तदा कुलदीपाय तद्वायां प्रतिबुध्यते ॥ तदा कुलदीपेन सुहृज्जनान्समवृवीत् ॥ १९ ॥
सुहृज्जनायूयं सर्वे शृणुष्व तु समाहितः ॥ विसूचिकां महाव्याधिं महाघोरं भयानकम्

॥ गुरुः ॥

॥ १९ ॥

॥ २० ॥ पूर्वजन्मेनयापापं प्रकृतं बहुधा किल ॥ पापस्यानुभावेन रोगं भूतं पुनः पुनः ॥
२१ ॥ तस्मात्सुहृज्जनाः पापं कदापि प्रकृतं न हि ॥ धर्ममेव सदा लोके प्रकृतं बहुधा कि
ल ॥ २२ ॥ धर्मेण वद्धते आयुः धर्मेण सुखवान् भवेत् ॥ धर्मेण हरते पापं धर्मेण ध
नवान् भवेत् ॥ २३ ॥ धर्मेण स्वर्गमाप्नोति मोक्षं चापि प्रलभ्यते ॥ तस्मात्सुहृज्जना
लोके धर्मदानं प्रशस्यते ॥ २४ ॥ धर्मेण देवलोकस्य दर्शनं च प्रलभ्यते ॥ धर्मेण च वि
सूचिकां रोगं हरति सर्वथा ॥ २५ ॥ विसूचिकां महारोगेन प्रयोजनमपि धम ॥ पूर्वज
न्मस्य पापेन रोगं भवति सूचिकाम् ॥ २६ ॥ विसूच्यां हरणीपायं पाठं पूजां च कारयेत्
पाठपूजानुभावेन रोगं हरति सर्वथा ॥ २७ ॥ इत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा सुहृज्जनानुबोधि
तः ॥ पुनः पाहकुलदीपः सुहृज्जनानुबिलोकयन् ॥ २८ ॥ तत्पितृसमायोगात् षट्

॥ १० ॥

॥ ११ ॥

गर्भां जायते नराः ॥ मातुर्गर्भात्पूजायंते नवमासात्पदै सति ॥ २९ ॥ निमग्नंति महा
घोरं संसारसागरे तदा ॥ पूर्वजन्मकृतपापं दुःखं भवति सर्वदा ॥ ३० ॥ पूर्वजन्मकृतं पु
ण्यं सुखं भवति सर्वदा ॥ तस्माच्च मानवा लोकाः कुर्याद्दिधम्मानकम् ॥ ३१ ॥ धम्मं ही
नानरलोकामृत्युशीघ्रं भवति हि ॥ कियंते शासनात्तत्र यमदूतैस्तदा खलुः ॥ ३२ ॥ स्व
स्वकर्मानुसारेण पच्यंते घोरनारके ॥ यमदूतैः समागृह्य यमपाशैर्निबध्यते ॥ ३३ ॥ पा
शैर्वन्ध्या अंधकारे नारके नीयते तदा ॥ अंधकारात्समुद्धृत्य रौरवे नीयते तथा ॥ ३४ ॥
रौरवाच्च समुद्धृत्य अवीच्यां पच्यते खलुः ॥ अवीच्याच्च समुद्धृत्य क्षूरधारे प्रनीयते ॥ ३
५ ॥ क्षूरधारात्समागृह्य नीयते पेटनारके ॥ पेटनयां यमदूतैः प्रक्षिप्यते तथा खलु ॥ ३६ ॥
पेटनयात्समुत्सृज्य हीनकुले पूजायते ॥ हीनकुले समाश्रित्य महारोगं समुद्भवम् ॥ ३७ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ११ ॥

महारेणानुभावेन हस्तपादौपगस्यते ॥ एवं सर्वमहादुःखं भूदा हि मरणं भवेत् ॥ ३
८ ॥ तस्माच्च सुहृज्जनालोका धम्मदानं कुरु सदा ॥ धम्मदानानुभावेन सर्वरोगात् मु
च्यते ॥ ३९ ॥ धम्मदानानुभावेन स्वर्गलोके पुण्यांति हि ॥ इतिसमादितं श्रुत्वा सुहृज्ज
नाः प्रबोधिताः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीप धर्मरा
जकथायां कुलदीपाय विसूचि रोगभूतस्य पूजांसा सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ अथ शा
स्ताज्ञानदन्तो ब्रह्मदन्तं समादिशत् ॥ तत्पूजाकृतपुण्यानां विशेषं फलमुच्यते ॥ १
तच्छृणुष्व ब्रह्मदन्त समाधाय सुचेतसा ॥ ॥ पुण्यकामामनुजात्रिरत्नं समीक्ष्य हर्षा
च्छरणं पुण्यांति ॥ ते धर्मरक्तः शुभलक्ष्मीवन्तः सम्बोधिचर्याभिरता भवन्ति ॥ २ ॥ पञ्चा
मृतैः पञ्चसुगंधितो यैः स्नात्वा सुखं ते दिविसंरमन्ते ॥ ये च त्रिरत्नेषु सुगन्धिधूपपुष्प

॥ १२ ॥
पयन्ति प्रतिमोदयन्ति ॥ ३ ॥ तेशु द्वचिक्ताः शुचिगंधितांगा रत्नोपमाः श्रीगुणिता भ
वंति ॥ येषु च गंधैरनुलेपयन्ति त्रिरत्नदेहेपरिशुद्धचिक्ताः ॥ ४ ॥ ते रत्नवंतः क्षिति
पाधिराजा भवंति सर्वार्थहितार्थकामाः ॥ येषु पुष्पपद्मादिवराम्बराणि त्रिरत्ननाथाय म
दापयन्ति ॥ ५ ॥ कौशपरत्नाभरणावृतांगा धर्माधिपास्ते सधिया भवंति ॥ ये च त्रिर
त्नस्थलजैः सपुष्पैः जलाद्भवैश्चापि समर्चयन्ति ॥ ६ ॥ ते दिव्यलक्ष्मीशुभगा भवंतः श्री
सिद्धिमन्तः सुरया भवन्ति ॥ त्रिरत्नविंशेधरपुष्पमाला ये धर्मकामा अवलंबयन्ति ॥
॥ ७ ॥ ते देवराजा वरलक्ष्मीवंतः सम्बोधिकामाः सुभगा भवन्ति ॥ सर्वाणि पुष्पाणि सु
गन्धिमन्ति त्रिरत्नविंशेपकिरन्ति ये च ॥ ८ ॥ देवाधिपाः स्वर्गगता भवन्ति महीगता
स्ते क्षितिपाधिराजाः ॥ यदीपमालारचयन्ति ये च रत्नत्रयगिहतमोहजाला ॥ ९ ॥ ते

॥ गुरुः ॥
॥ १२ ॥

कांतरूपगुणरत्नवंतो भवन्तिभूपाचितपादपद्माः ॥ १० ॥ पूर्ववर्तयेच्चप्रदीपदानं रत्न
त्रयागेधृततैलदीपम् ॥ तेशुह्वनेत्राप्रवलागुणाध्या देवाधिराजाः क्षितिपाधिपाश्च ॥
॥ ११ ॥ भोज्येषणीतन्सुरसंसुवर्णं रत्नत्रयायप्रतिपादयति ॥ येभक्तियुक्तादिवितेभ
वंति सुराधिपोभूतयश्चवीराः ॥ १२ ॥ पानं नशयेमृतसदृगुणां रत्नत्रयायप्रति
पादयति ॥ यथेष्टभोग्यसततं प्रभुत्वा गच्छंति तत्ते सुगता लये च ॥ १३ ॥ येचत्रिर
त्नायसमर्पयति सुपथ्यभेषज्यगणानिभक्त्याः ॥ श्रीसमृद्धाः क्षितिपाधिनाथा भुवना
सुखं यांति जिनालयंते ॥ १४ ॥ तान्बुलपङ्गादिरसायनानि येचत्रिरत्नायसमर्पयति
॥ दिव्यांगसौंदर्यगुणाभिरामा भवन्ति ते श्रीगुणिनः सुराश्च ॥ १५ ॥ वितानमुच्चैर्वि
तनोति ये च रत्नत्रये सर्वनृपाभिर्वन्द्यः ॥ विशालवंशोगुणवान्सुधीरो महानुभावपुथि

॥ अ० ध ॥

॥ ९३ ॥

तो भवेत्सः ॥ १६ ॥ ध्वजान्विचित्रानवरोपयंति ये च त्रिरत्नालयलुत्सवाय ॥ तेश्री
समृद्धाः सगुणाभिरामा भवन्ति नाथादिविभूतले च ॥ १७ ॥ श्रीमत्पताकात्रयलुत्सव
यंति रत्नत्रये ये सुरसाभियुक्ताः ॥ लक्ष्मीश्वरस्ते जिनदुष्टसंघा भवन्त्यधीशादिभिभू
तले च ॥ १८ ॥ कृत्राणिसौवर्णमयानिये च कौशेयदुष्यैरचितानिवाच ॥ सुशुद्धरंगै
र्मयनैश्च पुष्यै रत्नत्रये ये भवरोपयन्ति ॥ १९ ॥ ते भूपराजावलसिद्धिमंतो लक्ष्मीश्व
राः सर्वहितार्थकामाः ॥ सद्धर्मकामा गुणरत्नपुर्णा बंधा भवन्ति पुररद्धिमंतः ॥ २० ॥ सं
गीतवाद्यैर्मुरुनादिभिश्च मुकुन्दद्वकापुणवानकैश्च ॥ महामृदंगपटहादिभिश्च मनो
ह्रवोर्गैः श्रुतिचिन्तरम्यै ॥ २१ ॥ सदुन्दुभिण्डिमझरैश्च पुणादिभिर्मलवादनैश्च
॥ तथान्यकैर्मङ्गलशब्दवाद्यै रत्नत्रये ये रचयन्ति पूजाम् ॥ २२ ॥ नदुर्गा तैते सततं व

॥ गुरुः ॥

॥ ९३ ॥

जंतिस्वर्गे प्रयाता सुभगारमते ॥ पुनः पुनः ज्ञानदत्ता बहू दत्तं रघुशिष्यवत् २३ ॥ शृ
गं गृहि ॥ दत्त दानफलं विशेष गम् ॥ २४ ॥ भूमौ दुकुलसुकुमारविचित्रपटैः सता
रयेत्सुगतघण्टिक्रमाय ॥ येनापिते विपुलभोग्यमहानिधातं तेनावनीपतिरभूः स भवे
षुतस्य ॥ भूपटस्य ॥ २५ ॥ तस्मिन्निवदुष्णीदकपादमेव च सुशीतलं स्वच्छसुगंधिकं
तथा ॥ प्रक्षाल्यपादौ सुगतस्य श्रद्धया ततः कुवेरत्वमुपेत्य सैनरः ॥ पादार्घ्यः ॥ २६ ॥
सुपीतवासापितभूमिपण्डले परिक्रमार्थं प्रकरोति लीलया ॥ तथा गतस्यादगं पीतमरुप
वाचौपमांसद्यभहीभुजेश्वरः ॥ २७ ॥ पीतवासस्य ॥ विकीर्यते न स पुष्पराजिकां मौ
नौन्द्रसघार्यगणीतमागूतः ॥ भवंत्यसाकांतवपुर्धनाधिपः प्रवृद्धवृद्धत्वपदं ययौ सुधिः ॥
२८ ॥ पुष्पराजिकस्य ॥ श्रीखण्डकुङ्कुमसुशोभितचन्दनाच कूर्वन्ति ते स तिलकान्स

॥ अथ ॥

॥ ९४ ॥

हवुद्धसंघैः ॥ २९ ॥ तेषां पुनरुवन्ति जगतां तिलकोपमत्वम् सौन्दर्यरूपं पृथुद्रव्यवि
शालवंशः ॥ ३० ॥ तिलकस्य ॥ काश्मीरशोलमृगनाभिसुगंधिद्रव्यं ये सौग
तस्य वपुषि पतिलेपयन्ति ॥ सम्बुद्धवंशविपुलंच सुगंधदेहं तेषां भवन्ति परमभोग्यमहा
निधानम् ॥ ३१ ॥ सुगन्धलेपनस्य ॥ स्वर्णस्य तिलकसंघैः श्रद्धया ये च दास्यति शुद्ध
तेजाभि वर्णाय त्रिभवेषु सजायते ॥ ३२ ॥ स्वर्णतिलकस्य ॥ पृवालमुक्ताद्यपिरत्नमा
लासंघेभ्यः श्रद्धान्वितो यो प्रदद्यात् ॥ द्रव्याधिद्रव्यविभवमवत्यधीनः संभाविकोशा
पुरुषो भवन्ति ॥ ३३ ॥ मुक्तादिमालायाः ॥ सर्वताथागतालंकृतसंभवमौलीदन्दतिय
सौप्तसन्नचिन्तेन सहिरत्नखचितं मकुटचयत्नान् ॥ ३४ ॥ सम्पूज्य देवाधिकसंघ
सहेन समहादरेण सम्बुद्धबोधिमहासुखमाश्रयेषु दिवं नयन्ति ॥ ३५ ॥ रत्नमकुटस्य

॥ गुरुः ॥

॥ ९४ ॥

यच्चोपवीतसुकुमारवाससपादयन्तिहगणोत्तमस्य ॥ भूयोष्ठकोषसमवाप्सुभूयस्तेषा
प्नुवतीन्द्रपदंविशालवस्त्रं ॥ ३६ ॥ दिव्यंकाषायवस्त्रंसहिगौरिकषाभिलिप्तं पाद
रगंचसहचोवरसंघवरपुयेन ॥ दद्यात्सजातीयतिषुप्रतिभिप्रतिभिःसजन्मेनशीयते
शीतवसनेननहिवेष्टितेन ॥ ३७ ॥ चीवरकाषायवस्त्रस्य ॥ गोकारिजांविधपुष्प
सुगन्धयुक्तंश्रद्धान्वितंसुमनसांप्रतिपादयन्ति ॥ येसोगतायसहसासनसाधिकेभ्य
स्तेषाप्नुवतिसरराजमहेन्द्रलक्ष्मी ॥ ३८ ॥ पुष्पमालायाः ॥ छत्रीभूतोभवन्तिजगत
ज्जातापत्रपदानात् छयारस्येवसतिसहचिरंलील्याराजलक्ष्मी ॥ धर्मस्वामीभवति
नियतंसर्वलोकस्यनाथः ॥ ३९ ॥ छत्रदानस्य ॥ सायोजिकंसहजसौरभधूपवासंभव
त्याददातिसुगतायससाधिकाय ॥ तेषाप्नुवतविपुलंधनधान्यभोगान्संवृद्धमव्यय

॥ ५० ॥

॥ ५१ ॥

द्वयलुयेलभन्ते ॥ ४० ॥ धूपस्य ॥ तैलं तिलाज्यैषु च दिप्तदीपं ये सांघिका यप्रतिपा
दयन्ति ॥ सदृशनीयो नयनाभिरामा भवन्ति ते दिव्यरुहोपभोगी ॥ ४१ ॥ दीपस्य ॥
धात्रीहरितकीलभा चतु चपनसादिकं स्कंधमूलादिकं दानात् ययेप्सितं फलं लभेत्
॥ ४२ ॥ फलमूलादिकस्य ॥ सुशीतलं स्वच्छं सुगंधितोयं स्वादान्वितं येन सुवारि
पात्रं ॥ ददन्ति स धार्यगणोत्तमाय तृष्णानचित्धार्यपदं लभन्ते ॥ ४३ ॥ कुण्डिकापात्र
स्य ॥ लाण्डुक्यपूपकरपौलिकं च सम्पद्ददाति मनसादिविधानयुक्तम् ॥ भोग्येश्वरो
भवति यो भुवि शांतिमानं सत्कायवाक्यमनसा जिनसाधिकाय ॥ ४४ ॥ लादुकादिपूप
स्य ॥ फलचामृतैः पञ्चसुगंधैः तैर्दुर्वाक्षतैः कुण्डसलजतोयैः ॥ येनार्घदानं प्रकरोति स
र्घं ते प्राप्नुवन्ति सख्यमानिधानम् ॥ ४५ ॥ अर्घाचमनस्य ॥ सौवर्णरूपं विविधधातुजम्

॥ गुरुः ॥

॥ ९५ ॥

न्सर्वत्रा शाल्योदनं सुपरिवर्णं सुपिण्डपात्रम् ॥ भक्त्या ददाति सुगताय गणं त्तमाय
स्यातस्य पुण्यमसंफलमपमेयम् ॥ ४६ ॥ पिण्डपात्रस्य ॥ माहिष्यगौरं सवरं कनि
कान्वितं वैकुण्ठतन्दुलमहीदकमोदनं ते ॥ तस्मै ददति सततं जिनसांघिकाय ते प्रा
प्नुवंत्यद्भुतभाग्यसराजलक्ष्मी ॥ ४७ ॥ क्षीरोदनस्य ॥ बलवान्स्थानसंपन्नो राजा भ
वंति महर्द्धिकाः ॥ सघेभ्यो भोजनं दत्वा सर्वत्र सुखमेधते ॥ ४८ ॥ भोजनस्य ॥ अ
श्वत्थमप्पाद्य पमार्गकाष्ठैर्वा सौददति सुगते सहिदन्तकाष्ठम् ॥ हिमस्य वर्णान्वितसभ्र
दंतः शुचौ विशुद्धविमलं पमञ्चकाशम् ॥ ४९ ॥ दंतकाष्ठस्य ॥ ब्रीहिचधान्यं भुवि स
र्वज्ञानं श्रद्धान्वितं यः पददाति सघे ॥ द्रष्टुं फलं तस्य भवे स नित्यं सर्वार्थकामं समुपैति स
स्य क् ॥ ५० ॥ व्रीह्यादिकस्य ॥ विभवान् सर्वसंपूर्णं सर्वरस्य समन्वितः ॥ जिनसघाय

॥ अ० ५ ॥

॥ ९६ ॥

योदयुत् तन्दुलस्यफलं भवेत् ॥ ५३ ॥ तंदुलस्य ॥ शुद्धं स्फटिकसंकाशं रजसर्वस्य
न्दितम् ॥ लवणं योददातीह जायते योगविमहान् ५२ ॥ लवणस्य ॥ प्रसन्नवर्णा
नृपाणिपादा महावलाः शुभ्रभिरपधृष्याः ॥ तैलपदानेन भवन्ति मर्त्याः सूरुपरूपा सुख
माप्नुवन्ति ॥ ३३ ॥ तैलस्य ॥ कर्पूरमोदाभिसुगंधितोयैः प्रक्षालनाय मुखपातविशुद्धि
नाय ॥ ददंति योसौ सुगतस्य श्रद्धया संशुद्धवंशविपुलं च महानिधानम् ॥ ५४ ॥ आ
चमनस्य ॥ नव्याधिरोगं न च वृद्धभावमारोग्यतानित्यमनंतभोग्यः ॥ भवेत्सुधीरो सु
विशालवंशो भैषज्यदानालभते मनीज्जम् ॥ ३५ ॥ भैषज्यस्य ॥ राजाय च कृवती धनु
रसि कलिशैर्वन्दि कुन्तादि वषैर्नाभिन्ने दिव्यदेहो भवति रिपुगणैश्चापधृष्यो धनाध्यः
प्रायच्छत्युम्बुजाक्षो यद्ब्रह्म मुनिवरे कांशभाण्डादिदानम् ॥ संघे संसारसारे पृवरसुरन्

॥ गुरुः ॥

॥ ९६ ॥

तं याति बुद्धत्वमेषः ॥ ५६ ॥ तामादिकं शभांजनस्य ॥ यथानुलभ्यते द्रव्यं दक्षणायाः
पुनरुति धर्मार्थकाममोक्षं च प्राप्नुवन्ति भक्तिमानसः ॥ एवमेतद्विधानेन देशयित्वानर
धिपः ॥ यथा तथा गताया हन्ते दीपं करमुनीश्वरम् ॥ ३७ ॥ दक्षणा ॥ यस्यानन्दर्णगां
धंप्रकृतिगुणयुतं करिष्यतं भृङ्गिनाशि ॥ श्लेष्माघातोष्णवातः प्रशमनचतुरं पिप्पलीख
ण्डचूर्णम् ॥ गोष्मेकाले यमिनं शशिकरसदृशं भांजनेन संस्थितं तत् दत्त्वा सद्यः प्रभक्त्य
अमरभुवनगतो दिव्यमाप्नोति पानम् ॥ ५७ ॥ पानकस्य ॥ अथ खलुराजासवन्धयि
त्वा भगवंतमेतदवाचत् ॥ अद्य मे सफलं जन्म सफलं जीदितं च मे ॥ अथ वृद्धकुले तो
दुष्टपुत्रेऽस्मि सास्पृतम् ॥ पराभवन्तु सदा सखि आयुरारोग्यसम्पदम् ॥ ५८ ॥
पुनिर्भां विक्रमानन्दविरचितायां अङ्गुलकुलदीप धर्मराजकथायां पूजादानपुसशा

॥ अ० ५ ॥
॥ ९७ ॥

तिश्रंशाऽध्यायः ॥ १८ ॥ अथावृवीत् ज्ञानदन्तो बृहदन्तं स्वशिष्यकम् ॥ एकदा
स्य वज्रस्य मूर्तिकम् ॥ १ ॥ स्थापितं स्वयं भुस्थाने चौरिणा पहतं निकलः ॥
देशदेशांतरं गत्वा चौरिणा विक्रियंस्ततः ॥ २ ॥ दोर्जलिङ्गमिति ख्यातं देशे निवासिनो
जनाः ॥ यथा मुख्यं प्रदियत्वा समागृह्य पूर्णीयतः ॥ ३ ॥ तदा कुलदीपेन मुख्यं दत्वा पूर्णी
यतः ॥ सुहृत् मित्रादिवन्धुभिः प्रस्थिता सम्प्रहर्षिताः ॥ ४ ॥ तदा कुलदीपेन सुहृज्जना
न्निमंत्रितः ॥ शिविकायां प्रतिष्ठाप्य वज्रसत्त्वञ्च मूर्तिकम् ॥ ५ ॥ नानावाद्यं प्रवादित्वा
देशयात्रां प्रकाशयेत् ॥ देशयात्रां प्रकुर्वित्वा स्वगृहे नीयतस्तदा ॥ ६ ॥ स्वगृहे संप्रवे
शित्वा नित्यपूजां प्रकाशयेत् ॥ वज्रसत्त्वानुभावेन दानं कर्तुं समिच्छितः ॥ ७ ॥ निर्मि
त्वा स्वगृहे निकटे दानशालां सुशोभिताम् ॥ तपद्गुलानि च द्रव्याणि धान्यादिविविधा

॥ गुरुः ॥
॥ ९७ ॥

निचः ॥ ८ ॥ फलतूलादिपानानिसर्वोपकरणानिचः ॥ एतैः सर्वैः पूरयित्वा दानं कर्तुं स
मिच्छितः ॥ ९ ॥ तदा मुनीश्वरो धीमान् दीपंकरादिसौगताः ॥ आगत्य दानशालायां प्र
वेशिता यथाकृमात् ॥ १० ॥ सर्वं दानं गृहीत्वा वै आशिर्वददन्तु ते दानधर्मानुभा
वेन च ते पायात् सुखावतीम् ॥ ११ ॥ इत्याशिर्वचं श्रुत्वा कुलदीपसहर्षितः ॥ तदा
कुलदीपेन दीपंकरादिसौगतान् ॥ १२ ॥ पादाब्जे वंदनां कृत्वा क्षमापणं तदा कृतम् ॥
भगवन्मुनिशार्दूल ममोपरिक्षमां कुरुः ॥ १३ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा दीपंकरमु
नीश्वरः ॥ प्रविलोक्य जनान् सर्वान् आशिर्वददन्तु वै ॥ १४ ॥ दानपुण्यानुभावेन
यायामुः सुगता लये ॥ इत्याशिर्वचनं दत्वा प्रत्यगसत् मुनीश्वरः ॥ १५ ॥ कुलदीपो
विसर्जनं कृतं ततः ॥ एतत्पुण्यानुभावेन कुलदीपदिव्ययो ॥ ॥ इ

१८॥

विक्रमानन्दिरचितायां अहुतकुलदीपधम्मराजकथायां दानधर्मानुसंशा उ
न्नावंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ ॥ समाप्तावेयं अहुतकुलदीपधम्मराजकथामि
ति ॥ शुभम् ॥ ॥ भूयात् ॥ ॥ शुभनेपालिसम्बत् १०३५ मिति
आवणकृत् त्रयोदशि मंगवारस ॥ गुरुसफुबमोजिम ध्वसफु छाप्पेयानासिधयका
दिनजुल ॥ ————— ॥ शुभम् ॥

॥ गुरुः ॥
॥ १८ ॥

धर्मरत्न बज्राचार्य सुरत श्री महाबिहार

II-209